

POEZII

SUVENIRE ȘI IMPRESII. MEDITAȚII. ELEGII

Trecutul.

La mănăstirea Dealului

Dedicată mării sale prințului nostru¹

Precum o sentinelă, pe dealul depărtat
Domnește mănăstirea; și zidu-i cel înalt
Se-ntinde împrejurii, pustiu și învechit,
De iedera bătrână, de mușchi acoperit².
Acolo au odihna, locaș adânc, tăcut,
Eroi ce mai-nainte mult zgomot au făcut.
Un cap îi prezidează³ și dacă s-o-ntâmpla,
Cu vreme, România s-ardice fruntea sa,
P-a Dâmboviței vale oștiri de s-or ivi,
Ai luptelor cumplite părtași ei vor mai fi.

Eu în copilărie iubeam să mă opresc
Pe dealul mănăstirii, și-n vale se privesc
Mărețul turn, trist martor l-al nostru trist apus,
Ș-a cărui origină în veacuri s-a răpus⁴ ;
Turnul din care-odată bărbații renumiți
Vedeau române taberi pe câmpi nemărginiți.⁵
În preajma-i e cetatea! ai ei locuitori
Ruina-i azi cu fală arăt la călători,

Precum atâți nevrednici, trăind în moliciuni,
Se laud cu mari fapte făcute de străbuni.

Dar pentru ce orașul atât de strălucit
Acum între orașe e cel mai umilit?
Ce voie preaînaltă, ce lege porunci
Căderea deopotrivă cu înălțare-a fi?
E o fatală soartă? sau pe acest pământ
Lăsă urmele sale blestemul unui sfânt⁶ ?
Dacă însă o țară, un neam ar fi dator,
Când au greșit despoții, nelegiuirea lor
A o plăti, atuncea orașul osândit
Și numele-i din lume de mult ar fi pierit.
Căci mii de glasuri stinse de-al tiraniei fier,
În strigări dureroase s-au înălțat la cer;
Căci ploi ce în torente de veacuri s-au vărsat
Sângele după pietre încă nu l-au spălat.

Oricum va fi, mi-e scumpă cetatea ce-a domnit;
O iubesc, căci e tristă și căci a suferit:
Și precum anticarul, la patima-i supus,
Culege vechea-aramă ce nu mai are curs,
Așa în a mea râvnă, pe locul părintesc,
Fiu al astor ruine, țărâna lor slăvesc.
Încă mi-aduc aminte de groaza ce simțeam.
Când la apusul zilei scheletul lor priveam.
“P-aici, ziceau bătrânii, o bolta arătând,
Intră tânăra doamnă, frumoasă și fugind
De cetele tartare, când ele-acest palat,
Lipsind oștirea noastră, în treacăt au prădat.⁷
Peștera, ce se-ntinde departe sub pământ,

Prin drumuri rătăcite în loc necunoscut
Iși are răsuflarea: în sânul ei găsești
Averi nenumărate, comorile domnești;
În preajmă-le ard focuri, căci ele se păzesc
De iesme, tauri negri, ce iadul locuiesc;
Și când vrun om aproape a merge-a cutezat,
El la lumina zilei nu s-a mai arătat.”

Astfel ziceau, și vremea un pas a mai făcut,
Și chiar acele iesme azilul ș-au pierdut!
Tot e tăcut și jalnic: însă așa cum ești
Singură porți povara măririi românești,
Târgoviște căzută! poetul întristat
Colore variate în sânu-ți a aflat,
Războinicul modeluri; și, dac-am asculta
Ceea ce în favoru-ți reclamă slava ta,
A vitejilor umbră d-am ști să o cinstim,
Vrednici de libertate noi am putea să fim.
Am afla de la dânșii ce jertfe trebuiesc,
Prin câtă energie nații se mântuiesc.

A! facă provedința ca-naltul sentiment,
Ce-nchină vitejiei mărețul monument,
Ce-alege pe-nălțime al nemuririi loc,
Să fie nouă cârmă, coloana cea de foc,
Coloana ce odată din țara de exil
Pe calea mântuirii ducea pe Istrail!

Umbra lui Mircea.

La Cozia

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate,
Către țărnul dimpotrivă se întind, se prelungesc,
Ș-ale valurilor mândre generații spumegate
Zidul vechi al mănăstirii în cadență îl izbesc.

Dintr-o peșteră, din râpă, noaptea iese, mă-mpresoară,
De pe muche de pe stâncă, chipuri negre se cobor;
Mușchiul zidului se mișcă... printre iarbă se strecoară
O suflare, care trece ca prin vine un fior.

Este ceasul nălucirii: un mormânt se dezvelește,
fantomă-ncoronată din el iese... o zăresc...
Iese... vine către țărături... stă... în preajma ei privește...
Râul înapoi se trage... munții vârful își clătesc.⁸

Ascultați!... marea fantomă face semn... dă o poruncă...
Oștiri, taberi fără număr împrejură-i înviez...
Glasul ei se-ntinde, crește, repetat din stâncă-n stâncă,
Transilvania-l aude, ungurii se înarmează.

Oltule, care-ai fost martor vitejiilor trecute,
Și puternici legioane pe-a ta margine-ai privit,
Virtuți mari, fapte cumplite îți sunt ție cunoscute,
Cine oar' poate să fie omul care te-a-ngrozit?

Este el, cum îl arată sabia lui și armura⁹
Cavaler de ai credinței, sau al Tibrului stăpân,
Traian, cinste a Romei ce se luptă cu natura¹⁰,
Uriaș e al Daciei, sau e Mircea cel Bătrân?

Mircea! îmi răspunde dealul; Mircea! Oltul repetează.
Acest sunet, acest nume valurile îl primesc,
Unul altuia îl spune; Dunărea se-nștiințează,
Și-ale ei spumate unde către mare îl pornesc.

Sărutare, umbră veche! primește închinăciune
De la fiii României care tu o ai cinstit:
Noi venim mirarea noastră la mormântu-ți a depune;
Veacurile ce-nghit neamuri al tău nume l-au hrănit.

Râvna-ți fu neobosită, îndelung-a ta silință:
Până l-adânci bătrânețe pe români îmbărbătași;
Insă, vai! n-a iertat soarta să-ncununi a ta dorință,
Și-al tău nume moștenire libertății să îl lași.¹¹

Dar cu slabele-ți mijloace faptele-ți sunt de mirare:
Pricina, nu rezultatul, laude ți-a câștigat:
Intreprinderea-ți fu dreaptă, a fost nobilă și mare,
De aceea al tău nume va fi scump și nepătat.

În acel locaș de piatră, drum ce duce la vecie,
Unde tu te gândești poate la norodul ce-ai iubit,
Câtă ai simțit plăcere când a lui Mihai soție¹²
A venit să-ți povestească fapte ce l-au strălucit!

Noi citim luptele voastre, cum privim vechea armură
Ce un uriaș odată în războaie a purtat;
Greutatea ei ne-apasă, trece slaba-ne măsură,
Ne-ndoim dac-așa oameni întru adevăr au stat¹³ .

Au trecut vremile-acelea, vremi de fapte strălucite,
Însă triste și amare; legi, năravuri se-ndulcesc:
Prin științe și prin arte națiile înfrățite.
În gândire și în pace drumul slavei îl găsesc.

Căci războiul e bici groaznic, care moartea îl iubește.
Și ai lui sângerați dafini¹⁴ națiile îi plătesc;
E a cerului urgie, este foc care topește
Crângurile înflorite, și pădurile¹⁵ ce-l hrănesc.

Dar a nopții neagră mantă peste dealuri se lățește,
La apus se adun norii, se întind ca un veșmânt;
Peste unde și-n tărie întunericul domnește;
Tot e groază și tăcere... umbra intră în mormânt.

Lumea e în așteptare... turnurile cele-nalte
Ca fantome de mari veacuri pe eroii lor jelesc;
Și-ale valurilor mândre generații spumegate,
Zidul vechi al mănăstirii în cadență îl izbesc.

Răsăritul lunii.

La Tismana

Decât în frumoasa noapte când plăpânda-i lină rază
A iubitei mele frunte cu vii umbre colora,
O priveliște c-aceea ochii-mi n-au putut să vază,
Lun-așa încântătoare n-am avut a admira.

Și întâi, ca o steluță, ca făclie depărtată,
Ce drumețul o aprinde în pustiuri rătăcind,
În a brazilor desime, în pădurea-ntunecată,
Printre frunze clătinate,¹⁶ am zărit-o licurind

Apoi tainicele-i raze dând pieziș pe o zidire,
Ce pe multe se ridică, locaș trist, nelocuit,
Mângâie a ei ruină cu o palidă zâmbire,
Ca un vis ce se strecoară într-un suflet pustiit.

Apoi glob rubinos, nopții dând mișcare și viață,
Se-nălță și, dimprejuru-i dese umbre depărtând,
Pe-ale stejarilor vârfuri, piramide de verdeață,
Se opri; apoi privirea-i peste lume aruncând,

Lumină adânci prăpăstii, mănăstirea învechită,
Feudală cetățuie, ce de turnuri ocolită,
Ce de lună colorată și privită de departe
Părea unul din acele osianice¹⁷ palate

Unde geniuri, fantome cu urgie se izbesc:
Și pustiul fără margini, și cărarea rătăcită,
Stânca, peștera adâncă, în vechime locuită
De al muntelui sfânt pustnic ce sărmanii îl iubesc.¹⁸

Erau dulci acele ceasuri de extaz și de gândire:
Șoaptele, adânci murmure¹⁹ ce iau viața în pustii,
A mormintelor tăcere ce domnea în mănăstire,
Loc de zgomot altădată, de politici vijelii.

Noaptea, totul astei scene colosală de mărire,

Două nobile instincte cu putere deștepta;
Unu,-a cerului credință, altu,-a patriei iubire,
Ce odată-n aste locuri pe strămoși îi insufla.

Munții noștri-au fost adesea scump azil de libertate,
Și din vârful lor românii, torent iute, furios,
S-aruncau; mulțimi barbare pentru pradă adunate,
Lei sosind, era la fugă ca un cerb rănit, fricos.

Cu trufie craiul ungur către țară-naintează²⁰
Sunt plini munții de oștire, sună zalele de fier;
Pintenii lucesc; la lună săbiile scânteiază;
Basarab încheia pacea cum vrăjmașii lui o cer²¹ .

Dar românii nu vor pacea, nu vor trista umilință
Ce asupra-le aduce un necinstitor tractat:
Ura lor e nempăcată; în a lor crudă dorință
Cuprind munții, închid drumul ungurului spăimântat.

Astfel e atunci omorul, cât ostașul încetează
Obosit, și riga singur cu puțini scapă fugind;
Strălucitele-i veșminte le aruncă el de groază,
Plânge și în a sa țară se întoarce blestemând.

Niciodată astă lună ce înoată în tărie,
Ca fanal²² purtat de valuri pe a mărilor câmpie,
Mai mult număr de cadavre de atunci n-a luminat,
Niciodată mândru vultur ce-n văzduh se cumpănește,
Acel domn al atmosferei ce un veac întreg trăiește,
De o pradă-așa bogată încă nu s-a-ndestulat.

Se găsesc ș-acum pe râpe bucăți de armuri zdrobite;
Am văzut întinse pinteni de rugină putreziți,
Și pe-al războiului munte monstruoasele morminte
Unde șefii ungurimii zac cu toții grămădiți.

Dar românii, fii ai celor ce-n vechime se luptară,
Cu sudori adăp pământul, câștig hrana în dureri;
Sunt plugari; și alte nume, oameni noi se înălțară,
Oameni nensemnați și mândri de vechimea lor de ieri.

Străini prinți ce ne-apăsară au dat lor drept mângâiere
Averi, cinsti, care odată se-mpărțeau drept răsplătiri,
Monopol fac azi de drepturi; în a lor scurtă vedere
Propășirii neînvinse pun ei dese-mpotriviri.

Nu e-așa legea naturii, nu e-așa a țării lege;
Ca tot ce nu e la locu-i va cădea trufia lor:
Al sudorilor străine rod ei nu-l vor mai culege;
Va fi mare tot românul, țării lui folositor.

Cugetări adânc ascunse, idei drepte și înalte,
Ce în inimile-alese ura lor le apăsa,
Vor vedea lumina zilei; și în formă de mari fapte,
Sub privirea providinței, lumii se vor arăta.

Mormintele.

La Dragaşani²³

Când vizitam odată locaşurile sfinte,
Măreţe suvenire din vremi ce-au încetat,
Eu mă oprii pe valea bogată în morminte,
Unde atâţi războinici ai Greciei slăvite
Strigarea libertăţii întâi au înălţat.

Ziua de mult trecuse: natura obosită...
Se odihnea: nici zgomot, nici cel mai uşor vânt;
Nimic viu: eram singur în lumea adormită,
Şi stelele deasupra pe lunca părăsită
Luceau ca nişte candeli aprinse pe-un mormânt.

Din vreme-n vreme numai, de dincolo de dealuri
Părea c-auz un sunet, un vuiet depărtat,
Ca glasul unei ape ce-neacă-ale ei maluri,
Sau ca ale mulţimii întăritate valuri,
Când din robie scapă un neam împovărat.

Şi ochii-mi s-aţintiră pe semnul mântuirii
Ce singur se înalţă în locul de suspin,
Protector al durerii, nădejde-a suferinţei,
Labarum²⁴ vechi al luptei, simbol al biruinţei,
Prin care-a-nvins barbarii creştinul Constantin.

Şi mă gândeam l-acea ce umbra-i înveleşte,
La Grecia modernă ce ei au sprijinit;
Căci jertfa pentru naţii la cer se priimeşte,
Căci sângele de martiri e plantă ce rodeşte

Curând, târziu, odată, dar însă²⁵ nelipsit.

Precum cei dintâi preoți ce crucea o purtară.

Din peșteri, din pustiuri, săraci, disprețuiți,

În circ, amfiteatruri, puterea înfruntară,

Pe purpura română credința așezară,

Și-nvinsură pe idoli în Capitol slăviți,

Așa sângele-acelor ce-aicea se jertfiră

Născu pe-ai libertății vestiți răzbunători;

Parnasul și Olimpul cu fală se priviră

Când flotele barbare²⁶ zdrobite le zăriră,

Și flacăra din ele suindu-se la nori.

Sunt vrednici de vechimea din veacuri fabuloase,

Sunt mari cum fu robia sub limpedele-i cer,

Și lupta și izbânda a Greciei frumoase,

Iar Boțari, Miauli²⁷, colosuri fioroase,

Se par ca demizeii²⁸ eroi ai lui Omer.

A! dac-a ta viață de lume admirată,

Când nației gemânde veniseși ajutor,

De asprele ursite nu ar fi fost curmată,

De-ai fi văzut tu ziua în ceruri însemnată,

Arold²⁹ al deznădejdiei sălbatic călător,

O nouă epopee, poemă strălucită,

Creștină Iliadă pământu-ar fi-ncântat.

Ca trâmbița-nvierii de suflet presimțită,

A veacurilor stinse cenușă-ar fi mișcat.

Pământul țării noastre e azi adăpostire
L-a grecilor țărână; iar agonia lor
Cu jale a văzut-o a Oltului oștire³⁰,
Și semne de frăție, dovadă de iubire
Le-a dat ea îndestulă în ziua de omor.

Căci nu gândiți, o umbre de lume depărtate,
Că locul morții voastre e luptelor străin;
Oștirile creștine de cruce insuflate,
Adesea se văzură aici împreunate
Sub Uniad românul, sub Mateiaș Corvin.

Și cât ura robiei, a patriei iubire
În limbi deosebite se vor numi virtuți,
Cât vor număra grecii între vestite zile
Ziua când Leonida căzu la Termopile,
Și cât va purta Oltul diadema-i de munți,

Voi veți trăi; căci vouă Grecia e datoare,
Căci voi ați dat semnalul la libertatea sa;
Și-n vremi de suferință, în vremi de apăsare,
Nădejde și credință, virtuți mântuitoare,
A voastră pomenire ades va deștepta.

O impresie

*Dedicată oștirii române 22 aprilie 1846*³¹

Puțini erau la număr ostașii României,
Dar când ale lor cete pe luciul câmpiei
Semeț înaintară cu pas răsunător,

Din sulite, din coifuri, din armele albite,
Când soarele în unde, în raze aurite,
Lumina își răsfrânge pe steagul tricolor,

Când caii, repezi, ageri, cu coame răsfirate,
Cu nările aprinse, cu gurile spumate,
Mușcând de neastâmpăr zăbala ce-i ținea,
Izbind sub ei pământul și răsufând omorul,
La sunete de luptă pe câmp își luau zborul,
Ca vulturi ce în aer o pradă ar vedea,

Și când auzii glasul armatei tunătoare,
Și când văzui silitra³² de fulger purtătoare
Câmpia, atmosfera de fum întunecând,
Iar printre fum, prin ceață, egretele³³ -albicioase
Mișcându-se departe, ca umbre fioroase
Ce ies din întuneric o crimă-amenințând,

Electrică schânteie simții... și bucuria,
Din inimă pe chipu-mi suită ca mânia,
Pe fruntea-mi se aprinse, în ochi-mi străluci;
Sub pasurile mele simții arzând pământul,
Și vechea strălucire, cu zgomotul, cu vântul,
Iluziei-mi bogate cu fală se ivi.

A! unde e acuma puternica mărire
Din vremea când a țării eroică oștire
În lupte uriașe Buzeștii comanda,
Când vulturul Daciei cu fruntea-ncoronată,
Și duhul răzbunării cu manta-i sângerată
Da semnul biruinței și calea ne-arăta?

Călugărenii încă păstrează pomenirea
Vitejilor ce-n valea-i aflară nemurirea,
Al faptelor de cinste preț veșnic meritat;
Iar praful ce acolo de vânturi viscoloase
În aer se ridică e pulbere și oase,
Ce tabere dușmane în treacăt au lăsat.

Spun că în urma luptei, în Asia bogată,
Dacă mahometanii vedeau câteodată
Un armăsar ce-n preajmă-i căta el sforăind,
Cuprinși de-adâncă spaimă ziceau cu-nfiorare,
Că el a văzut umbra acea îngrozitoare
A lui Mihai Viteazul asupra-le venind.

Așa erau odată românii, dar unirea
Ce le hrănea curajul, ce le-nsufla mărirea,
Cu vechea simplitate din inimi a lipsit ³⁴
A patriei iubire, obiect de ironie,
În veci este pe buza acelu care știe
Cu numele-i să tragă ³⁵ norodul amăgit.

Așa în proaste căpiști ³⁶ care treceau de sfinte,
Al idolilor preot cu magice cuvinte
Mulțimii adunate oracole-mpărțea:
Oracole viclene de interes dictate,
De înțeleș lipsite, de patimi explicate,
Și-n care neștiința neîncreștat credea.

Dar tot se aflau încă virtuți, și viitorul
În ele se încrede, așteaptă ajutorul
Ce îl aduc la nații bărbați mântuitori:

Însuși domnul naturii zisese altădată
Că pentr-un drept el iartă Gomora vinovată:
Dreptatea și virtutea în ceruri sunt surori.

Iar voi, războinici tineri, drage batalioane,
Fiice ale acelor vestite legioane,
Care între noroade un nume ne-au lăsat,
Voi, căror acest nume e dat el în păstrare,
Cu cinste veți răspunde l-a patriei chemare,
Căci vechiul nostru sânge nu poate fi schimbat.

Anul 1840

Să stăpânim durerea care pe om supune;
Să așteptăm în pace al soartei ajutor;
Căci cine știe oare, și cine îmi va spune
Ce-o să aducă ziua și anul viitor?

Mâine, poimâine, poate, soarele fericirii
Se va arăta vesel pe orizont senin;
Binele ades vine pe urmele mâhnirii,
Și o zâmbire dulce după-un amar suspin.

Așa zice tot omul ce-n viitor trăiește,
Așa zicea odată copilăria mea;
Și un an vine, trece, ș-alt an îl moștenește;
Și ce nădejdi dă unul, acelălalt le ia.

Puține-aș vrea, iubite, din zilele-mi pierdute,
Zile ce-n veșnicie și-iau repede zbor;
Puține suvenire din ele am plăcute:
A fost numai-n durere varietatea lor!

Dar pe tine, an tânăr, te văz cu mulțumire!
Pe tine te dorește tot neamul omenesc!
Și eu sunt mică parte din trista omenire,
Și eu a ta sosire cu lumea o slăvesc!

Când se născu copilul ce s-aștepta să vie,
Ca să ridice iarăși pe omul cel căzut,
Un bătrân îl luă în brațe, strigând cu bucurie:
“Sloboade-mă, stăpâne, fiindcă l-am văzut.”

Astfel dreptii ar zice, de ar vedea-implinite
Câte într-al tău nume ne sunt făgăduite.
O, an prezis atâta, măreț reformator!
Începi, prefă, răstoarnă și îmbunătățează,
Arată semn acelor ce nu voiesc să crează;
Adu fără zăbavă o turmă și-un păstor.

A lumii temelie se mișcă, se clătește,
Vechile-i instituții se șterg, s-au ruginit;
Un duh fierbe în lume, și omul ce gândește
Aleargă către tine, căci vremea a sosit!

Ici umbre de noroade le vezi ocârmuite
De umbra unor pravili călcate, siluite
De alte mai mici umbre, neînsemnați pitici.
Oricare sentimente înalte, generoase,

Ne par ca niște basne de povestit, frumoase,
Și tot entuziasmul izvor de idei mici.

Politica adâncă stă în fanfaronadă,
Și știința vieții în egoism cumplit;
De-a omului mărire nimic nu dă dovadă,
Și numai despotismul e bine întărit.

An nou! Aștept minunea-ți ca o cerească lege;
Dacă însă păstorul ce tu ni l-ai alege
Va fi tot ca păstorii de care-avem destui,
Atunci... lasă în starea-i bătrâna tiranie,
La darurile tale eu nu simt bucurie,
De-mbunătățiri rele cât vrei suntem sătui.

Ce bine va aduce o astfel de schimbare?
Și ce mai rău ar face o stea, un comet mare,
Care să arză globul ș-ai lui locuitori?
Ce pasă bieteii turme, în veci nenorocită,
Să știe de ce mână va fi măcelărită
Și dacă are unul sau mulți apăsători?

Eu nu îți cer în parte³⁷ nimica pentru mine:
Soarta-mi cu a mulțimii aș vrea să o unesc:
Dacă numai asupra-mi nu poți s-aduci vreun bine,
Eu râz de-a mea durere și o disprețuiesc.

După suferiri multe inima se-mpietrește;
Lanțul ce-n veci ne-apasă uităm cât e de greu;
Răul se face fire, simțirea amorțește
Și trăiesc în durere ca-n elementul meu.

În parte — în interes propriu.

Dar aş vrea să văz ziua pământului vestită,
Să răsuflu un aer mai slobod, mai curat,
Să pierz ideea tristă, de veacuri întărită,
Că lumea moştenire-ntâmplărilor³⁸ s-a dat!

Atunci dac-a mea frunte galbenă, obosită,
Dacă a mea privire s-o-ntoarce spre mormânt,
Dac-a vieţii-mi triste făclie osândită
S-o-ntuneca, s-ar stinge de-al patimilor vânt,

Pe aripile morţii celei mântuitoare,
Voi părăsi locaşul unde-am nădăjduit;
Voi lăsa fericirea aceluia ce-o are,
Şi a mea pomenire acelor ce-am iubit.

Ucigaşul fara voie

O temniţă-adâncă îmi e locuinţa:³⁹
Prin dese, prin negre zăbrele de fier
O rază pierdută îmi spune fiinţa
Cerescului soare, seninului cer.

Şi frigul mă-ngheaţă; e umed pământul;
De ziduri, de lanţuri eu sunt ocolit:
Aici suferinţa aşteaptă mormântul,
Căci legile lumii aşa au voit.

Adus ca o crudă, sălbatică fiară,
L-a temniței poartă nădejdea-am lăsat,
Și simt chinuire atât mai amară,
Cu cât a mea soartă eu n-am meritat.

O noapte fatală! o noapte cumplită!
Pe patu-mi de trudă dormeam obosit:
Era despre ziuă: soția-mi iubită
Ședea lângă mine... un vis, vis cumplit!

Văzui: în bătrâne păduri depărtate
Părea că mă aflu; eram călător;
Dar calea pierdusem; pe ramuri uscate
Cânta cucuveaua cu glas cobitor.

Copacii în preajmă-mi părea că-nviază:
Din toată tulpina un geamăt ieșea:
Flămândă, cumplită, vedeam că-mi urmează
O ceată turbată de lupi, ce urla.

Și eu fugeam iute, fugeam cu grăbire,
Dar locul sub mine de sânge-nchegat
Silințe-mi zadarnici puneam-potrivire;
De-o rece sudoare eram inundat.

Sufla un vânt iute, și luna-ngrozită
În spații veșnici trecea alergând,
Cu stinsele-i raze, cu fața-i pălită
Îtinse pustiuri abia luminând.

Apoi deodată în nori se ascunse,

Și lipsa ei dete cumplitul semnal:

În spasma nespusă ce-atunci mă pătrunse,
Văzui trecând moartea pe palidu-i cal.

Schelet de-altă lume, cu forme cumplite,

Rânjind, către mine privea neclintit:

În mâna-i uscată, în unghi ascuțite
Ținea o femeie... din capu-i zdrobit,

Mușca câteodată, mușca cu turbare,

Și creieri, și oase din gura-i cădea:

Uimit rămăsesem: la orice mișcare

Părea că ea rupe din inima mea.

Dar ceata de fiare o văz... mă sosește...

Fierbinte-i suflare acum o simții...

Mă plec, cat, și mâna-mi grea piatră-ntâlnește,

Curaj desnădejdea îmi dă, și... izbii...

Un țipăt s-aude... eu sar în picioare,

Din somnu-mi de groază atunci deșteptat.

Soția-mi lipsită de-a vieții suflare

Zăcea... capu-i tânăr era sfărâmat!

De-atunci zile multe și nopți osândite

Pe fruntea-mi trecură! eu nici am simțit

A lor osebire; vedenii cumplite

Și ppătu-acela în veci m-a-nsoțit.

Răsună el seara, l-auz dimineața,

Precum în minutul prin crimă-nsemnat;

Și eu trăiesc încă! trăiesc, căci viața,
Amară pedeapsă, în dar mi s-a dat.

Aici aștept vremea și ziua dorită
Să văz dacă dreptul ceresc împărat
Privește la fapta-mi, ce este cumplită
Sau numai la cuget, ce este curat.

Prieteșugul și amorul

Emiliei

Zici c-ai vrea prietenește
Să iubești, să fii iubită;
Zici c-amorul te-ngrozește,
Că e patimă cumplită;
Zici că este trecătoare
Flacăra-i cea arzătoare!
Și ce nu e trecător?
După vara cea bogată
Vine iarna-ntăritată,
Bate vânt îngrozitor.
Trandafirul din grădină,
Înflorit de dimineață,
Zace veșted pe tulpină,
După ziua de viață.
Dar căci iarna și durerea
Sunt condiția vieții,
Trebuie să las plăcerea,
Bunurile tinereții?
Căci zâmbirea-ți grațioasă

Vremea o să ți-o răpească,
Trebuie, cât ești frumoasă,
Nimeni să nu te iubească?
Așa cum miroși o floare,
Care trece, care moare,
Care mâine n-o găsești?
Primăvara,-a ei zâmbire,
De ce-nvie-a ta simțire,
Iarna nu ți-o-nchipuiești?
O, ascultă-mă, dorită,
Scumpă, dragă Emilie!
O zi bună, fericită,
E o parte din vecie.
Vezi, plăcerile ușoare,
Împrejurul tău unite,
Dănțuiesc fără-ncetare,
De amor povățuite:
Te-mpresor cu mulțumire,
Fiecare ți se-nchină,
Și amorul cu mâhnire
Te privește și suspină.
Dă-le, dă-le ascultare;
Pentru tine adunate,
Sub colore de mirare,
Vor ști lumea să-ți arate.
Până n-ajungi timpul rece,
Bucură-te de natură:
Apoi când vremea va trece
Peste-a inimii căldură,
Când din hora încântată,
Ce viața ta cuprinde,

Cu o față întristată,
Grațiile s-ar desprinde
Când odată și-or lua⁴⁰ zborul
Tinerețe, bucurie,
De-i pofti atunci amorul,
L-om numi o nebunie:
Îți voi fi prieten, frate,
Îți voi fi orice îți place,
Și de lume și de toate
Împreună ne-om desface.

Candela

Tăcerea e adâncă și noaptea-ntunecoasă;
Norii ascund vederea înaltelor țării,
Ș-a stelelor de aur mulțime luminoasă
Ce smălțuiau seninul cereștilor câmpii.

Numai religioasa a candeliei lumină
Aprinsă de credință, și limpede și lină,
Lucește înaintea icoanei ce slăvesc.
Emblemă-a bunătății, mângâitoare rază,
Ea parcă priimește și parcă-nfățișează,
Rugăciunile noastre stăpânului obștesc!

În minutele-acelea când sufletul gândește,
Când omul se coboară în conștiința lui,
Ca unei inimi care cu noi compătimente
Frățeștei ei lumine durerea mea supui.

Câte chinuri ascunse, câte lacrimi vărsate
Au avut-o de martor, și i-am încredințat!
Câte dorinți smerite și neînființate
Am tănuit de lume și ei am arătat!

Dumnezeu ce de față pe cruce se arată,
El care-a nedreptății e pildă de-ngrozit,
Imi spune că-nainte-i se va vedea odată
Cel ce nedreptățește cu cel nedreptățit.

Atunci creștinu-acela, cu fruntea în țărână,
Dar cu otrava-n buze, și cu fierul în mână,
Umilit ca să-nșale și blând ucigător,
Tronul dumnezeirii cum va putea să-l vază,
Când la un semn puternic se vor clăti cu groază
Cerurile-așezate pe polurile lor?

Dar adâncă odihnă în lume încetează:
Religiosul clopot se leagănă în vânt
Chemând pe credincioșii ce somnu-mpovărează,
Din ale lor locașuri în locașul cel sfânt.

Întunecimea nopții care încă domnește,
Ca un om ce cu viața se mai luptă murind,
Se-mprăștie cu-ncetul, treptat se risipește
Și-n umbra dimineții se pierde-ngălbenind.

Se desfășor în ochi-mi minunile zidirii;
Credința se deșteaptă în omul rătăcit;
Și-nalță a ei rugă cu imnul mulțumirii,
La cel ce după noapte și zi ne-a dăruit.

Iar tu, candelă sfântă, a căreia vedere
Îmi aduce aminte atâtea năluciri,
Îmi vei fi totdeauna rază de mângâiere,
Vei ști deopotrivă și fapte și gândiri.

Voi alerga la tine în dureri și neazuri,
De oameni și de soartă când voi fi apăsător:
Astfel corăbierul, când marea e-n talazuri,
Aleargă la limanul ce-adesea l-a scăpat.

Frumusețea

*D-ei * **

Adesea pe câmpie
Auz o armonie,
Un ce melodios:
Un glas care se pare
Ascuns în depărtare,
Un imn misterios.

De unde oare vine?
Din sferele senine?
Din zefirii ce zbor?
Din iarba ce șoptește?
Din planta ce trăiește?
Din floare? din izvor?

Din nici una în parte,

Din multe-mpreunate,
Din toate e-ntocmit;
E glas al suferinței,
Al lumii ș-al ființei
Suspîn nemărginit.

Așa e frumusețea:
Dulceața, tinerețea,
Blândețea, eleganța, o-ncing, o încunun:
Chipu-i e crin, profiră,
Inima ei o liră,
Cuvintele ei șoapte, ce-n inimă răsun.

Și flacăra privirii
Și grația zâmbirii
În ochii ei se joacă, pe buze-i locuiesc.
Din preajmă-i ea gonește
Durerea ce muncește,
Icoană-a fericirii, iluzii o-nsoțesc.

Un dar, ce nume n-are În limbă muritoare,
Mișcările-i insuflă, în umbletu-i îl vezi;
Și toate, în unire,
Câștig acea numire,
Ce rar e meritată, ce tu o meritezi.

Suferința

Imi place a naturii sălbatică mânia,
Și negură, și viscol, și cer întăritat,
Și tot ce e de groază, ce e în armonie
Cu focul care arde în pieptu-mi sfâșiat.

La umbră,-n întuneric, gândirea-mi se arată,
Ca tigru în pustiuri, o jertfă așteptând,
Și prada îi e gata... De fulger luminată,
Ca valea chinurii se vede sângerând.

Încerce acum soarta să-mi crească suferirea;
Adaoge chiar iadul șerpi, furii ce muncesc;
Durerea mea e mută ca deznădăjduirea,
E neagră ca și ziua când nu te întâlnesc.

Căci astfel e acuma viața-mi osândită,
O lungă agonie în care tu domnești;
La glasu-ți, la privirea-ți simt inima-mi izbită,
Luptându-se-n convulsii cum nu-ți închipuiești.

Și ochii mei în lacrimi înoată în tăcere,
Și prizmuiesc adesea pe cei ce nu mai sânt;
Zadarnică dorință când sufletul nu piere!
Nu o să-mi tulburi oare și pacea din mormânt?

N-o să se-ntoarcă umbra-mi, cumplită, feroasă,
Pe pasurile tale oriunde locuiești?
E lume, e vecie atâta de frumoasă,
Încât să uit pământul ce tu împodobești?

Să mor dar la picioare-ți; să mor dar de plăcere

În ceasul cel din urmă s-auz că m-ai iubit,
Să strâng draga ta mână, să simt a ta durere
Vărsându-se asupra-mi ca balsam fericit.

Și sufletu-mi atuncea pe buzele-ți să zboare,
Să ia un lung, un dulce, un veșnic sărutat;
Din brațele-ți, din sânu-ți să treacă el în soare
Să ducă la vecie plăcerea ce-a gustat.

Nu, a ta moarte...

Nu, a ta moarte nu-mi folosește;
Nu astă jertfă eu n-am dorit;
Dă-mi numai pacea care-mi lipsește,
Pacea adâncă ce mi-ai răpit.

Ia-mi suferințe aspre, turbate,
De adânci chinuri veșnic izvor,
Zile amare, nopți tulburate,
Pline de tine, de-al meu amor.

În zadar ochii-ți arăt iubirea
Ce ești departe de-a o simți;
În zadar chipu-ți poartă mâhnirea,
Umbra durerii, ce m-amăgi.

Sub astă mască văz bucurie,
Văz mulțumirea-ți să pătimesc,
Și orice-ai zice, vei ca-n vecie

Ceas de odihnă să nu găsesc.

Cunosc prea bine a mea greșeală,
Dar cunoștința nu m-a-ndreptat,
Căci a mea soartă, tristă, fatală,
Zâmbirii tale pradă m-a dat.

Astfel în crânguri o păsărică
Aude-aproape un ciripit,
Zboară îndată, și fără frică
Lângă colibă ea s-a oprit.

Privește,-ascultă, dar fără veste
Tainica cursă ce i s-a-ntins
Se-nchide... roabă ea se găsește;
Un glas s-aude zicând "team prins".

Și vânătorul ce imitează
Pe frunzuliță un glas străin,
De vicleșugu-i se îngâmfează,
De bucurie el este plin.

O! câte lupte, câte suspine,
Tăcuta noapte n-a ascultat;
Câte pustiuri de groază pline
A mea durere n-a vizitat!

M-a văzut șoimul pe-nalta stâncă,
A cărei vârfuri s-ascund în nori,
Și al lui țipăt în valea-adâncă
S-a-ntins departe plin de fiori.

Dar nici pustiul, nici depărtarea,
Gândiri cumplite n-au biruit:
Molizii, brazii, ce port răcoarea,
Ei suferința-mi n-au răcorit.

Te iubesc astăzi ca mai-nainte,
Ca în minutul cel încântat,
Când eu de pieptu-ți tânăr, fierbinte,
Tremurând, fruntea-mi am rezemat.

Minutu-acela-n veci mă muncește,
Ca o sentință e-n mintea mea;
De ating fruntea-mi, simt că zvâcnește,
Focul din sânu-ți arde în ea.

Fierul cel roșu, care-l⁴¹ apasă
Mâna cruzimii pe-un osândit,
Mai adânci urme nici el nu lasă,
Decât minutul acel dorit.

A mea durere trecut nu are;
Ea nici va crește, nici va scădea;
Și fericita, dulce uitare
Ce crezi că cearcă inima mea

E c-acea tristă, vie tăcere,
Care domnește după război
Pe-un câmp de groază și de durere,
De morți, de chinuri și de nevoi:

Unde un tată pe un fiu plânge,
Unde nădejdea toată-a-nțetă,
Unde se-nalță un fum de sânge,
Ca blestem jalnic și necurmat.

Mai mult d-atâta nu poți a face:
Asta e soarta ce mi-ai gătit,
Singurul bine, singura-mi pace,
După amorul ce-am suferit.

Un ceas e de cînd anul trecu

Un ceas e de cînd anul trecu... Mi-aduc aminte
Cu ce nădejdi zâmbinde, ce dulce a-nceput:
Ce vie salutare din inimă fierbinte
L-a priimit! ce seară! De anu-atunci trecut

Ziceam: "S-a dus ș-acesta c-o parte din viață,
Dar ziua lui din urmă cu drag o pomenesc;
Frumos apus vestește frumoasă dimineață,
Și anul ce începe tot astfel îl doresc."

Așa-l doream! în lungă, în oarbă-ncredințare
Eu nu vedeam că soarta zâmbește cu amar,
Că vremii și durerii gătește răzbunare,
L-a vechile lor drepturi uitate în zadar.

Schimbat nimic nu pare: alesele ființe,
Prietenii de-altădată, strâng astăzi mâna mea:
De voia întâmplării mai multe din dorințe
Cu grabă împlinite putui a le vedea.

Apoi, unde e răul? de ce și cum... cuvântul⁴²
Om nu poate să-l știe afară decât eu;
Ascuns e în adâncuri, tăcut e ca mormântul,
Iar martor suferinții-mi e numai Dumnezeu.

A! dacă-n astă lume ceva putea fi-n stare
S-aline, să adoarmă un chin sfâșiitor,
Știu, ar fi frăția-ți acea mângâietoare
Acel sentiment tânăr ce eu îți sunt dator.

E scump prieteșugul ce-nsuflă o femeie
Deprinsă a-l cunoaște, născută a-l simți;
Și dulcele ei suflet, electrică scânteie,
Mângâie orice suflet la care s-o ivi.

Ades, când sunt în luptă cu gândurile mele,
Muncit de-al suferinței demon neîmblânzit,
Îmi pari un silf⁴³ ce vine pe raza unei stele,
Din sfere luminoase, din aer bălsămit.⁴⁴

Apoi, negură deasă lumina-ntunecează;
Fantome de-altă lume șoptesc, mă înconjur;
În fiecare șoaptă o muncă⁴⁵ înviază,
În ochii-mi se confundă trecut și viitor.

Căci știu eu viitorul... el nu poate să fie

Decât ca anu-acesta, ca anul cel trecut;
Bogat de chinuire, deșert de bucurie,
Pustiu, fără nădejde, sălbatic și tăcut.

Stejarul de pe munte ce trăsnetu-l izbește,
Stă încă în picioare, semeț și neclintit;
Dar inima-i e arsă, și oricât mai trăiește
De nici o primăvară nu poate fi-nverzit.

Când dar o să guști pacea

Când dar o să guști pacea, o inimă mâhnită?
Când dar o să-nceteze amarul tău suspin?
Viața ta e luptă, grozavă, nemblânzită,
Iubirea veșnic chin.

Din cupa desfătării amărăciunea naște;
Din ochi frumoși durerea își ia al ei izvor;
O singură privire viața veștejaște
Cu lanțuri de amor!

Amor care adoarme și legi și datorie,
Ce slava umilește, ce n-are nimic sfânt:
Antonie-i jertfește a lumii-mpărăție,
Și află un mormânt.⁴⁶

Nu sunt patimi mai nobili, mai mari, mai lăudate,
Mai vrednici să s-aprinză în inimi bărbătești?
Nădejdi, viață, cinste, simțirile-nfocate,
Femeii le jertfești!

Crezi tu că pentru tine răsare sau sfințește
Acel uriaș falnic, al zilei domnitor?
La patrie, la lume, la tot ce pătimește
Nimic nu ești dator?

Eu lanțurile mele le zgudui cu mânie,
Ca robul ce se luptă c-un jug neomenos,
Ca leul ce izbește a temniței tărie,
Și geme furios.

Dar rana e adâncă și patima cumplită,
Și lacrima de sânge, obrajii mei arzând,
Răsfrânge frumusețea, icoana osândită,
Ce o blestem plângând!

O văz ziua și noaptea, seara și dimineața;
Ca un rănit de moarte simt în piept un fier greu;
Voi să-l trag; fierul iese, dar însă cu viața,
Și cu sufletul meu!

Încă o zi

Încă o zi cu tine, o zi de fericire,
În dulcile extazuri ce simt, când te privesc:
Încă un ceas... un zâmbet... Adânca mea iubire
Izvoarele nădejzii mai mult nu o hrănesc.

Și soarele mai palid din zi în zi îmi pare,
Și coardele vieții în pieptu-mi obosit

Se rup! nici tinerețea, nici scumpa-ți sărutare
Nu pot ele să schimbe ce soarta a voit.

Întorc acum asupra-ți privirea-mi dureroasă,
Ca cel din urmă-adio la tot ce am pierdut:
Din ceața veșniciei, stea blândă, luminoasă,
Te văz lucind departe, departe în trecut:

Și tot ce e-n natură, obiecte și ființe,
Panorama⁴⁷ de umbre, se-ntunec, se strecor;
Iluzia mă lasă: ... și artă și silințe
Sunt stăvile zadarnici l-al sufletului zbor?

Aș vrea numai, blând înger, ca numele-mi să fie
Scump, drag inimii tale, ades să-l repetezi,
Precum un dulce sunet, precum o melodie
În inimă-ți rămasă din ani ce regretezi.

Căci toată-a mea viață îți fu ea închinată,
Căci alt decât iubirea-ți ea nu avu mai sfânt,
Căci tu ești încă astăzi dorința-mi neschimbată,
Și visu-mi cel din urmă aicea pe pământ.

Eu știu că la povara-mi și tu ai luat parte,
Eu știu că-n suferința-mi și tu ai suferit,
C-aceeași ne-a fost calea: a unuia în moarte
S-a săvârșit; ce strică? n-am vrut a fi iubit?

N-a fost această ținta, sfârșitul pentru care
Gândirea-mi fără preget în munci am frământat?
Nu dobândesc răsplata dorită cu-nfocare?

Nu e acesta rodul ce eu am semănat?

Apoi dac-al tău suflet l-am bănuit vreodată,
Dacă nemulțumirea-mi adesea te-a mahnit,
E vremea de iertare: ...vecia nempăcată
Mă cheamă... cerul iartă acelor ce-au iubit.

De ce să plâng viața? În trista-i prelungire
Ar fi văzut ea poate amoru-ți apuind:
Minciuna, calomnia dau tainică izbire,
Lumina, adevărul în inimi înnegrend.

Dar când ia însăși moartea a noastră apărare,
Când neagra ei pecete pe groapă s-a-nsemnat,
Ca martor de credință, chezaș de neuitare,
Păstrează suvenirul acelui depărtat.

Valea răsunătoare, a râului murmură,
Veșteda toamnei frunză ce flutură în vânt,
Palida lunii rază, puternica natură
Îți vor șopti adesea cuvinte din mormânt.

Meditație

Vara și-apucă zborul spre țărături depărtate,
Al toamnei dulce soare se pleacă la apus,
Și galbenele frunze, pe dealuri semănite,
Simțiri deosebite în suflet mi-au adus.

O! cum vremea cu moartea cosesc fără-nctare!
Cum schimbătoarea lume fugind o rennoiesc!
Câtă nemărginită pun ele depărtare
Intre cei din morminte și acei ce doresc.

Unde atâți prieteni plăcuți de tinerețe?
Unde-acele ființe cu care am crescut?
Abia ajunși în vârsta frumoasei diminețe,
Ca ea far-a se-ntoarce, ca dânsa au trecut!

Ce netedă câmpie!⁴⁸ Cum ochiul se uimește!
Ce deșărt se arată, ori încotro privești!
Întinsa depărtare se pare că unește,
Cu ale lumii mărgini, hotarele cerești.

Cât sânge aste locuri setoase înghițiră!
Câte oase războiul aici a semănat!
Câți veterani războinici, moartea purtând, muriră
Pentru izbânzi de care ei nu s-au bucurat!

Îmi pare că-i văz încă, răsturnați în țărână,
Pe-ncrețita lor frunte sfârșitul arătând,
Dar mai clătindu-și capul, și c-o murindă mână
Fierul care le scapă cu furie strângând.

Ei nu gândesc la moarte, nu gândesc la viață,
Ei nu gândesc la fapte ce-n viață au urmat,
Ci când sufletul zboară, când sângele îngheață,
Toată durerea le-este că nu și-au răzbunat!

Puțin mai înainte un monument s-arată;

Să-l privim... Dar ce semne de cinste pe el sânt?
Negreșit cei dintr-însul slăviți au fost odată:
Azi slava stă deasupra, și omul în pământ!

Iată, fără-ndoială, o mare mângâiere,
O, voi, care un titlu și-un nume pizmuiți!
Când tot ce e-nalt și când mărirea pierde,
Mărirea, înălțarea, la ce le mai doriți?

Din vremile trcute, în veacuri viitoare,
Un nume să răsună, în slavă-mpodobit.
Să treacă peste vârste și peste ani să zboare,
Acela ce îl poartă cu ce s-a folosit?

Când marea-ntăritată corabia-ți zdrobește,
Când loc de mântuire nu este, nici liman,
Când cu grozave furii asupra ta pornește
Spumoasele lui valuri bătrânul Ocean,

Spune-mi, îți pasă-atuncea să știi de mai plutește
Catargul fără pânze ce nu-ți e de-ajutor,
Să vezi dacă pe unde se ține, se clătește,
Și dac-ai fost odată în barcă sau vapor?

Viața e o luptă, o dramă variată
Și actu-i cel din urmă în veci e sângerat:
Moarte-l încoronează, moartea neîmpăcată,
Care în a sa cale pe nimeni n-a uitat.

A, întorcând privirea spre veacurile trecute,
Și nencetat pământul văzându-l pustiit,

Văzând tot aste rele, tot zile neplăcute,
De soarta omenirii din suflet m-am mâhnit!

Câte feluri de chinuri asupra-i se adună!
Insă vezi cum nădejdea o-nșeală nencetat?
Cu o dulce zâmbire vine, ținând de mână Icoana fericirii.
Dai s-o prinzi... A scăpat.
Astfel un vis ți-arată o iubită ființă;
Astfel cu bucurie voiești s-o-mbrățișezi,
Dar astfel umbra-nșeală zadarnica-ți silință;
Acum din mâini îți scapă, acum iarăși o vezi.

Dacă în cartea soartei omu-ar ști să citească,
Să-și afle fiecare grozavul viitor,
Cine-ar mai vrea, Stăpâne, aicea să trăiască,
Când lumea e de chinuri nedeșertat izvor?

Vremea de-acum, trecutul, a-l ști avem putere,
Numai ce-o să se-ntâmpale noi nu putem vedea;
Dar când ceasul sosește, când nălucirea pierde,
Se trage deodată și veșnica perdeă.

Buchetul

Dorită odată era a lui soartă,
Pe când altă mână de el îngrijea;
Dar astăzi se stinge, zâmbirea-i e moartă
Și pede colora ce ochii-ncânta.
Sfârșitu-i cel jalnic îl văz cu-ntristare,

Căci eu pe viața-i puneam un preț mare.

O singură frunză acum mai plutește;
Ea plânge atâția tovarăși de flori:
Srăină, uitată, de ce mai trăiește,
De ce, dragă frunză, tu nu poți să mori?
Când pierzi o ființă, obiect de iubire,
O lungă viață e nenorocire.

Când florile-acelea în mână-mi căzură,
Favor ce-n credință eu n-am meritat,
Trei tinere nimfe⁴⁹ pe rând mi-l cerură,
Și mult se rugară... iar eu... nu l-am dat.
Îmi pare că încă le văz, câte trele,
Jaluze, privindu-l în mâinile mele.

Să vedeți acuma de-a fost cu putință
Acea prețioasă dorință s-ascult:
Că lor li se cade, a mea conștiință
Îndată mi-o spuse, eu nu gândii mult.
Ca Paris cu poama cea fabuloasă,
Hotărâi buchetul la cea mai frumoasă.

Dar atunci nevoie, atunci greutate.
Să fac osebite în zadar am vrut:
Așa din trei fluturi cu greu ochiul poate
S-aleagă p-acela ce e mai plăcut;
Așa trei garoafe p-aceeași tulpină,
Rumene și-nalte domnesc în grădină.

Văzând eu aceasta, îl luai cu mine;

Cu multă-ngrijire acasă l-am dus,
Și limpede apa și tot ce e bine
l-am dat, și silința cu dânsul mi-am pus,
Făcând orice poate un om să gândească,
Orcâte o mumă ar ști să găsească.

Zadarnici dorințe, nimic n-ajutară!
Din ceasul acela nădejdea-am pierdut:
Viața la mine îi părea amară,
Știind cine-l dete, cine l-a cerut.
Și galben și veșted trecu fără veste,
Și astăzi cenușă în mâna mea este.

Așadar sfârșitu-i veni din dorință;
Buchet ca acela eu nu mai găsesc!
Cenușa lui scumpă o țiu cu credință,
Ce-a fost și ce este adesea gândesc.
Eu sufăr de moartea-i, de-a lui pătimire,
Și-a florii trecute păstrez pomenire.

Reveria

De zgomot departe, în vesela vale,
A cărei verdeață ades am călcat,
În liniștea nopții, privirile tale
Se-nalț, se ațintă pe cer luminat.

De unde oar' vine a ta reverie?
Ce visuri plăcute în preajmă-ți se joc?

Admiri tu natura, a ei armonie?

Citești viitorul în literi de foc?

Sau cauți departe o stea favorită,

Ce crezi că asupra-ți privește zâmbind?

Dar nu, e instinctul de-o viață dorită,

Ce n-o află omul aicea trăind.

Căci sufletul nostru, ca raza de soare,

Ce-și are-nceputul mai sus de pământ,

Deși luminează a sa închisoare, își află în ceruri izvorul cel sfânt.

De-acolo adâncă acea aspirare

Spre bunuri ascunse ce noi devenim,

De-acolo deșertul, dorinți, întristare

Ce chiar în plăcere ades le aflăm.

Un clopot ce seara se-aude la turme,

Ce stă, reîncepe, abia răsunând,

Ca glas care moartea e-aproape să-l curme,

Când viața-ncetează treptat înghețând;

Un greier ce cântă, o iarbă, răsură,

Stufoasa pădure, pierdute cărări,

Adâncă murmură ce-nvie natura,

Ca geniuri tainici ascunse prin flori;

Tot mișcă, încântă a noastră gândire;

Tot are un farmec, tot este mister;

Nădejdele noastre, suspin, suferire,

Dorinți fără nume, se-ndrept către cer.

Acolo în stele ca-n lumi de lumină,

Sunt suflete, îngeri, ce cânt și ador;

Ființi grațioase ce blând se înclină,

Cătându-și în lume tovarășii lor.

Și când, stăpânită de-a vieții mâhnire,

Te plimbi tu pe câmpul tăcerii-nchinat,

De simți o suflare, de-auzi o șoptire,

E glasul-unui înger de tine-ncântat.

De ce însă gândirea-mi se-ntoarce cu durere

Spre zilele acelea? timpi ce v-ați depărtat,

Când pe urmele voastre tot intră în tăcere,

Când ștergeți plăceri, chinuri, ce omul a cercat,

Când inima sătulă de ură, de iubire,

N-o mișcă nici un bine, n-o trage nici un dor,

De ce singure numai a voastre suvenire

Trăiesc ele în sânul-mi ca un nestins amor?

Sunteți voi acel sunet, a stâncilor viață,

Eco, care trăiește în loc nelocuit?

S-au sunteți aurora care știa să scoată

Din statuia lui Memnon⁵⁰ suspin nemărginit?

Cimitirul

Peșteră-ntunecată, azil al pocăinței,

Unde omenești fumuri ca fumurile pier,
Unde eroii credinței
Au murit pentru lume ca să trăiască-n cer!

Tu care ai fost martor l-atâtea rugăminte
Ce se șopteau în umbra și în răcoarea ta,
Când inima fierbinte
Viața de vecie în lacrimi o căta,

Dacă bolțile tale, ce nu pot fi pătrunse
De omenești suspinuri, de-al patimilor vânt⁵¹
Duc sufletul prin locuri și prin cărări ascunse,
Departe de pământ,

Iată cumplita spaimă, ce în sânu-mi aprinse
Urâcioasa privire a foștilor părinți,⁵²
Și altarul de piatră, pe care stau întinse
Mădulare de sfinți.

Fioroasa răceală ce-nsuflă-a ta vedere,
Veșnicului întuneric aicea domnitor,
Și grozava tăcere
Arăt umbrele morții ce printre oase zbor!

Îmi pare că mă aflu în locuinț-adâncă
A unei groaznici iesme, ce sânghiuri⁵³ o hrănesc;
Și care de o stâncă,
Pe călător sfărâmă c-un zâmbet sătănesc,

Sau în pădurea-aceea, în care mai-nainte,
Druizii⁵⁴ cei sălbatici jertfeau pe osândiți,

Când, setoși de omoruri, treceau de puteri sfinte
Stejarii-mbătrâniți!

Aici cu toate-acestea religia vorbește
Celor ce vor s-asculte cuvântul lui Hristos:
Groaza cu-ncetul piere, și omul întâlnește
Povețe de folos.

Vicleanul își dezbracă aici ipocrisia;
Acel căit se-mpacă cu ceru-ntărâtat;
Aici fapta cea bună visează veșnicia
Ș-așteaptă nencetat.

Și omul care crede, și omul ce așteaptă
De-o sfântă mângâiere în veci e însoțit;
Pacea va fi cu dânsul; el va lua răsplată,
Căci a nădăjduit.

Barca

Pășește lin, o barcă, pe unda adormită!
Respectă al naturii repaos trecător;
Inima mea de zgomot cu totul obosită
Ca la un scump tovarăș se-ncrede l-al tău zbor.

Poartă-mă-n sus, în lături, oriunde vrei și-ți place,
Unde te-mpinge vântul, sau unde tu dorești;
Toate-mi sunt deopotrivă, dacă mă duci în pace,
Dacă cu mulțumire vederea-mi rătăcești.

Voi cunoașteți, o unde, cu câtă bucurie,
De ce sfârșit⁵⁵ pornită, cu ce cuget curat,
Barca mea totdeauna pe-a voastră-mpărăție
Ca-ntre-ale ei cuprinsuri jucând s-a preumblat.

Înghițiți pe tâlharii a căror îndrăzneală,
Cu trupuri sângerate, cu morți vă otrăvesc,
Ce întocmesc comploturi, și fără de sfială,
Aproape de pierzare, ucideri chibzuiesc.

Insă melancolia, amorul și plăcerea,
Priimiți-le vesel ca pe ai voștri fii;
Eu vă cunosc mărirea, eu vă slăvesc puterea,
Când alerg pe-ale voastre mult umede câmpii.

Din rătăcita-mi barcă, ce-o las la întâmplare,
Ochii mei către ceruri uimit îi ațintez;
Seninul lor insuflă sfială și mirare;
Eu mă rog în tăcere, vărs lacrimi și mă-ncrez.

“Cerul o să ne-ajute”, zicea a mea iubită.
El până acum tace! Sa n-o fi ascultat?
Și poate frumusețea a o vedea mahnită,
Aducându-i drept jertfă suspin neîncetat?

Dacă într-aste ceasuri de vie desfătare
S-ar afla lângă mine... minut dumnezeit!
Viața nu stă-n zile, și eu cu-ncredințare
Câtă-mi rămâne-aș da-o ș-aș zice: am trăit.

Mergi, mergi, ușoară barcă, în dreptu-acelei stele,
Căreia i-am dat nume... un nume ce slăvesc,
Nume ce-n înfocarea închipuirii mele
Pe strălucita-i frunte îl văz și îl citesc.

Acolo te oprește, acolo priveghează,
Cât raza ei asupra-ți și asupra-mi va zâmbi;
Când va pieri cu noaptea, atunci te depărtează,
Și iar cu noaptea vino la dânsa a privi.

Până când fericirea, atâta așteptată,
Îmi va răsplăti veacuri trecute cu amar;
Dacă și-astă nădejde, ca altele-nșelată,
N-o trece ca nădejdea și n-o fi în zadar!

Rugăciunea

Al totului părinte, tu, a cărui voință
La lumi nenființate ai dăruit ființă,
Stăpâne creator!
Putere fără margini, izvor de veșnicie,
Al căruia sfânt nume pământul nu îl știe,
Nici omul muritor!

Dacă la cer s-aude glasul făpturii tale,
Fă ca întotdeauna pe a virtuții cale
Să merg neștrămutat.
Când soarta mă apasă, cum și când îmi zâmbește,
Când veselă m-ajută, când aspră mă gonește,

Sa pot fi neschimbat.

Mândria-n fericire să nu mă stăpânească,

Mâhnirea în restriște să nu mă umilească,

Dreptatea să o știu.

Conștiința să-mi fie cereasca ta povață,

Prin ea tu mă-ndreptează, și când greșesc mă-nvață

Cum trebuie să fiu.

Fă să doresc de obște al omenirii bine,

Să mă cunosc pe însumi, și altul decât tine

Sa nu am Dumnezeu.

La oameni adevărul să-l spui fără sfială,

De cel ce rău îmi face, de cela ce mă-nșeală

Să nu îmi răzbun eu.

Și fă ca totdeauna al meu suflet să vază

Lumina așteptată, a nemuririi rază,

Dincolo de mormânt,

Acolo unde viața cea veșnică zâmbește

Sărmanului acela ce-n viață pătimește,

Gonit pe-acest pământ.

Știu cum că lumea noastră între globurile multe,

Ce sunt pentru mărirea-ți cu un cuvânt făcute

După un veșnic plan,

Nimica înainte-ți nu poate să se crează,

C-așa de puțin este ș-atâta însemnează

Un val în ocean.

Cunosc cu toate-acestea și văz cu-ncredințare

Că-n fapta cea mai mică și-n lucrul cel mai mare
Deopotrivă ești,
Că la a ta dreptate nu este părtinire,
Că îngrijești de toate, că fără osebire
Și-asupra mea privești.

Cu tunetul din ceruri tu ocolești pământul,
Înflorești cu natura și răcorești cu vântul,
Ești viața ce ne-ai dat.
Ascultă dar, Stăpâne, supusa rugăciune
Ce sufletul o-naltă, ce inima depune
La tronul-ți ne-ncetat.

Până-n ceasul din urmă amorul tău să-mi fie
Comoară de nădejde, de dulce bucurie,
Izvor de fericiri;
El singur să-mi stea față în acele minute,
Când planuri viitoare și amăgiri trecute
Se șterg ca năluciri.

Viața câmpenească

Dlui V. G. C. ⁵⁶

Așa, simpla viețuire
Eu știu să o prețuiesc
Și de acea fericire
Voi bucuros să-ți vorbesc.
Dar florile și verdeața,
Apusul și dimineața,

Și fluierul câmpenesc,
Cu patimi, cu chinuri grele,
Cu starea inimii mele,
Nici cum nu se potrivesc.

Departe de-acele locuri,
Ce poate m-ar fi-nsuflat,
De țărăneștile jocuri
Ce-adesea m-au încântat,
Cuprins de nemulțumire,
De grijă și de mahnire,
De soarta mea ocolit,
În rele ce mă-mpresoară,
Ce gânduri, idei omoară,
Duhul își pierde puterea:
E greu să descrii plăcerea,
Când sufletul e mahnit.

Însă a mea mulțumire
Pentru a ta găzduire
Eu tot nu o pot uita,
Și cât va sta prin putință
Voi pune a mea silință
Adevăru-a imita;
Măcar în vorbele mele
Să pot să găsesc vopsele,
Să știu să-ntrebuințez
Culorile osebite,
Tonurile felurite,
Care stilu-nsuflețez;
S-arăt atâta simțire,

Câtă simțeam mulțumire,
Când dulcea serii răcoare
În preajmă-mi se întindea,
Și patimi sfâșietoare,
Ca aburi din lac, din mare
Deșertul mi le-absorbea.

Cuprinsul, unde odată
Împreună-am viețuit,
Și plăcerea-adevărată
Zilele mi-a îndulcit,
Este un câmp lat, ce are
De vechi și firești hotare
Un mal către răsărit,
Iar către apus o apă,
Ce saduri, grădini adapă,
Ce udă țărmul setos,
Și-n ramuri multe-mpărțită
Curge mândră, liniștită,
Pe patu-i cel nisipos.

Casa pe-o muche clădită
Singură câmpul domnind,
De umbră neocolită,
O vezi în aer albind.
Să zic că a ei zidire
E lucru cu osebire,
Că e de-o arhitectură
Cap d-operă în natură,
Deloc nu mi-ar părea greu:
Însă această minciună,

Deși îndestul de bună,
Apasă cugetul meu.
Așadar, iau îndrăzneală
Și spui că adevărat
N-are nimic de mirat.
Dar are, fără-ndoială,
Tot ce e neapărat.

Spre patru părți ale lumii
Patru ferestre privesc,
Și dacă pe tonul glumei
Slobod îmi e să vorbesc,
Al lor număr, micșorime,
Cu a casei înălțime
Atât nu se învoiesc,
Încât ochiul ce le vede
Cu lesnire poate crede
Că se plătea altădată
Vreo dajdie însemnată
Sub nume de ferestrit;
Măcar că nu mi se pare
Nici undeva am citit,
Că la vreo întâmplare
Nobilii să fi plătit.
Astfel de năravuri proaste,
Dacă vreodată-au fost,
N-au putut fi ale noastre,
Ci-ale norodului prost.

Numai el singur plătește,
Fiind mai obișnuit;

Iar de ce, nici se vorbește:

Păcatul ar fi cumplit.

Pricina e delicată,

Și prea puțin câștigăm,

La mulțimea nensemnată,

Adevărul s-aruncăm.

Dar în vorbă neplăcută

Ca să nu ne încurcăm,

Și ca nu, din întâmplare,

S-aduc la mulți supărare,

Descrierea începută,

Mai bine să o urmăm.

Aproape de casă-ndată,

Spre miazănoapte s-arată

O biserică smerită,

Un templu dumnezeiesc,

Unde muncitorul vine

Prinoasele să-și închine;

Unde ruga umilită,

Ca tămâia cea sfințită

Este la cer priimită

De părintele obștesc.

Tot către această parte,

Un sat puțin însemnat

În două rânduri se-mparte,

Pe linie așezat.

În vale se văd desișuri,

Saduri, livezi, alunișuri,

Pe urmă ochiul zărește
Un deal ce se prelungește
Verde și împestrițat.
Coastele-i sunt învelite
De vii, de semănături,
De țarine felurite,
De crânguri și de păduri.
Munții mai în depărtare
Se văd ca tulbure nor;
Vara le e la picioare
Și iarna pe fruntea lor.
Iată, după-a mea părere,
Locul atâta dorit,
Unde zile de plăcere,
Zile scumpe am trăit.

Frumoasă singurătate,
Bunurile-adevărate
În sânul tău le-am simțit,
Pace, liniște, viață,
Toate-acolo mă-nsoțea,
Și din orice dimineață
Mulțumirea se năștea.
Dacă vreo cugetare
C-o umbră de întristare
Fruntea mea acoperea,
Ușoara-i întipărire,
Ca cercul acel subțire,

Ce-ațâță din întâmplare
Pe-o undă nemișcătoare

Un vânt cu lină suflare,
Trecea, se pierdea de sine,
Ș-al firii glas simțitor,
Și ideile senine
Luau iarăși cursul lor.
Adeseori pe câmpie
Departe mă rătăceam,
Adesea cu bucurie
În dulci gânduri mă pierdeam.

Simboluri de tinerețe,
Fluturi cu vesele fețe
Privirea mea o trăgea:
Pe iarbă în depărtare
Fluturele părea floare;
Dar când umbletu-mi simțea,
Insectele-amăgitoare
Se-nălțau, găseau scăpare
Aripile-și scuturând;
Și eu c-o dulce mirare
Vedeam florile zburând.

Nori deși, negri, câteodată
Cerul îl întuneca,
Și ploaia-n ei adunată
Pe câmpia-nsetoșată
În torente se vărsa;
Apoi razele-i robite
Soarele-ncet desfăcând,
Și-n munți, valuri aurite
Norii umezi prefăcând,

C-o privire-nflăcărată
Lumea el o cuprindea,
Și o mreajă purpurată
Peste dealuri întindea.

Când acea stea arzătoare,
Aproape de-al ei sfințit,
Părea a da sărutare
Pământului ce-a-ncălzit,
Și, mai întorcând o rază
Ca zâmbet prietenesc,
Sta un minut să o vază
Ochii care o doresc;
Ochii acei pentru care
Este cel din urmă soare
Ce ei poate mai privesc;
Supus la acea uimire,
L-acea adâncă simțire,
Care sub ceruri senine
Seara aduce cu sine,
Slobod de griji, de dorințe,
În cugetu-mi mulțumit,
Slăvind o-naltă putere,
Eu ascultam în tăcere
Al multor mii de ființe
Concertul nemărginit.
Și când luna-argintuită,
Albind iarba de pe vale,
Ieșea plină, ocolită
De stelele curții sale,
Pe dealurile râpoase,

Stam, mă opream să privesc
Cerurile semănate
De globuri nenumărate,
Care, făclii luminoase,
În umbra nopții lucesc.

Prin aluniș sufla vântul,
Frunza ușor clătina,
Nucii bătrâni ca pământul
De-a lungul se desina;
Unda cea armonioasă
A unui ascuns izvor,
Ca o șoaptă amoroasă
S-auzea în preajma lor.
Curmând adâncă tăcere
A câmpului liniștit,
Un glas cânta cu plăcere
Un cântec obișnuit.
Ăst glas, această câmpie,
Noaptea care mă-nvelea
Gândiri de melancolie În inimă-mi învia,
Și florile tinereții,
Visuri, nădejdi, amăgiri,
Acea ghirlandă-a vieții
Țesută de năluciri,
Care, câte una-una,
Treptat s-au desființat,
Ca frunzele ce furtuna
De verzi le-a smuls, le-a uscat,
Mi s-arăta înainte;
Cu gândul mă întorceam

La locurile dorite,
În valea ce-atât iubeam.
Vedeam livada, grădina,
Poteca ce des călcam,
Părul înalt și tulpina
Unde copil mă jucam.
Astfel în țări depărtate,
Unde străin te numești,
De-auzi pe neașteptate
Limba care o dorești,
Limba acea părintească,
În care tu te gândeai,
Ce-n vârsta copilărească
Cu maică-ta o vorbeai,
Oricât de urâtă fie,
Aspră, grea la auzit,
Se naște o bucurie
Un ce neobișnuit,
O simțire vie-adâncă
În sufletu-ți rătăcit,
Și crezi că te afli încă
În țara ce-ai părăsit.

A! dacă o prevedință
Asupra mea ar privi,
Dacă smerita-mi dorință
Soarta o ar împlini,
Departa de-ai tiraniei
Tovarăși nelegiuiți,
De cursele vicleniei
De oameni neomeniți,

De tot ce se crede mare
În fapte ce necinstesc,
De zâmbete protectoare,
Care le nesocotesc,
Uitând acea zeitate
Care-n zgomotosu-i zbor
Staturilor înălțate
Le suflă căderea lor,
La câmp, locaș de plăcere,
Eu mulțumit aș trăi,
Liniștit și în tăcere,
Ziua mea aș împlini.
La binele ce îmi place,
Și neamului meu doresc,
Pe voi câți puteți a-l face
Aș cerca să vă pornesc:
Aș pune mica mea parte,
Silința-vă laudând,
Isprava nu prea departe,
Bună, dreaptă arătând,
V-aș arăta răsplătirea.
Ș-un înger ajutător,
Și cinstea, și mulțumirea
Ce inimile aprinde;
Iar celuia ce se vinde,
Un trăsnet răzbunător.

Miezul nopții

Aici pe-aste ruine cu mândre suvenire
Privesc cum orizontul se umple de făclii,
Cum luna în tăcere s-arată să inspire
Gândiri religioase I-ai lui Apolon fii.

Când tot doarme-n natură, când tot e liniștire,
Când nu mai e mișcare în lumea celor vii,
Deșteaptă priveghează a mea tristă gândire,
Precum o piramidă se-nalță în pustii.

Ai mei ochi se preumblă pe dealuri, pe câmpie,
Al meu suflet se-nalță pe aripi de-un foc sfânt,
În zboru-i se ridică la poarta de vecie,
Căci nici o legătură nu are pe pământ.

Nădejdea mea din lume de moarte se precurmă;
Trecu ea precum trece un fulger printre nor;
S-a șters precum se șterge a vulturului urmă
Când spintecă văzduhul în falnicul său zbor.
De când pierdui părinții-mi trei ierni întregi trecură,
Trei ierni, căci după ierne viața-mi socotesc,
Căci zilele-mi ca iarna de viscoloase-mi fură,
Copaci din miezul iernii ce vânturi îi clătesc.

Frumoasa primăvară acuma se grăbește
La caru-i să înhame pe zefirii ușori;
Pășește, și pe urmă-i verdeața se ivește
Și cerul se dezbracă de fioroșii nori.

Zefirul printre frunze misterios suspină,

E limpede-orizontul și cerul luminos;
A râurilor șoaptă... Dar unda lor e lină,
Iar sufletu-mi e-n valuri, n-am soare seninos.

Căci închinat durerii, amara mea viață
De-atunci e pentru mine nisip neroditor,
Ce vara îl usucă, ce iarna îl îngheață,
Pe care flori nu află sărmanul călător.

Lăsat străin în lume, lipsit de orice bine,
Văzând că nu-mi rămâne plăcere pe pământ,
Văzând zilele mele de suferințe pline,
Pui mâna pe-a mea frunte și caut un mormânt.

Puțină vreme încă și glasul-mi se va stinge,
Și inima de-a bate în pieptu-mi va-nceta!
Atunci fără-ndoială eu soarta voi învinge,
Și a vieții taină în moarte voi afla.

Mângâierea

Unei tinere femei

De ce urăști viața, tu, fiica Armoniei?
De ce dintr-al tău suflet nădejdea ai gonit?
Care dureri ascunse, vrăjmașe bucuriei,
A vârstei nălucire și visuri ți-au răpit?

Tu n-ai deșertat cupa ce încă este plină;
Tu nu știi de-ți păstrează otravă sau nectar;

Dar plângi! Zefirul astfel fără cuvânt suspină;
Toată lacrima-n ochi-ți e un mărgăritar.

Eu nu voi să adaug a ta melancolie,
Să-ți zugrăvesc icoana durerii omenești,
Să desfășor în ochii-ți a mea copilărie,
Ca osândă de moarte în care să citești;

Să-ți arăt împrejur-mi un larg cerc de morminte
În care dorm frați, rude, părinți ce m-au iubit;
Să vezi ce e durerea, să vezi de-aveam cuvinte,
Când chiar de providință nevrând m-am îndoit.

Să vezi apoi în lume cumplita răutate
Otrăvindu-mi ani, zile, chiar umbre de plăceri;
Să vezi... Ah! atunci numai, atunci ai vedea poate
Câte un singur suflet cuprinde-n el dureri!

Lumea mă crede vesel, dar astă veselie
Nu spune-a mea gândire, nu m-arată cum sânt!
E haină de podoabă, mască de bucurie,
Și mâhnirea mi-e numai al inimii veșmânt.

Dacă nu după zile, ci după suferințe
Ni s-ar socoti vârsta, știi, mare Dumnezeu,
Pentru care ani, veacuri, și lume, și ființe
Nu sunt nimic — știi singur câți ani aș avea eu!

A mea credință însă nu este încă moartă;
Mângâietor tovarăș ea nu m-a părăsit:
În umbră îmi deschide a veșniciei poartă,

Și negura mâhnirii ades mi-a risipit.

Dar tu, cărei nădejde s-arată aurită,
Tu, cărei viitorul păstrează năluciri,
Când nu ai nici o coardă a inimii izbită
De viscoarele lumii și de nenorociri,

Mângâie-te, copilă, și simte mulțumirea
Care o-nsuflă daruri ce firea ți le-a dat.
Eu când te-ascult, uit toate, uit chiar nenorocirea,
Mă aflu-n altă lume uimit și încântat.

Sub degetele tale, în sunete-argintose
Clavirul când răsună, când dulce preludezi,
Deștepți în al meu suflet acorduri fioroase,
A patimilor stinse cenușă înviezi.

Talentul, frumusețea adesea pătimește;
De soarta cea obștească și tu poate să ții;
Dar vezi dreapta natură cum te despăgubește:
Glasu-ți este esența cereștii melodii.

Desăvârșitul bine nu-l poate-avea pământul:
Ce mări fără talazuri, ce inimi fără chin?
Omul este o taină care-o știe mormântul,
Femeia e un înger, viața-i un suspin.

Eliza

Spune-mi, scumpă Elizo, ce este fericirea?
Pe ce țărmuri răsare, ce loc îi e plăcut?
E veche ca pământul, împodobește firea,
De mult, sau deodată cu tine s-a născut?

Am cătat-o-n pustiuri, am catat-o în lume,
Am cătat-o pe dealuri, pe munți și pe câmpii;
Am cătat-o-n deșertul eho al unui nume,
Pe valurile mării, în titluri, bogății.

Zadarnică silință! Fericirea s-ascunde;
Fără folos pe urmă-i vedeam că ostenesc;
O chemam cu-nfocare, dar nu vrea a-mi răspunde:
Te întâlnii, iubită, și-n ochii-ți o găsesc!

Vedeți aceste locuri, aceste stânci râpoase?
Vedeți pământu-acesta detot nelocuit?
Ei bine, aici toate mie îmi par frumoase!
Mai mult decât oriunde aici sunt fericit.

Eliza e viața ce toate-nsuflețește;
Zâmbirea-i e cerească, privirea ei Amor;
A ei dulce suflare ăst aer bălsămește,
Și grațiile-ntr-înșă văd o tânără sor.

Dacă ar fi pământul în vechea simplitate,
Când cea dintâi femeie în rai s-a pomenit,
Frumoasă,-mpodobită cu darurile toate,
Și nobila-i icoană în unde și-a privit:

Negreșit că Eliza de sine încântată,

Văzându-și în fântână atâtea frumuseți,
Tovarășelor sale: „Veniți, le-ar zice-ndată,
În cristalul ⁵⁷ acesta minune să vedeți.

Voi sunteți prea plăcute, și dulcea-vă privire
Inima mea o trage, mi-e drag să vă ascult;
Dar vaz colo în apă un lucru peste fire,
Un chip care vă-ntrece, și-mi place și mai mult!”

Până nu o văzusem, pân-a nu o cunoaște,
Eram de nopti, de zile, de toate dezgustat.
Vremea ce-acuma zboară părea că se târaște,
Anii, ca o povară grozavă de purtat!

Vântu-mi părea suflare zadarnică și rece,
Cerul ca o câmpie de care sunt sătul,
Eho numai un sunet ce fără folos trece,
Aurora o rază privită îndestul.

Ziceam: O zi ca alta, și tot același soare!
În lume vedeam chinuri, pe ceruri vedeam nori.
Le privesc cu Luiza; totul schimbat îmi pare,
Cerul este cu stele, câmpiile cu flori.

Aurora, o nimfă de soare prea iubită,
Se deșteaptă și-n aer alunecă zâmbind,
De cele dintâi ceasuri, de-ai săi fii ocolită,
La soare, ce-o urmează, cu dragoste privind.

Zefirul, o ființă de bine făcătoare,
Care către cer duce suspinuri omenești;

Eho, o zeitate la chinuri simțitoare,
Ce repetează glasul acelei ce slăvești.

Când tăcerea Elizei îmi spune-a ei iubire,
Când mâna ei mă strânge, când ochii-i îmi vorbesc;
Când lângă ea uit lumea și nu mai am simțire,
Decât pentru minutul în care o privesc,

Zic: „Viața este scurtă și fericirea trece:
Spun că plăcerea stinge făclia lui Amor:
Dacă iubirea noastră e s-aibă sfârșit rece,
De ce-n minutu-acesta, de ce acum nu mor?”

Inima mea e trista

Inima-mi e-ntristată,
Și-n lacrimi înecată,
La fericiri trecute gîndește în zadar!
Plăcere, mulțumire,
Viață, fericire,
Le-am gustat. A lor lipsă acum o simt amar.

Acele dulci suspinuri
Cum se schimbă-n chinuri,
Și bucuria noastră în otrăvit venin!
Cât rău după-atât bine!
Așa furtuna vine,
Când soarele zâmbește, când cerul e senin.

Adio! N -am cuvinte
Să-ți arăt tot ce simte,
În astfel de minaturi, mâhnit sufletul meu,
E o durere mare,
Și suferinți, pe care
A le simți pot numai; a le descri mi-e greu.

A! cât de mult amară
Viața o să-mi pară!
Minuturile veacuri o să le socotesc.
A oricărei zi rază,
Noi lacrimi o să vază,
Când pe străine țărături străin o sa trăiesc!

Spune-mi însă, iubită,
Când inima-ți lipsită
De-un credincios prieten cu el nu va mai fi,
Vei putea uita toate
Plăcerile gustate?
Simțirea se va stinge, și nu-l vei mai dori?

Astă lege obștească
Se cade să-ngrozească
Amorul, care vremea atâta l-a-ntărit?
În ce loc, pe ce cale,
Călcând pasur'le tale,
Vei avea drept a zice: aici nu m-a iubit?

Durerea cea mai mare
Nu poate să omoare:

Pe-a mea care-a-ntrecut-o? Dar tot nu pot să mor!

A! de-i mai ținea minte

Atâtea jurăminte,

Imi vei mai păstra, poate, o urmă de amor!

Când seara tu vei merge

Pe câmpuri, a culege

Flori tinere ca tine, s-acoperi fruntea ta,

Dacă din întâmplare

Vei nimeri o floare,

Ce poartă un scump nume, ce-i zic nu-ma-uita,

Atunci, atunci gândește

De mine că-ți vorbește:

Asta-mi este nădejdea și de-asta mai trăiesc:

Eu tot cred că e-n fire

Acea compătimire,

Ce inimile leagă cu lanțul sufletesc.

Te mai vazui o dată

Te mai văzui o dată, ființă de iubire,

O înger ce slăvesc!

Și ceasurile repezi, și scumpa ta zâmbire,

Cu suflet, cu viața sunt gata să plătesc.

În valurile-acelea de lume încântată,

În care ne-am găsit,

În vesele cadrile, în sala luminată,

Stam singur și mâhnit.

Plăcerea, frumusețea, podoabe felurite,
Tot era în zadar;
Ele nu pot să-nvie simțirile-amorțite
De-al patimii amar.

Bucuria ce-n preajmă-mi trecea cu repejune,
Trist, rece mă găsea,
Și mă gândeam la vremea care în veci n-apune
În pomenirea mea.

Atunci intrași! Deodată, de pe a mea vedere
Se ridică un nor:
Te presimții; îmi spuse a ta apropiere
Un aer de amor.

Zambila primăverii așa ea ne împarte
Desfătător miros,
Așa dulcele-i suflet se simte de departe,
În aer răcoros.
Și inimile noastre, și ochii se-ntâlnim;
Simții ce pătimești;
Un zâmbet trist mi-o spuse; cu tine îmi zâmbim
Puterile cerești!

Văzui pieptul tău tânăr bătând de tulburare,
Sub vălul ce sălta;
Te privii în tăcere; cunoscuși a mea stare,
Văzuși puterea ta.

Dar cum se strecurară delirul, fericirea!

Ce iute au trecut!
Jaluză de-al meu bine, făcu nenorocirea
Un semn, și te-am pierdut!

Multe rele de-atuncea am suferit, iubită!
Multe am pătitit!
Soarta mea credincioasă la ura-i nemblânzită,
Din zboru-i s-a oprit.

Viitorul în ochii-mi își pierde năluca,
Toate mă obolesc;
Tu îmi erai nădejdea, tu însuflai gândirea,
Tu făceai să trăiesc.

Roua buzelor tale sufletul răcorește,
Dă viață și plăceri:
Sub umedele-ți gene e un foc ce topește
Tot felul de dureri.

Dar depărtat de tine, ce pot să-mi folosească
Lumea și-ale ei bunuri, și orice așa avea?
Pustiul unui suflet știu ele să-mplinească?
Pot s-aducă trecutul, pot face-a te vedea?

Pot să întoarcă vremea și ceasurile sfinte
Care sunt al tau dar,
Ca să mai vărs o dată o lacrimă fierbinte
Pe-al inimii-ți altar?

Nina

După atâta cochetărie
Și necredință și viclenie,
În sfârșit, Nino, simt că trăiesc.
Inima-mi astăzi e izbăvită
D -aceea robie nesuferită;
Mai mult asupra-mi nu m-amăgesc.

S-a stins în mine flacăra toată:
Sub o mânie neadevarată
Mai mult amorul nu e ascuns.
Dacă în lipsă-ți ești pomenită,
Sau înainte-mi de ești slăvită,
De tulburare nu sunt pătruns.

Eu dorm în pace fără de tine;
Când deschid ochii, când ziua vine,
Nu ești dorința-mi cea mai dintâi.
Nu-mi mai însufli nici o gândire;
Fără plăcere, fără mâhnire
Te las, te-ntâmpin, mă duc când vii.

Nici ale mele lacrimi trecute,
Nici suvenire dulci și plăcute
Nu pot a face să te doresc.
Cât mi-ești de scumpă poți vedea bine:
Fără de pizmă, acum de tine
Chiar cu rivalu-mi pot să vorbesc.

Fii cât de mândră, fii nempăcată,
A ta mândrie e nensemnată
Ca și blândețea ce ai avea.
Nu-mi zic nimica vorbele tale,
Și nici ochii-ți nu mai au cale
Ca să patrună-n inima mea.

La al tău zâmbet, l-a ta mânie
A mea mâhnire sau bucurie
Nu pot nici crește, nici a slăbi.
Crânguri stufoase, peșteri tăcute,
Fără de tine îmi sunt plăcute
Și iar cu tine pot a nu-mi fi.

Tu-mi pari frumoasă ca ș-altădată,
Dar mai mult nu ești Nina ce-odată
Desăvârșită eu o vedeam.
Dreapta gândire, ce târziu vine,
Azi mă învață și văz în tine
Greșeli ce grații atunci numeam.

Când zdrobii lanțul robiei mele,
Doamne! ce luptă, ce chinuri grele!
În mâna morții credeam a fi.
Dar în nevoie, când omul are
Curaj statornic, pentru scăpare
Ce rău nu poate a suferi?

Așa din cursa primejdioasă
O păsărică simplă, fricoasă,

Prilej să scape când a găsit,
Pierzându-și pene, ia măsuri bune
Și-nvățătură de-nțelepciune
Să se ferească de ce-a pățit.

Tu crezi că poate tot te slăvește
Acela care încă vorbește
De niște chinuri ce a cercat;
Dar însă astfel scapând din mare
Corăbierul fără-nțetare
Spune-n ce valuri el s-a aflat.

Acel războinic ce biruiește
După izbândă ne povestește
Prin ce primejdii el a trecut;
Și robul slobod, după robie,
La toți arată cu bucurie
Lanțul în care ani a zăcut.

Îți arăt starea-mi fără sfială;
Vorbele mele n-au îndoială,
Că sunt zadarnici să nu gândești;
Și orice-ai zice, fără-osebire,
Deloc nu-mi pasă, n-am mulțumire
Și știu de mine ce fel vorbești.

Nici frumusețea-ți prea lăudată,
Nici viclenia-ți n-or găsi-ndată
Amorez astfel cum mă fălesc.
Te pierd, dar soarta-mi rea nu îmi pare,
Căci eu o alta înșelătoare

Mai cu lesnire pot să găsesc.

(Imitație)

Fericirea

O vedeți colo, colo în vale,
Unde natura vesel zâmbește,
Unde păstorul zilele sale
În paza turmei le mărginește?
Inimă simplă, nevinovată,
Orice dorință lesne-implinită.
La câmp simțirea e-adevărată,
La câmp viața e fericită:
La câmp, nădejdea zice, veniți,
În fericire de vreți să fiți.

O vedeți colo, în palat mare,
Înconjurată de bogăție
Vedeți ce cinste, ce drepturi are,
Vedeți pe fruntea-i ce bucurie?
Relele-i fapte se schimb în bune,
Orice dorință are-implinirea,
Numai mărirea toate supune,
Numa-n palaturi e fericirea.
Măriri, nădejdea zice, goniți,
În fericire de vreți să fiți.

O vedeți colo, colo-n războaie,
De steagul slavei falnic umbrită?

Ochii sunt groaznici, plini de văpaie,
De morți, de sânziuri stă ocolită;
Apără dreptul, legea, credința,
Și răsplătirea-i e nemurire.
A! ce plăcută e biruința!
Ce fericire e la oștire!
Nădejdea zice: războinici fiți,
De fericire dacă doriți.

O vedeți colo, colo pe mare,
Cum își încrede soarta la vânturi,
Cum se preumblă fără-ncetare,
Și ce departe e de pământuri?
Busola drumul la pol i-arată,
Află lumi nouă, crește simțirea
Măsoară-adâncul, lățimea toată:
Numai pe mare e fericirea.
Nădejdea zice: pe mări trăiți,
În fericire de vreți să fiți.

O vedeți colo,-n țara grecească,
Azil al slavei ș-al libertății,
Fantoma mândră, urieșească,
Unde-a scris Solon cartea dreptații?
Frumoasa climă, ceruri senine,
Care însuflă-n veci bucuria!
În aste locuri cât e de bine!
Ce fericire e în Grecia!
Nădejdea,-acolo, zice, trăiți,
În fericire de vreți să fiți.

O vedeți colo, colo departe,
În noru-acela ce se zărește?
A! zice omul care la moarte,
Albit de zile, mahnit sosește:
Ca voi odată aveam greșeală,
Dar al meu sânge astăzi e rece,
Astăzi nadejdea nu mai mă-nșeală:
Veți vedea singuri norul cum trece!
Pân-atunci însă, mergeți, goniți,
Norul acela unde-o⁵⁸ zăriți.

Imitație

Așteptarea

Acesta este ceasul... sau cel puțin sosește,
Dar ea unde să fie? De ce nu se ivește?
Minuturi fericite sunt oare de pierdut?
Foarte puține omul în viața lui are!
Se auzi un sunet... Să ascult... mi se pare...
Nu e nimic; o frunză în vale a căzut.

Noaptea în aste locuri n-are deloc tăcere;
Totul se mișcă, umblă, dar toate sunt părere;
Vântul, umbra mă-nșeală, când cred a o vedea.
Luna aci s-arată, aci iar se ascunde:
Abia câteodată întunecul⁵⁹ pătrunde,
Și norii înainte-i se pun ca o perdea.

Poate că și ea are o tainică-ntâlnire,

Poate că stăpânită de-asemenea simțire
Pășește-nvăluită în umbra unui nor,
Chiar în acele sfere care au ceresc nume,
Poate-amorul domnește ca aerul în lume:
Cu ce drept omul singur să fie simțitor?

Nu știu, dar la atâtea rele nesuferite,
Ce asupra-mi adesea se par a fi unite,
Singur amorul este izvorul fericit,
Ce fără încetare m-adapă cu uitare,
Ca undele vestite fântânii de mirare
Prin care morții uita că-n lume au trăit. ⁶⁰

Zile neprețuite ale copilăriei,
Tovarăși ai vieții și fii ai bucuriei!
De mi-ar fi iertat astăzi a-ncepe să trăiesc,
Câte mi-a dat amorul minaturi, ceasuri bune,
La un loc adunate, cu voi să se-mpreune,
Și din toate o scurtă viață să-ntocmesc!

M-aș duce unde zboară atâtea rândunele,
Când viscolul începe, când vin vremile rele;
Pe pasur'le verdeții ca ele m-aș ivi.
Din loc în loc aș trece în climele străine,
Unde sunt alte stele, și ceruri mai senine,
Dar iarăși m-aș întoarce când firea ar zâmbi.

Sătul de mari nimicuri ce nu dau fericirea,
Cătând în viață pacea, și-n pace mulțumirea,
Ca râul fără nume, aș trece neștiut.
Oricât de mic e templul, dar tot îl locuiește

Acela ce pământul și cerul stăpânește:
Numai pentru-a lui slavă și omul s-a născut!

Nădăjduiesc într-însul; el poate să-mi arate
Un drum fără primejdii, cărări neșemănate
De asupriri nedrepte, de curse viclenești.
Din frunza-ntunecată a pădurii vecine,
Se întinde o umbră... cineva parcă vine...
Părere-nșelătoare, ș-acum mă amăgești?

Dar nu, văd o ființă... spre mine-naintează...
Să m-arăt... de vederea-mi ea nu se spăimântează:
Un străin pe aicea sfială ar avea.
Ea pășește, ia seama... o aud că șoptește.
Negreșit e femeie... Ce zice? Mă numește!
Pieptul, inima-mi bate: aceasta este ea.

Câinele soldatului

*Imitație*⁶¹

Rănit la războaie, soldatul căzuse,
Și-n puține zile chinuit muri,
Departa de-o mumă care îl crescuse,
Și care-l iubi!

Sărman, fără rude, pe țărături străine,
N -avea nici prieteni, nici un ajutor;
Nu era ființă care să suspine
Pentr-un trecător!

Singurul tovarăș de nenorocire,
Singura-i avere, un câine iubit,
Ședea lângă dânsul și-n mare mâhnire
Părea adâncit.

Acum tot e gata pentru îngropare,
Acum ridic trupul pe mâini de soldați,
Cinste hotărâtă acelora care
Mor pentru-mpărați.

În fruntea paradei câinele pornește,
Din ochii lui pică lacrimi pe pământ,
Ca un iubit frate el îl însoțește
Până la mormânt.

Aci se oprește, aci se așează,
Nimic nu îl face a se depărta:
Așteaptă să-l strige, crede c-o să-l vază
Când s-o deștepta!

Câteodată cearcă piatra s-o ridice,
Câteodată latră după-un călător,
Cuprins de durere: Vino, parc-ar zice,
Să-mi dai ajutor.

Apoi când străinul de milă voiește
A-l trage deoparte și hrană a-i da,
El își pleacă capul, în pământ privește,
Și nimic nu va!

De două ori noaptea cu umbrele sale
Emisferul nostru l-a învăluit,
Și sărmanul câine din locul de jale
A fost nelipsit!

Dar în dimineața acea viitoare,
Pe când se deșteaptă omul muncitor,
Zăcea lângă groapă, mort de întristare,
Câinele Azor!

Adio.

La Targoviște

Culcat pe-aste ruine, sub care adâncită
E gloria străbună și umbra de eroi,
În liniște, tăcere, văd lumea adormită
Ce uită-n timpul nopții neazuri și nevoi.

Dar cine se aude și ce este ăst sunet?
Ce oameni sau ce armii și ce repede pas?
Pământul îl clătește războinicescul tunet,
Zgomot de taberi, șoapte, trece, vâjâie-un glas...

Dar unde sunt acestea? S-au dus! Au fost părere.
Căci armele, vitejii și toate au tăcut.
Așa orice mărire nemicnică pierde!
A noastră, a Palmirei⁶² și-a Romei a trecut.

Și pe țărâna-aceea, de care-odinioară
Se spăimântau tiranii, de frică tremurând,
Al nopții tâlhar vine și păsări cobe zboară,
Pe monumente trece păstorul șuierând.

Mă scol, mă mut de-aicea; duc pasurile mele,
Ce pipăiesc cărarea, în fundul unui crâng.
Și las aste morminte cu suvenire grele,
Pe care nu am lacrimi destule ca să plâng.

Aicea am speranță să aflu mulțumire;
Eu voi să aud unda și cerul să-l privesc,
Să văd a aurorii mult veselă zâmbire,
Razele dimineții ce norii auresc;

Aci stejari cu fală se-nalță, se îndreptează,
Urcând ale lor ramuri spre-azurele câmpii;
Aci plopii cu frunza o vale-ncoronează;
Acolo se văd dealuri, și-aici sălbatici vii.

Din coasta-acestor stânce, din vârful ăstui munte,
De unde își apucă vulturul al său zbor,
A nopții stea revarsă lumină pe-a mea frunte
Raza-i se reflectă pe limpede izvor.

Aci zefirul vesel prin frunze-ncet suspină;
Aicea orizontul e dulce, luminos;
Aici aceste râuri... Dar unda lor e lină,
Iar sufletu-mi e-n valuri, n-am soare seninos.

Din sânul maicii mele, născut în griji, necazuri,

Restriștea mi-a fost leagăn, cu lacrimi m-am hrănit,
Ca ale mării repezi și groaznice talazuri,
De vântul relei soarte spre stânci am fost gonit.

Acuma pretutindeni întorc a mea vedere,
Dar ochii-mi mulțumire deloc nu întâlnesc,
Căci nimenea nu simte cumplita mea durere,
Și oamenii pe mine trecând mă ocolesc.

Așa! așa! iubite, s-a dus scumpul meu bine;
Văzând că nu-mi rămâne plăcere pe pământ,
Văzând că pentru mine s-au dus zilele line,
Pui mâna pe-a mea frunte și caut un mormânt.

Din zilele trecute, din vechea fericire,
Din vârsta mea de aur, din sfântul lor amor,
Idei au rămas numai, precum o nălucire
Rămâne dimineața din visuri care zbor;

Așa, fără-ndoială, amara mea viață
De-acum e pentru mine nisip neroditor,
Ce vara îl usucă și iarna îl îngheață
Și nici o floare n-află sărmanul călător.

Dar însă suvenirul ființelor iubite
Va fi la al meu suflet etern înfățișat
Ca frunzele aduse de vijelii pornite
La vechea lor tulpină ce-odată le-a purtat.

De visurile voastre, speranțe-amăgitoare,
Acum peste măsură mă văd îndestulat;

Fugiți, zadarnici zile, ce griji omorâtoare
Pe tânăra mea vârstă curând ați adunat.

Când toamna se arată al iernii rece soare,
Copacii plini de jale pierd frunza, se usuc:
Așa nenorocirea uscând a vârstei-mi floare,
Zic lumii un adio: iau lira și mă duc.

Unirea principatelor

Dedicată viitorilor deputați ai României

I

Pe antice monumente am văzut ades sculptate
Acvila ce poartă crucea, zimbrul țării-nvecinate,
Sub o mână, o coroană, întrunite figurând;
Și în vechea capitală, o măreață mănăstire,⁶³
După lupte sângeroase monument de înfrățire,
De-al Moldovei domn clădită, stă trecutul atestând.

II

Ce spun aste suvenire? ele-arată că-altădată,
Înainte-acelor lupte, în vechimea depărtată,
Fii ai Romei cei eterne, acești popoli au fost frați;
C-ale lor restriști cumplite au izvor în despărțire,
Că la răul ce-i apasă nu pot s-află lecuire,
Decât numai în unirea către care sunt chemați.

III

Căci de urile interne mult a profitat străinul;
Căci în suflete și-n inimi el a infiltrat veninul,

Ce corumpe, ce îneacă tot instinctul generos;
Căci slăbiți prin moliciune, umiliți prin apăsare,
În furtune și în intrigi balotați⁶⁴ fără-ncetare,
Am uitat noi vechea cale și trecutul glorios.

IV

Astăzi nu ni se cer lupte, sacrificiuri de sânge,
Virtuți mari de altădată; astăzi ținta vom ajunge
Prin credință în unire, prin unire în dorinți.
Mari puteri acum iau parte la destinul ce ne-așteaptă,
Orizontul se-nsenină, calea noastră este dreaptă,
Și asupra-ne se-ntinde mâna bunei prevedinți.

V

Români! Dulce e unirea! Ascultați... glasul-i răsună...
De la fiii României cere patria comună...
Steaua⁶⁵ merge înainte-i, simbol sacru pe pământ;
Cum în Vitleem odată stea din cer mântuitoare,
Conducea pe-ncoronații cavaleri, din depărtare,
De le marginile lumii, către leagănul cel sfânt.

VI

Când citim în vechea carte a istoriei străbune
Virtuți mari, ilustre fapte ale nației române,
Care inimă stă rece? care suflet nemișcat?
Cine n-are dor să vadă țara sa în fericire,
Cu legi bune, cu legi drepte, în tărie și-n unire,
Cultivând artele păcii pe al său pământ bogat?

VII

În tăcutele morminte Bogdan, Mircea se-ntâlniră,

Și-ntr-o lungă-mbrățișare pe români îi înfrățiră;
Imprejuru-le stau dese umbre de măreți eroi...
Ele astăzi zbor în aer, inimile-nflăcărează...
Deputați! asupra voastră ei privirea-și ațintează;
Fala sau rușinea țării se așteaptă de la voi.

VIII

Fii voștri vor ascunde a lor frunte în țărână,
Dacă voi acum veți pierde marea cauză română,
Prin meschine interese ce-n mici inimi locuiesc;
Timpul trece, omul piere, dar a patriei iubire
E averea cea mai rară, cea mai scumpă moștenire,
Ce de la părinți de merit nobili fii o priimesc.

Măriei sale domnului Alexandru Ioan I

Anul 1859

Pentru ziua intrării sale în București⁶⁶

I

Timp dorit, zi de speranțe,
Fiu al țării, salutare!
România investită⁶⁷
În veșminte de serbare,
Îți dorește, îți urează
De mari fapte viață plină,
Și se-nclină stelei tale
Ce străluce de lumină.

II

Când de glasul omenirii

Inspirată și condusă,
Pleiada europeană,
De puternici regi compusă,
Reda nației gemânde
Antici drepturi de tărie⁶⁸
Soarta-ți se-nscrisa în ceruri
Cu lumina cea mai vie.

III

Fă dar numele-ți să treacă
Între numele divine,
Celor ce au fost ai lumii
Nobili făcători-de-bine.
Secolul să te admire,
Și cu noi să se fălească
Franța, nația cea mare,
Nația cavaleriească.

IV

Căci e aspră datorie
Ce o nație impune,
Căci e grea, mult grea, coroana
Ce pe capul tău se pune.
Țara te salută, prințe,
Cu plăcere și iubire,
Și-ți încrede viitoru-i
Zâmbitor de fericire.

O profesiune de credința

Domnilor alegători, mă rog să fiu ascultat,
Și după ce m-ăți citi mă rog să fiu deputat.
Căci am cuvinte să cred că la Divanul ad-hoc,
Bine lumii o să fac și rol nobil o să joc,
După cum puteți vedea
Din mărturisirea mea.
Încă până-a nu mă naște, eu am fost patriot mare,
Și după ce m-am născut
Pentru ale noastre drepturi am luptat fără-ncetare
Până într-acest minut.

Cunoscând că într-o țară fericirea generală
Se compune totdeauna din acea particulară,
Ca un iconom politic, prin mici slujbe, mici lefșoare,
Am îmbogățit eu statul, cumpărându-mi moșioare,
Iar guvernul ce văzuse vrednicia și talentul,
Îmi da ranguri pe tot anul, siluind Regulamentul,⁶⁹
Pe când mulți păcătoși alpi, lipsiți de capacitate,
Servind țării din pruncie stau cu buzele umflate.
Apoi când străine armii țara noastră ocupară,
De la cine înlesnire întru toate ele-aflară?
Cine pentru zece care a făcut ades cinci sute,
Numai ca să nu se-ntâmples-auz vorbe neplăcute?
Când era în lipsă țara, sub a mea isprăvnicie,
Am ținut-o eu cu grâne precum fiecine știe.
Apoi dacă neplătite au rămas prin multe sate,
Dacă eu la socoteală le-am trecut ceva-ncărcate,
Am făcut-o-n conștiință, de iubirea omenirii,
Numai spre a mă deprinde cu regula rnmulprii.
Las deoparte ale mele osteneli și cheltuială,

Căci îmi place a le crede nepuse la îndoială,
Căci aceasta mai cu seamă fu rezonul cel mai mare,
Pentru care azi Europa, foarte recunoscătoare,
După lupte sângeroase încheind tratat de pace,
Hotărî pe România fericită a o face. ⁷⁰

Pe aceste dar temeieri, frați români, eu vă cer votul,
Și la cauza cea sacră azi mă devotez cu totul.
Apoi dacă după-aceste mai aveți cumva dorință
Să v-arăt printr-o programă care e a mea credință,
La Divan ce voi susține, vă pot da încredințare
Că unirea o cred sfântă, c-o voi cere cu-nfocare;
Căci mărimdu-se pământul, lefile poate vor crește;
Însă prinț străin nu-mi place, căci nu știe românește;
Și când slujbe îi vom cere el deloc n-o să privească
De suntem boieri sau ținem de vreo casă boierească,
Ci de-avem talent, virtute, merite sau probitate,
Calități din astă lume, foarte grele și ciudate;
Pentru cea mai mică vină, ce o va numi hoție,
Ne vom vedea prin gazete, poate și la pușcărie.
Protejați ca și protectori, toți vom fierbe într-o oală
Și-a străinului domnire țării îi va fi fatală;
Și religia vom pierde și vom uita românește,
Ca în Grecia modernă unde azi vorbesc nemțește ⁷¹ .
Pe când unul dintr-ai noștri, domn de viță românească,
Tot mai lesne o să ierte slăbiciunea omenească.
Nu-l voi însă ereditar, căci a țării veche lege
Pe domn chiar și din opincă ne dă voie a-l alege;
Și așa cu chipu-acesta deloc nu e de mirare
Dacă chiar și nouă rândul ne-o veni din întâmplare.
Autonomia-mi place, o voi cum e scrisă-n carte,
cer pentru țara-ntreagă, dar și pentru mine-n parte;

Adică în orice cazuri să urmez eu cum îmi place,
Fără a putea guvernul observație a-mi face.
Cât pentru guvern și forma-i cea constituțională,
Vrând să mă declar de-acuma, simt o mare îndoială:
Căci, vorbind drept, nu știu bine ăst cuvânt ce va se zică
Și în loc de bine țării să nu-i fac mai rău mi-e frică.

Dacă, cum mi-a spus un dascăl cu destulă pricopseala,
Un guvern în constituții e supus la socoteală,
Dacă adunări sau cameri pot vorbi fără-a se teme,
Astea n-or să ne aducă decât pierdere de vreme,
Decât lupte fără margini și dezbateri încurcate,
Care plac junimii noastre cei⁷² cu capete stricate.
Trebile cu vechea formă nu cerc nici o-mpiedicare,
Și-un ofis⁷³ redijat⁷⁴ bine e o lege-n prescurtare.
După-aceste dar cuvinte, frați români ce mă-nțelegeți,
Puteți fără de sfială la Divan să mă alegeți,
Căci să nu fiți la-ndoială, vă voi face treabă bună,
Și-mi veți mulțumi odată dacă-mi veți cădea pe mână.
Iar până să vie vremea să vedeți astă minune,
Sunt supusul dumneavoastră și mă-nchin cu plecăciune.

12 august 1857

Cântecul soldatului

I
Pe câmpul României
Trompeta când răsună,
La glasul datoriei
Oștirea se adună.

Și steagul o umbrește,
Și arma-le lucește,
Și inimile-n piepturi
Bat repede, voios.

De nici un fel de vreme
Soldatul nu se teme,
Deviza-i e credință
Și suflet curajos.

II

Când bolta din tărie
De nori se încunună,
Pe munți și pe câmpie
Când fulgeră și tună,

Soldatu-naintează,
Și marșul său urmează,
De misia sa mândru,
Nu cată înapoi.

El legea împlinește,
Și țara-și ocrotește,
E totdeauna gata,
În pace și-n război.

În astă lume mare
Oriunde soarta-l duce,
Viața-i schimbătoare
Plăceri cu ea aduce.

III

Apoi când totul trece,
Când bate ceasul rece,
De frații săi de arme
Măreț e-nmormântat;

El vesel viețuiește
Și moare bărbătește,
Căci astfel este traiul
Și moartea de soldat.

1853, septembrie 18

Cometei

anosate pentru 13 iunie

Cometă cu lungi coade, însă cu scurtă minte,
De ce vrei să arzi globul ce noi îl locuim?
El, drept, mult nu plătește, dar tot avem cuvinte
Viața-i păcătoasă câtva să prelungim.

De ne vei arde-acuma, să știi că or să nască
În locu-ne ființe mai rele decât noi,
Ce-n grab or să-ntărate mânia ta stelească,
Prin fapte mai cumplite, prin crime și război.

Ce! ai uitat tu oare potopul de-altădată,
La care, cum s-aude, destul ai conlucrat,
Atunci când tata Noe în luntrea-i deșelată
Plutea pe universul sub unde înecat?

Ei bine! omenirea ce moșteni pământul,
Ființe, lighioane, ce-n urmă s-au ivit,
Întrec ele pe-acelea ce și-au găsit mormântul
În marea adâncime și monștri au nutrit?

Câmpiile de astăzi sunt ele mai mănoase
Decât cele antice? măgarii mai deștepți?
Broasca mai muzicantă în bălțile stufoase?
Tigrii mai cu blândețe, și oamenii mai drepți?

Nu, nu! bagă de seamă să nu faci o greșală,
De care mai în urmă amar să te căiești;
Ba încă să dai, poate, o aspră socoteală
Prea bunului părinte al rasei omenești.

Căci noi avem de lucru în Țara Românească;
Legi vechi și ruginite avem să le-nnoim,
Regulamentul multe are să pătimească,
De ne-or lăsa în pace așa precum dorim.

De ești tu executor înaltelor decrete,
Mai dă-ne un mic termen de zece mii de ani.
Să ne-ndreptăm purtarea, să ne spălăm de pete,
Să nu cădem în iaduri pe gheare de satani.

Atuncea, dacă globul n-o merita viață,
Poți să-l prăjești în voie-ți, eu nu mă-mpotrivesc,
Dar azi, topește numai a inimilor gheață
Și arde astrologii ce lumea îngrozesc.

12 februarie 1857

Răspunsul cometei

Iubit muritor,

Astăzi am primit,
Prin poștia cerească,
Biletul tău pornit
Din Țara Românească.

Odată cunoșteam
Sub nume de roman
Un preaputernic neam,
Al lumii crud tiran;
Neam ce-l credeam pierit,
Căci nu l-am mai zărit;
Și până-ntr-ăst minut
(Mă jur pe al meu nume)
Eu nici aș fi crezut
Că existați pe lume;
Dar de vreme ce soriți
Voi trebuie să fiți.
Numai nu înțeleg cine v-a putut spune
Că aveam pentru glob intenții așa bune.
E netăgăduit
Că-a lui desființare
De timp nepomenit
Mi-era în cugetare,
În cerc tot vicios
Văzând că se-nvârtește

Și omul păcătos
În rele mult sporește,
Văzând că jos la voi mulți oameni mari și buni,
Lumii folositori, au trecut de nebuni,
Au fost persecutați
În vreme ce-au trăit
Și foarte lăudați
După ce au murit.
Eu prea rău am urmat,
Când am lăsat odată
Pe Noe de-a scăpat
Cu luntrea-i deșelată,
Căci știi ce a făcut
Cât liber s-a văzut?
El a sădit o vie
Și-a căzut pe beție!
Iar cu fetele lui
Ce-a mai făcut nu spui.
Iar de atunci încoace din el câți s-au prăsit.
Acei ce au fost tari pe cei slabi au robit;
Soarele-au spăimântat prin lupte și omor,
Pentru globul pământ, ce nu era al lor.
Căci socotesc că știi, nevoie n-am să-ți spui
Că nu e-al vostru el, ci voi sunteți ai lui.
Apoi v-ați apucat
Cerul de-ați spionat,
Prin sticle cercetând
Ce avem noi de gând,
Ce fel ne preumblăm,
Până și ce mâncăm.
Ba încă ați scornit

Feluri de secături,
Și pe voi v-ați numit
Alese creaturi!
Acestea, drept să spui, eu nu le sufeream,
Și răzbunarea mea în taină pregăteam.
Dar fiindcă îmi scrii că sunteți ocupați
Proastelor voastre legi spoială să le dați,
Fiindcă ai cerut sorocul mărginit
De zece mii de ani, fiindcă mijlocit
Și-o grațioasă stea dintr-ale curții mele,
Pentru câțiva poeți ce casc' gura la stele,
Mă-nduplec în sfârșit, astâmpăr al meu foc,
Îmi pui caii la grajd și coadele la toc.
Numai luați măsuri, gândiți și căutați
De indulgența mea acum să profitați.
Căci dacă spre pământ vreodată m-oi porni,
Vă pot încredința că bine nu veți fi.

(Scris în palatul nostru de vară.)

14 mai 1857

Frumoasă e natura

Frumoasă e natura, frumoasă dimineața,
Plăcut este al undei murmur melodios:
Și roua și zefirul, și floarea și verdeța,
Dar lumea nimic n-are ca tine de frumos.
A mea inimă, suflet pe pasurile-ți zbor,
Și vântul îți șoptește misterul de amor.

Sunt dulci ale prunciei dorite suvenire

Și visuri fericite, iluzii îngerești,
Dar nu e nimic dulce ca dulcea ta zâmbire,
Dar nici un vis nu-mi place, de nu-l pricinuești.

Când soarta nemblânzită m-adapă cu durere,
Când lumea ș-orice bunuri aș vrea a le uita.
Nimic nu cer vieții, mărire, nici putere,
Nimic nu mă mângâie decât iubirea ta.
A mea inimă, suflet pe pasurile-ți zbor,
Și vântul îți șoptește misteruri de amor.

EPISTOLE ȘI SATIRE

Epistolă către Voltaire

Din ziua când am citit scrisoarea către Horace ⁷⁵
Doream, de s-ar fi putut, toată sfiala să las,
Să-ți scriu pe un ton măreț, cât de măreț s-ar putea,
Și să-ți pornesc un bilet lucrat în fabrica mea.
Dar auzeam că voi, poeți, scriitori vestiți,
Îndată ce ați murit, vă faceți cam neciopliți,
Cam groși, necivilizați; și, drept să spui, mă temeam
Să nu-mi întorci un răspuns mai aspru decât doream:
Răspuns ca acel ce zici că-n anul trecut ți-a dat,
Din partea lui Boileau, un secretar nenvățat.
Acea ca și la voi se află mulți nătărăi,
Care s-ar da bucuros că sunt secretari ai tăi.

Cu toate-acestea acum dorința mea o ascult;
Respectul numelui tău nu mă oprește mai mult,
Și pare-ți bine sau rău, slobod din partea mea ești.
Nu cercetez dacă-n rai, dacă în iad locuiești,
La ce fel de munci, pedepse, păcatele-ți te-au supus
Și dacă în lungi frigări dracii acolo te-au pus.
Sunt sigur că sfinții toți asupra-ți au reclamat,
Și chiar de nu-i fi prăjit, ești negreșit afumat.
Trebile acolo-n iad nu merg c-aici pe pământ,
Unde păgâni sau creștini cu toții la au loc sfânt,
Unde vedem fericiți pe cei mai mari păcătoși,
Și soarele luminând pe răi ca pe credincioși;
Faptele-acolo ne pun la locul drept meritat.

Dar spune-mi, te rog, Voltaire, tu ce folos ai aflat,
Deși al legii vrăjms, să critici, să osândești
Acele nalte cântări, acele gândiri cerești
Care-al naturii stăpân el însuși le-a insuflat,
Spre slava numelui său, poetului împărat?
De nu ca om, ca creștin, dar însă ca autor,
Vrednic erai, socotesc, să simți înălțimea lor,
Și geniul tău frumos, până acolo să-l sui.
Cerul, tăria vestind faptele mâinilor lui,
Din pavilionu-i de nori, acel prea înalt tunând,
Cu fulgerele-i de foc vrăjmașii lui răsturnând,
Pământul din temelii clătit, dezrădăcinat,
Suflarea-acelei mâinii ce mărele-a-ntărâtat,
Aste mărețe trăsuri tu cum le disprețuiești?
Idei, icoane, figuri, toate în ele găsești.
Racine, pe care-l iubeai, din ele s-a adăpat;
Rousseau, pe care-l urai, adesea le-a imitat:

Toate acestea le știi, dar furia-ți te-a orbit.

Tu, ca odată Satan, pe om din rai l-ai gonit,
Nădejdea, rodul ceresc, în inimi o ai călcat,
Și care despăgubiri în locul ei ne-ai lăsat?
Ucideri și desfrânări, iată ce-ți suntem datori!
Viața-ai făcut-o grea sărmanilor muritori,
Iar pe șclerați i-ai scos din jugul lor neplăcut.
Vor în zadar a-ți găsi un cuget ce n-ai avut,
A zice că te-ai luptat abuzul să războiești;
Nu, temelia-ai surpat în dogmele creștinești.

A! dacă talentul tău, mai bine-ntrebuințat,
Cu soarta-i a se lupta pe om l-ar fi înarmat!
Dacă pe dreptți întărind, pe răi ai fi îngrozit,
Îngerii numele tău cu drag l-ar fi pomenit.

Ani ai trăit îndestui, rol măreț-ai jucat,
Ai lumii stăpânitori adesea te-au vizitat:
Acum acestea pe noi nimic nu ne folosesc,
Iar duhu-ți nemărginit e singur ce pizmuiesc.

La toate-ai fost norocit: nu crez c-atât izbuteai,
De-ai fi avut să formezi limba în care scriai;
Dar veacul te-a ajutat; în vremea când te-ai născut,
Stilul era curățit și drumul era făcut.

Altfel e-n țară la noi: noi trebuie să formăm,
Să dăm un aer, un ton, limbii în care lucrăm;
Pe nebătute cărări loc de trecut să găsim.
Și nelucrate câmpii de ghimpi să le curățim.

Aș vrea să poți să-nviezi, o zi numai să trăiești,
Parnasul nostru să-l vezi, apoi să ne mai vorbești.
Unul, iscoditor trist de termeni încornorați,
Lipsiți de duh creator numește pe toți ceilalți.
Se plânge că nu-nțeleg acei care îl ascult,
În vreme ce însuși el nu se-nțelege mai mult.
Altul, strigând furios că suntem neam latinesc,
Ar vrea să nu mai avem nici un cuvânt creștinesc,
Și lumii să arătăm că nu am degenerat;
Altul ce scrie pe șleau ca preotul de la sat
Zice că e deslușit, se crede simplu; iar eu
Mă trag deoparte, privesc, și scriu cum dă Dumnezeu.
Cu toate-acestea luăm titluri de mari autori,
Dăm sfaturi și osândim, ne facem legiuitori,
Ne credem pe cât putem ai lui Apolon nepoți,
Râdem de unii câțiva, și publicul de noi toți.
Amestecul întâmplat în limbile omenești,
Când s-a zidit acel turn, în vremile păgânești,
N-a fost atât de pestriț, n-a putut fi mai ciudat
Decât acel ce aici urmează neîncetat.
Uniți am face ceva, am fi de vreun folos:
Avem un dialect bun, ușor și mlădios;
În el fiecă cuvânt nu e ca la voi legat,
Cu un articol semeț, cu un pronume ciudat;
Pronume,-articole lungi care sufletul ți-l scot,
Și seamănă când pâșesc suita unui despot.
Dar ce mai mult să vorbesc? Câte am avut de zis,
Câte de tine gândesc, mă vezi că slobod le-am scris:
Cât pentru noi, lucruri mari nu e să nădăjduiești;
Numai acel Dumnezeu, sub mâna căruia ești,

Duhul unirii de sus spre noi de îl va porni,
Părerile ce se bat, el numai le va-nvoi.
Altfel, decât să gândesc că noi ne-am alătura,
Mai lesne-aș putea să cred că tu te vei boteza.

Epistolă

Domnului Alexandru Donici, fabulist moldovean

“Cum mășori ți se măsoară“ este un proverb știut:
Aste versuri, de lungimea celor ce tu mi-ai făcut,
Sunt pornite să-ți aducă ale mele mulțumiri,
Sunt răspuns la ale tale vrednici de cinste gândiri.⁷⁶

Nu știu bine dacă cerul, precum zici, m-a înzestrat
C-un talent ce mi se pare puțin, slab, neînsemnat.
Dar iubesc talentu-acesta care tu îl prețuiești;
Tot ce e mai sfânt, mai nobil, în duh, inimi oamenești
Prin el ni se-nfățișează, și al binelui amor
Se aprinde la făclia unui geniu creator.
Pe acei ce mi-i dai pildă eu adesea i-am citit;
La o slavă meritată cu mândrie m-am smerit;
Șă-i urmez este alt lucru; cinstea poate o doresc,
Dar a lui Torquato⁷⁷ soartă nicidecum n-o pizmuiesc,
Am temeinice cuvinte: mă cunosc, mă simt prea mic
Și nevrednic să iau urma unui mare mucenic.

Cred cu tine că talentul ne e din cer dăruit,
Că e foc care se stinge dacă nu va fi hrănit.
Și de am o zi mai lină, un ceas bun de întâlnesc,
Cu plăcere a-l aprinde, a-i da hrană mă silesc.

Dar pe om și-a lui natură destul nu ai cercetat
De voiești să fiu ca râul care curge ne-ncetat.
Acel râu trece pe-o vale, pe câmpie, pintre flori,
Iar prin relele vieții e mai greu să te streкори:
Prozaice umilințe nu pot a le înfrunta.

Tu vezi vremile de astăzi.

Te-ntreb dacă muza ta,
Poftită la tribunale, ar merge să dea cuvânt,
Să spuie în bună proză de ce umblă după vânt:
De ți-ar zice judecata: “Fiindcă-am aflat că scrii,
Fiindcă vorbești cu norii și pui slove pe hârtii,
Adu versurile tale, avem poftă să citim,
Și de n-ai atins pe nimeni noi osânda-ți mărginim”.
Dacă, zic, plăceri de-acestea de l-ai tăi ai fi cercat,
La atâtea dobitoace suflet oare ai fi dat?
Ai fi zis cu îndrăzneală de-un vulpoi judecător
Că îl vezi câteodată cu puf alb pe botișor,
Că în cumpăna dreptății cașul el l-a cumpănit,
Până ce prigonitorii⁷⁸ cu nimic s-au pomenit?

La voi sunt mai domoli oameni, ei nu s-ating de nimic:

Aicea dau de nevoie, orice mă încerc să zic.

De voi să cânt eroismul bunilor noștri strămoși,
Aud o sută de glasuri: “Ce? noi suntem ticăloși?
Numai cei vechi îți plac ție? Prilejul s-a-nfățișat
Și noi dovezi de virtute, curaj nu am arătat?”

De laud vreun om de merit, vreun ampolaiat cinstit,

“A! îmi zic de pe de lături, pe noi acum te-ai pornit?

Lăudând faptele bune, arăți, și învederat,

Că nu suntem de aceia! Pe noi tu ne-ai satirat!”

Căci dumnealor știu prea bine, ca oameni care citesc,
Că în lauda virtuții acei răi se osândesc.

De ar fi o mulțumire să te vezi în tipar dat,
Și pe uliți câteodată cu degetul arătat,
S-auzi: ăsta e cutare! apoi eu te-aș ferici
Pentru scrierile tale, ce iubesc a le citi,
Ale căroră sujecturi, stil ușor și lămurit
Au a fabulei plăcute merit netăgăduit.

Suțu⁷⁹ zice într-o carte că în Grecia, de vrei,
Poți să scrii orice îți place, fără vorbe și idei;
Mulți din autorii noștri au acest talent dorit,
Cu locul, cu-mprejurarea, cu vremile potrivit.
Văd că o duc foarte bine, și eu o să-i imitez;
O să-i întrec de se poate, nimic n-o să mai lucrez;
Numai din vreme în vreme, ai să afli că trăiesc
Și muzele din Moldova că știu să le prețuiesc.

Epistolă

Dlui I. V⁸⁰ ., autorul „Primăverii amorului”

Tu, care-ai fost din pruncie al muzelor favorit,
Și ca strămoșască-avere geniul l-ai moștenit,
Cântător al primăverii, ce ai darul a plăcea,
A fi-nalt cu deslușire, simplu fără a cădea,
Care lucruri mici de sine știi să le mărești frumos,
Și să nu zici niciodată cuvânt ce-ar fi de prisos,
Dacă mai gândești și astăzi cum atuncea socoteai,
Când hotărât de natură să fii poet mă credeai,

Făr-a-ți vorbi de folosul bunelor tale poveți,
La a mea nedeslușire, alerg încă să mă-nveți.

Când nențeleasa natură, din sânu-i cel roditor,
Cu talentul poeziei naște pe un muritor,
(Fără să mergem departe, atât aș dori să-mi spui),
Hotărăște deodată și felul scrierii lui?
Mulți îmi zic cum că aceasta nu e de tăgăduit
Și că tot omul s-apleacă la ce este mai pornit;
Că acela ce-n tragedii face patimi a vorbi
Nu poate și-n elegie chinurile a descri.
Dacă iar în cea din urmă știi frumos să zugrăvești
Plăcerea, melancolia, amor, chinuri sufletești,
Al odei cei înfocate ton înalt nu poți să-l ții,
Nici să alergi pe-ale slavei pline de sânge câmpii.
Felurile-s osebite, și voiesc osebit dar:
Cine-n mai multe se cearcă, osteneala-i e-n zadar.

Eu dar, ce din cruda-mi vârstă, de când ochii am deschis,
Când a-nceput pentru mine al vieții amar vis,
Am iubit deopotrivă tot ce mi-a părut frumos,
Tot ce sufletul înalță și e minții de folos;
Poet cum pot a mă crede, când al lirei Dumnezeu
Încă nu vrea să-mi arate care este felul meu?
Tot ce-mi place mă aprinde, și-n minutul ce citesc
A putea lucra întocmai deocamdată socotesc.
Apoi vine cugetarea. Pe-al meu duh îl întreb:
Știi Dacă tu în felu-acesta ești născut sau nu să scrii?
Câte planuri astă aspră idee mi-a stânjenit!
Și din ce cărări plăcute cu putere m-a oprit!
Eu aseamăn a mea stare cu a unui călător

Care neștiindu-și calea, fără povățuitor,
Se oprește pe-o câmpie și, cu totul întristat,
Drumul vede, dar nu știe care e adevărat.
Pleacă, se întoarce-ndată, se pornește iar pe loc,
Pierde vremea prețioasă și aleargă-ntr-un noroc.
Astfel sunt și eu; ca dânsul totdeauna rătăcit.
Ca să nu-l pierd, lăsând drumul, poate când l-am nimerit.
Apoi nu ajunge-atâta, ci și chiar când mă pornesc
A lucra cu hotărâre, pe un plan ce îmi croiesc,
Nu pot păzi cuviința, nici c-un umblet măsurat
La sfârșit s-ajung de-a dreptul, fără să mă mai abat.
Dacă descriu o pădure, suma de copaci îi las
Și la un stejar mai mare trec cu un repede pas.
Dacă sunt într-o grădină, pe la flori de rând nu merg,
Ci la trandafir îndată și apoi la crin alerg.
Depărtarea cea mai mare, și ocolul cel mai lung
Un ceas nu mă zăbovește, fac trei pasuri și ajung.
Mărunțișurile-mi scapă, și ideile ce-mi vin,
Dacă-ncep cu o zâmbire, se sfârșesc cu un suspin.
Aplicarea îmi lipsește, și n-am darul însemnat
A strica și a preface câte sunt de îndreptat.
Fără astă slăbiciune ceva tot aș izbuti;
Osteneala și răbdarea pot orice a dobândi.
Insă eu, ca să mă apăr, las un lucru început
Și-ntr-un sfert stric câteodată ce-ntr-o lună am făcut.
De pământ trântesc condeiul, meseria o urăsc,
Și să nu-l mai iau în viață, eu mă jur și hotărâsc.
Dar precum Boileau zise: un astâmpăr ⁸¹ nențeles
Nencetat se-mpotrivește hotărârii ce-am ales;
De urechi parcă mă trage, din somn noaptea mă deștept,
Și cu multă plecăciune rima mândră o aștept.

Patima inimii mele, chiar și străine nevoi,
A le pune pe hârtie sunt silit fără să voi.
Apoi când în elegie destul nu pot să vorbesc,
Și s-arăt fără sfială toate câte socotesc,
Vreun dobitoc îndată vine înaintea mea
Și-mi ridică cu lesnire sarcină oricât de grea.
Lupii, urșii îmi fac slujbă, leii chiar mi se supun,
Adevăruri de-un preț mare, când le poruncesc, ei spun.
Socotesc că putem zice, fără să ne îndoim,
Că e prea bun pentru fabuli veacul în care trăim;
Măcar că se află oameni care nu pricep deloc
Cum a putut să vorbească un sălbatic dobitoc,
Și care vin să te-ntrebe dacă e adevărat
Că în vremea veche câinii au vorbit așa curat.
Inșă, cum știi foarte bine, adevărul deslușit,
Fără mască, între oameni lesne nu e priimit:
Și sub feluri de podoabe dacă nu îl tăinuiești,
Nențeleapta lui ivire poate scump să o plătești.

Tu dar, care-ai zis odată cum că neamurile-ncep
Prin poezie ființa și-a lor stare de-și pricep,
Slăbiciunea muzei mele vino a o îndrepta;
Căci de scriu astăzi în versuri, asta este vina ta.
Tu amorul poeziei mie mi l-ai insuflat,
Și exemple îndestule de ce e frumos ai dat.

Așa, când viitorimea, al nostru judecător,
Care fără de sfială, aspru, nepărtinitor,
L-al său tribunal supune pe războinicii vestiți,
Pe despoți și pe miniștri, scriitorii străluciți,
Va voi să cerceteze pe acei care întâi

Stătură începătorii româneştii poezii,
În rândul celor de frunte numele tău vom găsi,
Şi a-ntemeierii cinste de la ea vei dobândi.
Sunt mult mai vrednici de slavă acei care au făcut,
În ştiinţi sau meşteşuguri, fericitul început,
Decât cei ce după dânşii, şi de dânşii îndreptaţi,
Au ajuns desăvârşirea de exemple ajutaţi.

Epistolă

Dlui V. II⁸²

Ziceai că în viaţă cea mai plăcută stare
E a omului slobod de orice-nsărcinare,
Care grijile lumii departe le aruncă,
Şi-n pace, în tăcere, în linişte adâncă,
Lungit frumos pe spate, cu un ciubuc în gură,
Avându-şi întru toate plăcerea de măsură,
La fumul ce se-nalţă se uită, se gândeşte,
Şi slava drept nimica, drept fum o socoteşte.

Tu dar, apostol vrednic al acestei doctrine,
Care ne izbăveşte de grijile străine,
Spune-mi prin ce mijloace natura-mi pot preface
Şi zilele ca alţii să le petrec în pace.
Cum să mă scap de muze, de vechea tiranie,
De-ale lor capricii, de-a lor cochetărie,
Care întotdeauna mi-au fost supărătoare,
Şi pricini felurite de lungă întristare?
În ce muzele noastre pot să ne folosească?
Nici chiar de un datornic nu ştiu să ne plătească!

În zadar mai deunăzi, am vrut, prin poezie,
Să scap de-o bagatelă, de-o mică datorie;
Ș-am arătat acelui care cerea parale
Că viața e scurtă și vrednică de jale;
Că aurul, argintul, metale păcătoase,
La omul ce-o să moară nu sunt trebuincioase,
Că averea n-o ducem în lumea viitoare;
I-am făgăduit încă o elegie mare,
Care pe larg să-i spuie, curat să-i dovedească
Cum trebuie averea să o disprețuiască,
Și versuri prin grămadă i-am dat ca să-și aleagă.
Dar toat-a mea silință
A fost peste putință
Puterea armoniei să-l fac s-o înțeleagă.

M-aș mângâia d-aceasta, când aș vedea că, poate,
Prin scrieri vom preface năravuri desfrânate;
Atunci, lăsând odihna, pentru al multor bine,
Aș zice și aș face cât spânzură de mine.
Acum însă ce iese, de-oi alerga prin casă,
De m-oi lovi de-un scaun, de sobă și de masă,
Ca să arat în versuri, în rânduri măsurate,
Că cinstea și virtutea sunt lucruri lăudate,
Că numai fapta bună este izvor de bine,
Iar cea rea își aduce pedeapsa ei cu sine?
Astea sunt prea frumoase și bune pe hârtie,
Cine însă le-ascultă sau va ca să le știe?
De când lumea e lume, ce carte omenească
Putu de fapte rele pe oameni să oprească,
Tiranilor să-nsufle a patriei iubire,
Pe cei fără de suflet să-i facă cu simțire,

Pe hoți să-i îndemneze cu cinste să trăiască,
Și câți judec norocul să nu-l năpăstuiască?
Cânte lupii și urșii în pilde cât le place
Omu-și caută treaba și tot ce-a-nvățat face.
Povețele sunt vorbe, dar fapta e departe;
Și prea puțini urmează moralul dintr-o carte.

De aș avea-ncai darul să scriu de porunceală,
Și când cearcă pământul vreo mică zguduială,
Să fac câte-o duzină de ode sugrumate,
Să laud rău sau bine, aș fi mulțumit, poate,
În vreme ce acuma, vorbind cum mi se pare, îmi fac vrăjmași.
Sunt oameni ce nu iau îndreptare,
Iar mai vârtos aceia ce vor să ne muncească,
Cântându-ne cu iadul cântarea cea drăcească.⁸³

Tu știi că am pățit-o, când am cercat a spune
Că versuri schilogite nu cred să fie bune,
Și că deocamdată noi nu știm latinește.
Ura neîmpăcată, ce-n furia-i scrâșnește,
A zis (ce urât vede a omului orbire!):
Că lupii, urșii, leii vorbesc de stăpânire,
Că lupul e cutare, ce judecă, despoaie,
Și ia de pe om pielea ca lupul de pe oaie,
Că lebăda e omul ce dă povățuire
Acelor care umblă pe calea de pieire,
Că boul e cutare ajuns în treaptă mare,
Dator de orice bine la oarba întâmplare,
Și-n sfârșit că măgarul ce zbiară și răcnește
E un autor jalnic ce prost ne sfătuiește.
Iată ce înțelesuri și ce cugete rele

Vrăjmașii fără lege dau scrierilor mele.
Apoi pas de lucrează în aste vremi de jale,
Când vor să-ncurce statul în pricini literare.
În zadar și cenzura de mine-ncredințată
Și alți câțiva prieteni cu bună judecată
Mă apără în lume, le spun că au greșeală,
Căci ei o țin tot una și zic că nu se-nșeală.
Mulțumesc astă dată și stăpânirii noastre,
Care nici vru s-asculte la vorbe așa proaste.
Altfel, zău, îmi e teamă că-n loc de mulțumire
M-ar fi făcut prieten cu vreo mănăstire,
Unde spălându-mi vina, prin post și nemâncare,
Mergeam în rai de-a dreptul și fără cercetare.
De ce, domnilor critici, atâta urâciune?
Dobitoacele mele au cugete prea bune;
Și numai ton de cârciumi, poezii monstruoase,
Cenzura cea deșteaptă e drept să nu le lase;
Ele ne strică gustul, și trista lor mânie
Parnasul îl preface în proastă băcănie.
Dar fabulele mele detot nevinovate
Nu se ating de nimeni, n-au personalitate.
De vă găsiți în ele, îmi pare foarte bine;
Însă de vă e teamă, ca nu cumva prin mine
Să se-ndrepteze lumea, greșeala vă e proastă;
Puteți să luați pildă chiar de la dumneavoastră,
Care nu vă prefaceți, și fără încetare
Acelor ce v-ascultă aduceți supărare.

Oricum, îmi e cam frică; de astăzi înainte
La păsări, lighioane, voi da alte cuvinte.
Deși mai aveam încă, mărturisesc păcatul,

Să zic câteva vorbe de Paris ⁸⁴ răposatul,
Care, bărbat de cinste, om plin de bunătate,
Făcea versuri d-acelea ca din topor lucrate,
Cum faceți dumneavoastră.

Dar iar v-auzeam gura,
Și iar mânjeați hârtie, iar v-arătați căldura;
Furioși de mânie, iar strigați după mine:
“Auzi, nelegiuitul, că morții nu scriu bine!
Auzi ale cui versuri le socotește glume,
Și cu ce chip vorbește de dușii de pe lume!
Aceasta este vină grozavă, criminală,
Și merită osândă, pedeapsă capitală.”

Așa ca să nu sufăr strigări, nemulțumire,
Ca să nu trag asupra-mi vreo nenorocire,
Gândește-te și-mi spune un mijloc de-ndreptare,
Tu, care petreci vremea în sfântă nelucrare,
Care ai scri prea bine, de ai avea dorința,
Dar care în odihnă îți mărginești silința,
Spune-mi cum poți de rimă, de muză-a mă desface,
Și eu, drept răsplătire, o satiră ți-o face.

Epistolă

Dlui I. C. ⁸⁵

Prietene, mai ții tu minte acele povățuiri
Care-mi dai la ale mele trecute nemulțumiri?
C-aveai cuvânt, o văz bine; eu prea înșelat eram,

Când socoteam de cumplite relele ce-atunci cercam.
Într-o zi (de atunci însă multă vreme a trecut),
Povestindu-ți eu o nouă neplăcere ce-am avut,
Te-ai întors, și c-o zâmbire: — “Văz adevărat, mi-ai zis,
Și cunosc că ai dreptate, dar arată-o în scris,
Și în versuri, iar nu-n proză, căci oricâți sunteți poeți,
Voie a vă plânge-n proză de I-Apolon nu aveți”.

Uitasem această glumă. Acum, fără să gândesc,
Cea dintre noi depărtare, locul unde locuiesc,
Neîngrijirea, nelucrarea poet mă silesc să fiu
Și în versuri de un stânjen lucruri de nimic să-ți scriu.

Sunt încredințat c-ai râde, când vreodată ai putea
Să mă vezi umblând pe câmpuri, rătăcit cu muza mea,
Și vânând câte-o idee, câte-o rimă, un cuvânt,
Când prin lună și prin stele, când pe cer și pe pământ.
Iar de gropi nici că e vorbă, căci în câte-am căzut eu,
Căutând câte-un fraz ⁸⁶ nobil, știe numai Dumnezeu!

Nu gândi cu toate-acestea cum că mă gătesc să cânt
Slava vremilor trecute, veacuri care nu mai sânt,
Sau să laud pe vitejii fii ai vechii libertăți,
Care cu fierul în mână, pe zidul sfintei cetăți,
Pentru a unei cruci umbră în războaie au pierit,
Și ghirlanda veșniciei cu-a lor moarte-au dobândit.
Astfel de nalte sujeturi pentru muza mea nu sânt;
Pân-a nu zbura în ceruri, ea se cearcă pe pământ,
Precum soldatul ce este pentru război pregătit,
Pân-a nu pleca, și-ncearcă al sabiei ascuțit.

Vino dar, de ai răbdare, și ascultă să-ți descriu
Un cuprins unde-ntâmplarea astăzi voiește să fiu,
Ca să n-ai cuvânt a zice c-a mea muză n-a făcut,
Pentru buna ta plăcere, orice-n mână i-a stătut.

Aici nu sunt văi sau dealuri, nu sunt crânguri sau păduri,
Care-mpodobesc cu fală sânul veselei naturi,
Și de unde își înalță cântărețul zburător
Imnurile-armonioase l-al naturii ziditor.
Nu e locul însuflării ș-al înaltei cugetări,
Ce umple duhul de gânduri, inima de desfătări,
Ci câmpie fără margini, ce arată nencetat
O vedere monotonă ochiului cel întristat.
Spre amiazăzi se vede niște pomi și niște vii,
Niște salcii semănate ici și colea pe câmpii.
Iar la răsărit departe a lor frunte își ivesc
Niște munți care cu slava cea pierdută se fălesc.
Spre apus curge o apă, între două țări hotar:
Frați a căror neunire a avut sfârșit amar.
Pe o margine e zimbrul, iar pe alta un vultur,
Care nici nu mai visează de al Tibrului murmur,
Care sub o nouă formă și numire ce-a luat,
Ca mulți, cântecul, purtarea și năravul și-a schimbat.
Alt ori încotro-ntorci ochii și oriîncotro privești,
Nimic nu se mai arată, deșertul îl întâlnești.
Se preumblă peste câmpuri milioane de țânțari,
Care după răutate seamănă a oameni mari;
Mușcă cât îi iartă gura și cu câte au puteri,
Prin cântări mă desfătează, parc-ar fi paracliseri.
Turme de oi sunt mulțime, însă încă n-am găsit
Un păstor ca în idile, un cioban de pizमित.

Și nu știu cum în vechime atâți mari biruitori ⁸⁷
Părăseau avere, slavă, și trăiau între păstori.
Dar adeseaori poezii lucrurile zugrăvesc
Nu precum sunt în ființă, ci cum și le-nchipuiesc.
Și acei ce fericita neavere-au lăudat
Ale ei dulțeți și bunuri nu cred să le fi gustat.
Nimfele le văd desculțe; îmbrăcate-n piei de oi,
Păstorile, pe viscol, pe furtune și pe ploi,
De a lor ticăloșie ⁸⁸ ocolite ca de-un lanț,
Îți ridică toată pofta de a face vreun romanț.
Mie-mi pare rău din suflet, căci de aș fi nimerit
Ciobăncuțe cum văzusem într-o carte ce-am citit,
Ca un om care din fire nu am fost aristocrat,
Fără pierdere de vreme m-aș fi și amoretat.
Acum însă ce pot face, cu ce mijloc să suspin,
Când nimica nu mă doare și când nu simt nici un chin?
Bine-ar fi dacă vederea aș putea s-o amăgesc,
Ș-un obiect ce urât este frumos să-l închipuiesc;
Dar măcar deși-nchid ochii, nu pot imita detot,
Pe modelul rătăcirii, pe viteazul Don Quichotte ⁸⁹ .
Așa mărginit în sine-mi, trăiesc aici ca un sfânt,
Și-mpărat al neființei mi se pare cum că sânt;
Fericit când se întâmplă, gonit de vrun viscol greu,
Un călător să se-abată puțin în locașul meu!
Nu că e deșert pământul detot de locuitori;
Pimprejur sunt câțiva nobili, de moșii stăpânitori,
Care din copilărie aici s-au obișnuit,
Ș-ale lui Avraam bunuri din strămoși au moștenit.
Dar vorbesc numai de vreme, n-a-nvățat a se gândi,
Și decât zilele lunii, alta nu doresc a ști.
Poate vrei să-i afli-anume, însă alt nu pot să-ți spui,

Decât că fieștecare e copil al mumei lui.
Nu de mult, unul dintr-înșii părăsise-al său locaș,
Cu cuvânt că-l locuiește al cerurilor vrăjmaș;
Dar în zilele trecute, după cum am auzit,
Cu tămâie și o cruce pe toți dracii i-a gonit.
Despre altele, buni oameni; ei sunt gata-a arăta,
Că după sfânta scriptură cred tot fără-a cerceta.
Pentru ce? ăst cuvânt aspru, la auz supărător,
Și de tulburări grozave lumii pricinuitor,
Cuvânt vrednic de osândă, care totdeauna-a fost
Ca un termen de chimie la norodul acest prost,
Nu se zice p-aste țărături, unde omul liniștit,
Se-ngrașă în neștiință, ca în veacul aurit.

Dar destul, iubită muză, stai să te mai odihnești,
Că puterea-ți este slabă, și cam lesne ostenești.
Și tu, înțelept prieten, care-adeseori mi-ai dat
Povește folositoare ce eu nu prea le-am urmat;
Ale cărui fapte bune sunt vrednice-a se cinsti,
Și o dreaptă răsplătire merită a dobândi,
De se vor pune vreodată în cumpenele cerești,
La porile veșniciei, purtările omenești,
Adio! de ale mele nu-ți mai vorbesc rătăcirii,
Singur pricină adesea mi-am fost de nenorociri,
Măcar că și a mea soartă, care nu prea mi-a zâmbit,
Nencetat ca o fantomă pretutindeni m-a gonit.
Dar ce sunt relele mele? Nimicuri le socotesc,
Când cu ale soartei tale nedreptăți le-asemuiesc.
Astfel când de pe un munte mă uit în jos pe pământ,
Dealurile ce-lelalte foarte mici îmi par că sânt,
Ochiul abia se oprește pe-al lor vârf neînsemnat,

Și mare îmi pare numai muntele cel înălțat.

Satiră

Duhului meu

- Trageți toți câte o carte: domnule, ești cu mine.
Șezi, mă rog, împotriva, și vezi de joacă bine!

- Dar ți-am spus, coconiță, că eu, din întâmplare
Nici bine, nici nebine nu pot să fac cercare;
Am cuvintele mele: aste jocuri plăcute,
Cu voia dumitale, îmi sunt necunoscute.

- Nebun cine te-o crede; vrei să te rugăm, poate
Astăzi schiar și copii știu jocurile toate,
Veacul înaintează: Caro; vezi că ți-e rândul;
Dar ce făcuși acolo, unde îți este gândul?
Când eu am dat pe rigă, bați cu alta mai mare?
Astfel de neștiință e lucru de mirare!

Așa-mi zicea deunăzi, cu totul supărată,
O damă ce la jocuri e foarte învățată,
Apoi șoptind pe taină cu câteva vecine:

- Vedeți, zise, ce soartă, și ce păcat pe mine?
Două greșeli ca asta, zău, sufletul mi-l scot,
A! ce nenorocire! *ma ch'ere*, ce idiot!

Vino acum de față și stai la judecată,
Tu care le faci astea, duh, ființă ciudată,
Ce vrei să joci o rolă în lumea trecătoare:
De ce treabă-mi ești bună, putere gânditoare,

Când nu pot la nimica să mă ajut cu tine,
Când nu te-ai deprins încă nici vistul să-l joci bine?

Nu mai ești tu acela care-n copilărie
Știai pe dinafară vestit-*Alexandrie*,
Și viața ciudată a unui crai cuminte,
Care lăsa pe dracu fără încălțăminte ⁹⁰
Tu, care mai în urmă, râzând de-acestea toate,
De rost puteai a spune tragedii însemnate,
Meropa ⁹¹, Atalia ⁹² și altele mai multe,
Declamându-le toate cui vrea să te asculte?

Negreșit îmi vei zice, țin minte ce îmi place,
Dar cărțile cu mine e greu să se împace.
Mai lesne pot a spune hoțiile urmate
La zece tribunaluri sub nume de dreptate,
Mai lesne pot să număr pe degetele mele
Câți sfinți avem pe lună și câte versuri rele,
Decât să bag de seamă ce carte nu e dată,
A cui este mai mică și cine o să bată.
Când sunt în adunare, n-am altă mulțumire
Decât să se deschidă sujeturi de vorbire:
Atunci sunt gata, slobod, ascult, și cu plăcere
Tușesc, zâmbesc, mă leagăn și-mi dau a mea părere.
— Frumos răspuns! Ascultă: pe cât mie îmi pare,
De lume, de năravuri ai slabă încercare.
Trebuie să știi jocul și dansul ce-ți lipsește,
Și niște mici petreceri, ce se zic românește
Jocuri nevinovate. Nevinovate fie,
Măcar că vini destule din ele pot să fie;
Trebuie să faci pasuri și complimente bune,

La vorbe serioase când alții se vor pune,
Să n-ascuți, să spui glume, să scoți la jucării,
Și pân-a râde alții, să râzi tu mai întâi.

Vezi domnișoru-acela care toate le știe,
Căruia vorba, duhul îi stă în pălărie,
În chipul de-a o scoate cu grații prefăcute?
Hainele de pe dânsul sunt la Paris cusute:
Singur ne-ncredințează. Lorneta atârnată
Este și mai străină, de-o formă minunată;
Vrea s-o cumpere prințul, dar ca un om cuminte
Dumnealui o tocmise ceva mai înainte.
Când le-a spus astea toate, o ia la ochi, privește
Chiar pe dama aceea cu care-atunci vorbește;
I-o dă în nas, se pleacă, și în sfârșit o lasă,
Zicându-i: Ce lornetă! te-arată mai frumoasă!

Fieșcine cunoaște ce cap tânărul are;
Dar pentru că dă bine din mâini și din picioare,
Și trânteste la vorbe fără să se gândească,
Am văzut multă lume cu duh să-l socotească;
Iată de ce talente avem noi trebuință.

Dar tu care uiți lesne, duh fără de știință,
Socotești că poți oare, prin altfel de mijloace,
Arătându-te-n lume vreo figură-a face?
Pretenția aceasta mi s-ar părea ciudată.

Când pe la nunte, baluri, ne ducem vreodată
(Căci din nenorocire puternica natură
Ne-a unit împreună c-o strânsă legătură),

Râd văzându-te singur, și într-un colț deoparte,
Parc-ai fi mers acolo ca să compui o carte,
Iar nu ca să te bucuri cu lumea dimpreună.
Dacă vreo coconiță, frumoasă, dulce, bună,
Crezând că ne prefacem, ne-ndeamnă, ne pofteste,
Ne ia la joc, greșeala-i îndată și-o plătește;
Rar să se afle damă de mijloc așa tare,
Ca să n-o fac să cadă la cea dintâi mișcare.
Ăsta îți e talentul și darurile toate.

Cât pentru darul vorbei, ce crezi că îl ai, poate,
E numai o părere: îți cer și iertăciune,
Că nici pentru prieteni minciuni nu voi a spune.
Adevărat se-ntâmplă să zici pe la soroace
Câte o vorbă-două, care la unii place;
În câte rânduri însă distracțiile tale
Te fac să scoți cuvinte ce nu ar fi cu cale,
Să superi din greșeală persoane însemnate,
Ba încă câteodată și dame delicate,
Râzând de-acele două, statornică pereche
Care își petrece seara șoptindu-și la ureche,
De celelalte patru contese ideale,
Umflate de pretenții și vrednice de jale,
Pe care dacă prințul le ia la bal de mână,
Nu mai vorbesc cu nimeni câte o săptămână.
Astăzi râzi de-o pedantă, mâine de-o prețioasă;
Zici de una ajunsă în vârstă cuvioasă
Că atestatul vremii nu va să-l priimească;
Și de-alta ce iubește de cinste să vorbească,
Ce laudă virtutea și-n veci ți-o pomenește,
Zici că e virtuoasă cât știm noi evreiește.

Greșelile acestea îți fac un urât nume.
Tu știi ce se întâmplă când se aude-n lume
Că cinevași s-apucă defecturi să arate:
Mulți scot sub al lui nume minciuni nenumărate.
S-a vorbit într-o casă de un fanfaron mare,
Declamând sentimente ce sigur nu le are,
Care la tot ar pune suflarea omenească,
Când cineva cu dânsul ar vrea să o tocmească;
S-a zis ceva de Iancu, de Stan, de Lăurescu;
Cine le-a scos acestea? — Le-a scos Alexandrescu.
Făr-a zice nimica, singura ta zâmbire,
De te-i afla de față, e o-nvinovățire.
În zadar te porți bine și lauzi câteodată,
Chiar lauda în gură-ți de satiră e luată.

Așa, în loc să critici greșelile străine,
În loc să râzi de alții, mai bine râzi de tine;
Învață danțul, vistul și multe de-alde alea;
Iar de vrei să faci versuri, ia pildă de la Pralea.⁹³

Răzbunarea șoarecilor

sau moartea lui Sion

Pe Dealul Mitropoliei,
În Arhiva României,
Unde statul grămădește
Tot ce nu-i mai trebuiește,
Unde s-află aruncate

Secături ⁹⁴ nenumărate,
Hârtii, condici osândite,
Judecăți nenorocite,
Are cuiburi din vechime
Numeroasă șoricime,
Seminție roditoare
Și de literi rozătoare;
Șeful ei, un ghiscan mare,
În dosare locuiește,
Nume de Rozon el are
Și pe polițe domnește:
El e strănepot de frate
Lui Raton, care odată
Trăia de zgomot departe,
Într-o cameră privată.
Într-o zi — nu, era seară —
Dup-a lui Rozon poruncă,
Șoarecii toți s-adunară
Și într-o tăcere-adâncă
Aste vorbe ascultară:

“De când sub aceste bolte ne aflăm adăpostiți,
Fraților! voi știți prea bine cât am fost de fericiți;
Șeful de azi al Arhivei⁹⁵, om de pace iubitor,
Ne-a fost chiar ca un părinte, un zelos ocrotitor.
Nimeni din voi nu se plânge că din cuib a fost gonit,
Sau că într-aceste ziduri vreo pisică a-ntâlnit.
Sau că n-a putut să roază de frica vrunii dușman

Pergamentele antice, condicile de divan;
Soarta ne era prosperă, șeful trecea zâmbitor,
Generațiile noastre aveau falnic viitor.
Dar azi, vai! totul se schimbă, azi suntem amenințați
Să ne pierdem locuința și să fim dizgrațiați.
Căci un moldovean obraznic, Sion, care a cântat
Paradisul⁹⁶ (deși iadul el cu drept l-a meritat),
A scris nu de multă vreme, într-un stil neomenos,
Că a șefului Arhivei până noi o am fi ros.
Apoi suferi-vom oare ca acel cutezător,
Vrednic a purta mai bine nume de defăimător,
Să vie, precum venise, chiar într-al nostru pământ,
Să ne strice fericirea? Nu, cât eu în viață sânt,
Nu va fi: acum e timpul să ne răzbunăm și noi,
S-arătăm că-n șoareci curge nobil sânge de eroi
Și că păgânul acela, ce ura a meritat,
Nume de moldovean vrednic cu nedrept a câștigat:
Mergeți dar și-n astă noapte picerile vă gătiți,
Și când s-o ivi de ziuă cu toții pe drum să fiți.
Ca prin marș repede, grabnic, la Moldova să-l călcăm,
Cine sunt șoarecii noștri și Rozon să-i arătăm.
De veți găsi-mpotrivire, să nu vă descurajați,
Și la orice întâmplare, totdeauna s-alergați
Unde-ți zări că se mișcă vârful de la coada mea,
Ce pe a gloriei cale pururea o veți vedea.”

Zise, și auzitorii așa mult au aplaudat,
Cât dulapurile toate în Arhivă s-au mișcat.
A doua zi șoricimea cu mare grabă porni
Făcu la Focșani gustare, și seara în Iași sosi.

II

Noaptea domnea în natură,
Și zefirii răcoroși
Suflau cu-aceeași măsură
La drepți sau necredincioși;
De a zilei osteneală *Sion* dormea obosit:
Dormea! fără îndoială,
În somnul lui fericit,
Visele, tainici ființe,
Din loc în loc îl purtau
Și toate-ale lui dorințe
Împlinite-i arătau.

C-o grațioasă munteancă i se părea că vorbea
Și inima ei, și mâna c-o bună zestre cerea.
Când deodată el dete un țipăt îngrozitor:
Țârcovnicii cu lungi plete alerg întru ajutor;
Departamentul Credinței, la care fu mădular,
Cu toți darabanii ⁹⁷ vine... însă târziu, și-n zadar:
Pe patul lui de odihnă *Sion* zăcea sângerat,
Ca un cașcaval de Parma pe jumătate mâncat:
Urechile lui și nasul, chiar dacă le-o fi avut,
Atuncea să le găsească deloc nu s-a mai putut.
Numai l-a doua-nviere eu cred că se vor găsi,
Când șoarecii le-or aduce, dacă or mai trebui.
Cu toate acestea lupta, de-o fi cum am auzit,
Mortului face onoare, căci mult s-a împotrivit: 1
Și s-au găsit împrejurii, de mâna lui sugrumați,
Un mare număr de șoareci tot din cei mai însemnați.
Ba încă spun (dar aceasta eu nu v-o asigur,ez,
Căci fapta e de mirare, și nu îmi vine s-o crez),

Spun că și chiar comandirul, faimosul acel Rozon,
Lăsă o labă în mâna eroicului *Sion*.
Ce s-a întâmplat în urmă eu nici am mai cercetat,
Căci de pierderea aceasta foarte mult m-am întristat,
Sion amic îmi fusese, talent și inimă-avea,
Și crez c-ar fi trăit încă dacă atunci nu murea;
Literaturii române el ar fi fost de folos,
Dacă din nenorocire șoarecii nu l-ar fi ros.

FABULE

Toporul și pădurea

Minuni în vremea noastră nu văz a se mai face,
Dar că vorbea odată lemne și dobitoace
Nu rămâne-ndoială; pentru că de n-ar fi,
Nici nu s-ar povesti.
Și caii lui Ahil, care proorocea,
Negreșit că au fost, de vreme ce-l trăgea.
Întâmplarea ce știu și voi s-o povestesc
Mi-a spus-o un bătrân pe care îl cinstesc
Și care îmi zicea
Că și el o știa
De la strămoșii lui,
Care strămoși ai lui ziceau și ei c-o știu

De la un alt strămoș, ce nu mai este viu
Și pe-ai cărui strămoși, zău, nu pot să vi-i spui.
Într-o pădure veche, în ce loc nu ne pasă,
Un țăran se dusesese să-și ia lemne de casă.
Trebuie să știți, însă, și pot să dau dovadă,
Că pe vremea aceea toporul n-avea coadă.
Astfel se încep toate: vremea desăvârșăște
Orice inventă omul și orice duhul naște.
Așa țăranul nostru numai cu fieru-n mână
Începu să slujească pădurea cea bătrână.
Tufani, palteni, ghindarii se îngroziră foarte:
“Tristă veste, prieteni, să ne gătim de moarte,
Începură să zică, toporul e aproape!
În fundul unei sobe țăranu-o să ne-ngroape!”
— “E vreunul de-ai noștri cu ei să le ajute?”
Zise un stejar mare, ce avea ani trei sute
Și care era singur ceva mai la o parte.
“Nu.” — “Așa fiți în pace: astă dată-avem parte;
Toporul și țăranul alt n-o să izbutească,
Decât să ostenească.”
Stejaru-avu dreptate:
După multă silință, cercări îndelungate,
Dând în dreapta și-n stânga, cu puțină sporire,
Țăranul se întoarse fără de izbutire.
Dar când avu toporul o coadă de lemn tare,
Puteți judeca singuri ce tristă întâmplare.

Istoria aceasta, de-o fi adevărată,
Îmi pare că arată
Că în fiecă țară
Cele mai multe rele nu vin de pe afară,

Nu le aduc străinii, ci ni le face toate
Un pământean de-ai noștri, o rudă sau un frate.

Elefantul

În vremea de demult, dobitoacele toate,
De împăratul Leul sătule, dezgustate,
Iși aleseră lor
Un alt stăpânitor,
Pe domnul Elefant, cu nasul învârtit,
Puternic îndestul, dar însă necioplit,
Și de cap tare, gros, cât vreți să socotiți.
Însă ca să puteți să vi-l închipuiți,
Mă grăbesc să vă spui
O judecată-a lui.
Noul stăpânitor,
Cât s-a orânduit,
Puse-n slujbă pe boi,
Iar lupul mâncător
Se făcu favorit
Și ministru la oi.
Vă las să judecați,
Câți miei fură mâncați,
Și câte oi sluțite
În zadar fac strigare
Oile-mpovărate,
Chip nu e de scăpare,
Și plângeri necurmate
Ce vin de pe la turme

Răul nu pot să-l curme.
Lupul dar își urmează
A sa nelegiuire,
Căci de ce se lucrează
Craiul n-are de știre;
Ba câte lupul spune
Le ia toate de bune.
A! când o să ne vie
O zi de bucurie,
Zi foarte așteptată
Și scumpă în nevoi,
Ca să vedem odată
Pe lupi mâncați de oi?
“O! asta nu se poate”,
Zic unii-alți în lume.
Domnii mei, se pot toate,
Deși le spui drept glume.
Apoi, știți dumneavoastră
Că oaia este proastă
Și că nădăjduiește
Acea ce dorește.
Eu cu încredințare
Am auzit odată,
La o turmă cam mare,
O vorb-așa ciudată.
Dar cum pot ști ce spune Oile între ele?
Pentru astă minune
Am cuvintele mele.

Acum, să venim iar la vorba începută:
Văzând bieteles oi că toate o să piară,

După lungi chibzuiuri s-aleseră o sută
Și merșeră la crai izbăvire să ceară.
Craiul sta ocolit de-o numeroasă curte:
Cerbii cu coarne lungi, urșii cu coade scurte
Alcătuiau un ștab vrednic a fi privit.
Un berbece-nvățat, ce știa să citească,
Se-nfățișă smerit și-ncepu să vorbească:
“Ne rugăm să ne-ascuți, craiule strălucit!
Și să întorci spre noi mila măriei tale.
Starea-n care ne-aflăm e vrednică de jale,
Pentru că domnul lup, ministru ce ne-ai dat,
În loc a ne păzi, de tot ne-a-mpuținat.”

Domnul lup, întrebat,
Răspunse cu glas mare:
“Stăpâne luminat!
Nici un cuvânt nu are:
Când le-am năpăstuit?
Când am scos biruri grele?
Eu iau obișnuit
De oaie câte-o piele.
Dar prostimea ciudată
Așa e învățată,
Și far-a ști ce cere
Va nencetat sa zbiere.”

Mărețul elefant, după ce se gândește,
Da de trei ori din cap și lupului vorbește:
“Ascultă, zice, și ia aminte
La ale noastre crăiești cuvinte.
Cât pentr-o piele, treacă și meargă,

Fiindcă singur spui c-ai dreptate.
Dar pentru c-astăzi oaia aleargă
La mila noastră, care mult poate,
O iert: de dajdii fie scutită;
Ale ei plângeri voi să le-ascult;
Și decât pielea obișnuită
Să nu poți cere un păr mai mult.”

Oglinzile

Am citit altădată, nu mai știu în ce carte,
Că într-o țară mare, de aici nu departe,
Plăcuta frumusețe trecea de urâciune:
Câți se-ntâmpla s-o aibă se socoteau sluțiți;
Iar frumoși de minune
Se socoteau aceia ce erau mai pociți.
Oglinzi ca să se vază nu se aflau în țară,
Și era poprit lucru să s-aducă de-afară.
Așa fieștecine Socotea despre sine
Ceea ce auzea,
Căci chiar undele gârlei ce curgea prin cetate
Erau atât de negre ș-atât de-ntunecate,
Încât nu putea omul nici umbra a-și vedea.
Dar după multe zile și vreme-ndelungată,
O corabie mare, cu oglinzi încărcată,
Trecând pe lângă țara de care vă vorbesc,
O apucă furtuna, o furtună cumplită,
Sau ca să zic mai bine, furtună norocită,
Pricină de prefaceri, de un folos obștesc;

Și pentru-al obștii bine, o pagubă oricare
Nu mi se pare mare;
Mai vârtos când aceasta nu s-atinge de mine.
Împinsă de talazuri, corabia slăbită
Se sfărâmă, dar marfă puțină s-a-necat;
Și în a ei pornire unda neîmblânzită
Oglinzile mai toate le scoase la uscat.
Locuitorii țării,
Câți se aflau atuncea pe tărâmurile mării,
Cu toții aleargară,
Și-n grabă le-adunară.
Se priviră în ele, și cuprinși de mirare
Văzură adevărul, mulți însă cu-ntristare.
Dar aflând dregătorii minunea întâmplată,
Porunciră îndată
A se sparge cu pietre și-a se desființa
Oglinzile acelea oriunde s-ar afla.
Multe se sfărâmară, dar ascunseră multe
Acei care porunca nu vrură s-o asculte.
Și din vremea aceea toți oamenii frumoși
Arăt câte-o oglindă acelor urâcioși.

Câinele izgonit

Lupul cu toată prostia
Cârmuia împărăția;
Și ca un stăpânitor,
Unora le da avere,

Altora, pe o părere,
Le lua chiar starea lor.

Favor, ură schimbătoare,
Izgonire sau chemare
Al domniei era plan.
Câinele gonit de soartă
S-auzise cum că poartă
Sentimentul de dușman;

C-ar fi zis, nu știu la cine,
Cum că nu este prea bine
A mânca atâția miei,
Și că dacă le adună
Lâna lor pe orice lună,
Să-i lase măcar cu piei.

Asemenea mari cuvinte,
Pe cum fieșcine simte,
Nu sunt prea de suferit.
Pe loc vrură să-l gonească;
Dar politica domnească
Alte pricini i-a găsit.

A zis că nimic nu știe,
Că nu este bun să ție
Un rang între curtezani;
Că la orice-l rânduiește,
Nici o slujbă nu-mplinește,
Că nu face nici doi bani.

Atunci vulpe, șarpe, broască,
Fără măcar să-l cunoască,
De prostia lui vorbea.
Unul zicea că glas n-are,
Altul că nu este-n stare
O piatră de jos să ia.

Se miră cum de răbdase
Domnul, și nu depărtase
Pe un câine ticălos,
A căruia toată treaba
E să mănânce degeaba,
Făr-a face vrun folos.
Dar după o lungă vreme,
Sătul în zadar a geme,
Jalbă câinele a dat,
Zicând că de-acu-nainte,
Toate îi vor părea sfinte,
Numai să fie iertat.

Adesea nenorocirea
Schimbă gândul și simțirea:
Pe loc fu și slobozit.
Cinsti, averi nu se mai spune:
Ce zicea el era bune,
Duhul lui era vestit.

Într-o zi neavând treabă,
Domnul pe ai săi întreabă:
“Voi de câine ce gândiți?”
Șerpi, șopârle, deodată Toți răspunseră îndată:

“Înălțime, să trăiți!

Tuturor este plăcută Cinstea cea cu drept făcută Țstui vrednic dobitoc.

Al lui cap, a lui știință,

Glas, putere, iscusință Pentru noi sunt un noroc.

De trup este prea puternic,

De slujbi multe este vrednic,

Și în lupte e vestit.”

— “Astea le știam prea bine,

Știam ce i se cuvine,

Dar atunci era gonit.”

Șoarecele și pisica

Un șoarece de neam, și anume Raton,

Ce fusese crescut sub pat la pension,

Și care în sfârșit, după un nobil plan,

Petrecea retirat într-un vechi parmazan,

Întâlni într-o zi pe chir Pisicovici,

Cotoi care avea bun nume-ntre pisici.

Cum că domnul Raton îndată s-a gândit

Să o ia la picior, nu e de îndoit.

Dar smeritul cotoi, cu ochii în pământ,

Cu capu-ntre urechi, cu un aer de sfânt,

Începu a striga: “De ce fugi, domnul meu?

Nu cumva îți fac rău? Nu cumva te gonesc?

Binele șoricesc cât de mult îl doresc

Și cât îmi ești de scump, o știe Dumnezeu!

Cunosc ce răutăți v-au făcut frații mei,
Și că aveți cuvânt să vă plângeți de ei;
Dar nu sunt cum crezi; căci chiar asupra lor
Veneam să vă slujesc, de vreți un ajutor.
Eu carne nu mănânc; ba încă socotesc,
De va vrea Dumnezeu, să mă călugăresc.”
La ăst frumos cuvânt, Raton înduplecat,
Văzând că Dumnezeu de martor e luat,
Își ceru iertăciuni și-l pofti a veni
Cu neamul șoricesc a se-mprietenii.
Îi duse pe la toți, și îl înfățișă
Ca un prieten bun ce norocul le dă.
Să fi văzut la ei jocuri și veselii!
Căci șoarecii cred mult la fizionomii,
Ș-a acestui străin atâta de cinstit
Nu le înfățișă nimic de bănuit.
Dar într-o zi, când toți îi deteră un bal,
După ce refuză și limbi și cașcaval,
Zicând că e în post și nu poate mânca,
Pe prietenii săi ceru a-mbrățișa.
Ce fel de-mbrățișări! Ce fel de sărutat!
Pe câți gura puneă, îndată îi jertfea;
Încât abia doi-trei cu fuga au scăpat.

Cotoiul cel smerit
E omul ipocrit.

Privighetoarea și măgarul

Nenorocita privighetoare
Cânta-n pădure a ei durere,
Natura-ntreagă da ascultare,
Tot împrejur-i era tăcere.

Alții în locu-mi ar descri poate
Acele tonuri neimitate,
Glasul acela-nmlădiator,
Ce c-o-ntorsură lină, ușoară,
Treptat se urcă și se coboară,
Plin de simțire, plin de amor.

Eu vă spui numai că despărțirea
Și suvenire pline de jale,
Că nedreptatea, nelegiuirea,
Erau subiectul cântării sale.

Un măgar mare ce-o ascultase,
Și ca un aspru judecător
Capul pleoștise, sau ridicase
Câte-o ureche-n semn de favor.

Leși-nainte să-i dea povață,
Și c-o neroadă încredințare:
"Am fost, îi zise, aci de față,
Dar, zău, nu-mi place a ta cântare.

Cu toate-acestea, am nădejdi bune,
De nu îți pare lucru prea greu,
La niște reguli a te supune,

Luând de pildă cântecul meu.”

Atunci începe cu bucurie
Un cântec jalnic și necioplit,
Încât de aspra lui armonie,
Toată pădurea s-a îngrozit.

Privighetoarea, fără sfială,
Zise: “Povața e în zadar;
Caci de-aș urma-o, nu e-ndoiala
Ca eu în locu-ți n-aș fi măgar”.

Câinele și cățelul

“Cât îmi sunt de urâte unele dobitoace,
Cum lupii, urșii, leii și alte câteva,
Care cred despre sine că prețuiesc ceva!
De se trag din neam mare,
Asta e o-ntâmplare:
Și eu poate sunt nobil, dar s-o arăt nu-mi place.
Oamenii spun adesea că-n țări civilizate
Este egalitate.
Toate iau o schimbare și lumea se cioplește,
Numai pe noi mândria nu ne mai părăsește.
Cât pentru mine unul, fieștecine știe
C-o am de bucurie
Când toată lighioana, măcar și cea mai proastă,
Câine sadea îmi zice, iar nu domnia-voastră”
Așa vorbea deunăzi cu un bou oarecare

Samson, dulău de curte, ce lătra foarte tare.

Cățelul Samurache, ce ședea la o parte
Ca simplu privitor,
Auzind vorba lor,
Și că nu au mândrie, nici capricii deșarte,
S-apropie îndată
Să-și arate iubirea ce are pentru ei:
“Gândirea voastră, zise, îmi pare minunată,
Și sentimentul vostru îl cinstesc, frații mei.”

- “Noi, frații tăi? răspunse Samson plin de mânie,
Noi, frații tăi, potaie!
O să-ți dăm o bătaie Care s-o pomenești.
Cunoști tu cine suntem, și ți se cade ție,
Lichea nerușinată, astfel să ne vorbești?”

- “Dar ziceați...” — “Și ce-ți pasă? Te-ntreb eu ce ziceam?
Adevărat vorbeam,
Că nu iubesc mândria și că urăsc pe lei,
Că voi egalitate, dar nu pentru căței.”

Aceasta între noi adesea o vedem,
Și numai cu cei mari egalitate vrem.

Pisica sălbatică și tigru

Un cotoi sau o pisică,
Din două nu știu care,
Nici mare, nici prea mică,
Dar foarte mâncătoare,

Și din soiul acela ce-n păduri locuiește
Și pe copaci trăiește,
Văzu un tigru mare
Trecând pe o cărare.
De sus de pe ghindarul unde era urcată,
Pisica socoti
Că poate-a-l îngrozi;
Și far-a pierde vreme se adresă îndată
La tigru ce trecea,
Fără a o vedea:
“Ia stai, mă rog, puțin, jupâne de pe jos,
Care te socotești
Că nu știi cine ești;
Mândria ce arăți cu noi e de prisos:
Știi din ce neam mă trag și că strămoșii mei
Sunt fii de dumnezei?
Nemuritorii toți, din cer când au fugit,
Sub nume de pisici în lume au trăit.
Preoții egipteni în templuri îi slăvesc.
Și niște tigri mici cu noi se potrivesc!”
— “Dacă strămoșii tăi cu tine semănau,
Negreșit erau proști câți lor se închinau,
Răspunse tigrul meu; iar dacă au avut
Vreun merit cunoscut,
Ceva dumnezeiesc,
Atunci eu te căiesc,
Și pentru starea ta de milă sunt pătruns,
Căci de-or fi câte spui, zău, prea rău ai ajuns.”

Deși mulți au zis-o, eu tot o mai zic:
Slava strămoșească pe strămoși cinstește;

În zadar nepotul cu ea se făleşte,
Când e, cum se-ntâmplă, un om de nimic.

Dervișul⁹⁸ și fata

Se povestește cum că odată
Un derviș pustnic, om cuvios,
S-amorezase, văzând o fată
Cu trup subțire, cu chip frumos.
Dintr-una-ntr-alta vorba aduse
Și în stil neted patima-și spuse,
Zicând: “Ascultă, eu te iubesc,
Și pentru tine mult pătimesc”.
Stilul acesta, adevărat,
Nu mi se pare prea minunat;
Dar pentru-un pustnic trăit departe
De ale lumii valuri deșarte,
Putem să zicem că nu e prost.
Fata răspunse: “Poate-aș fi fost
Destul de bună ca să te crez,
Dar aste haine bisericеști
Nici n-au a face cu ce-mi vorbești;
Ș-apoi de barbă mă-nfiorez”.
Pustnicul nostru pe loc se duse,
Iși rase barba, se pieptănă,
Nemțește bine se îmbrăcă,
Ș-o pălărie în cap își puse.
Veni la fată: “Cum ți se pare?
O-ntrebă. Spune-mi, mai te-ndoiești?”

Vezi ce putere amorul are?
Mi-am lăsat legea; alt mai voiești?”
— “Nu voi nimica, atunci ea zise;
Credincios mie cum o să-mi fii,
Când jurăminte în ceruri scrise
Și a ta lege nu poți s-o ții?”

Fata avea dreptate de nu vrea să-l asculte.
Cine-a făcut o crimă poate face mai multe.

Dreptatea leului

Leul, de multă vreme, ridicase oștire,
Să se bată cu riga ce se numea Pardos ⁹⁹
Căci era între dânșii o veche prigonire, ¹⁰⁰
Și gâlcevire mare, pentru un mic folos.
Vrea, adică, să știe
Cui mai mult se cuvine
Să ție pentru sine
Un petic de câmpie
Și un colț de pădure, de tot ne-nsemnător,
Ce despărțea ținutul și straturile lor.
Acum sânge mult curse, și multe luni trecură,
Făr-a se putea ști
Cine va birui.
Elefantul năsos,
Și bivolul pieptos,
Cu lupul coadă-lungă
Multe izbânzi făcură.

Fiecare tulpină era plină de sânge.
Ici se vedea un taur jumătate mâncat;
Lângă el un tovarăș ce zbiară și îl plânge;
Colo, un porc sălbatic fără două picioare;
Și mai la vale, vulpea se tăvăleşte, moare,
Oftând după curcanii ce încă i-au scăpat!
Iar mai vrednic de jale era viteazul urs,
De două coarne groase în inimă pătruns.
Leul, văzând că lupta nu se mai isprăvește,
Trimise la maimuță, vestită vrăjitoare,
Ce spun că știa multe, și că proorocea întâmplările toate, după ce se trecea:
Trimise, zic, la dânsa să-i facă întrebare.
Cum poate să ajungă sfârșitul ce dorește.
Ea se puse pe gânduri, tuși, apoi răspunse,
Rozând cu mulțumire darurile aduse:
“Ca să poată-mpăratul lesne să biruiască,
Trebuie să jertfească
Pe acel ce în oaste e decât toți mai tare,
Mai vestit în războaie, mai vrednic și mai mare.”
Auzind astea leul strânse a sa oștire:
“Lighioanelor! zise, viu să vă dau de știre
Că astăzi din noi unul trebuie să murim:
Așa va proorocul. Rămâne-acum să știm
Cine este mai tare.
Cât pentru mine unul, cum vreți... dar mi se pare
Că nu prea sunt puternic, căci pătimesc de tuse.”
Vulpea era aproape:
“Ce-are a face! răspunse, înălțimea ta ești
Oricât de slab poftești.”
— “Dar și puterea noastră

E îndestul de proastă“,
Strigară tigrii, urşii, şi cu un cuvânt toate
Lighioanele-acelea ce erau mai colţate.
“Nu rămâne-ndoială“, le răspunse-mpăratul.
Iepurele, sărmanul — crez că-l trăgea păcatul,
Sau păcate mai multe
De moşii lui făcute —
Veni să-şi dea părerea.
Dar toţi, cât îl zăriră,
Asupra-i năvăliră.
Ia vedeţi-! strigară.
Cu bună-ncredinţare
El este cel mai tare!
S-ascundea urecheatul, şi nu-i plăcea să moară
Ca să ne facă nouă biruinţa uşoară!
Pe el, copii! Luaţi-l: el are să-mplinească
Ce ne-a zis proorocul din porunca cerească!”
Câinii atunci săriră
Şi-n grab’ Ț-l jupuiră.

Se află vreo țară, unde l-aşa-ntâmplare
Să se jertfească leul?
Nici una, mi se pare.
Nu ştiu cum se urmează, nu pricep cum se poate,
Dar văz că cei puternici oriunde au dreptate.

Lupul moralist

V-am spus, cum mi se pare, de nu îţi fi uitat,
Că lupul se-ntâmplase s-ajungă împărat.

Dar fiindcă v-am spus-o, voi încă să vă spui
Ceea ce s-a urmat sub stăpânirea lui.
Auzind împăratul că-n staturile sale
Fac năpăstuiți multe păroșii dregători,
Că pravila stă-n gheare, că nu e deal sau vale
Unde să nu vezi jertfe mai mulți prigonitori,¹⁰¹
Porunci să se strângă obșteasca adunare Lângă un copac mare;
Căci vrea pe unii-alții să îi cam dojenească,
Și-n puține cuvinte,
Să le-aducă aminte
Datoriile lor.
Toți se înfățișară; și-nălțimea lupească începu să vorbească
C-un glas dojenitor:
“Domnilor de tot felul! Bune sunt astea toate?
Datoriile slujbei astfel le împliniți?
Nu aveți nici sfială, nici frică de păcate,
Să faceți nedreptate și să năpăstuiți?
Toate slujbele voastre țara vi le plătește: încă, pe la soroace,
Câte un dar vă face.
Dar reaua nărăvire,
Ce o aveți din fire,
Nu se tămăduiește.
Vedeți cu ce morți grele
Se isprăvesc din lume
Și cum lasă rău nume
Acei care fac rele.
Gândiți-vă că poate veți da cuvânt odată
La-nalta judecată.
Gândiți-vă la suflet, și luați de la mine
Pildă a face bine.”
Ast cuvânt minunat,

Pe care domnul lup auz că l-a-nvățat,
Trecând pe lângă sat,
La ziua unui sfânt, când preotul citea
Și propovăduia,
Pe mulți din dregători să plângă i-a-ndemnat.
“E! ce ați hotărât, jupâni amploiați?
Oare-o să vă-ndreptați?”
Li întrebă atunci înălțimea-mblănită,
Ce purta o manta de oaie jupuită.
“Spuneți, o să schimbați purtarea-vă cea proastă?”
— “Să trăiți la mulți ani, dobitocia-voastră,
Răspunse un vulpoi, în slujbe lăudat;
Ne poate fi iertat,
Să vă-ntrebăm smerit, de vreți a ne-arăta,
De unde-ați cumpărat postavul de manta?”

Când mantaua domnească este de piei de oaie,
Atunci judecătorii fiți siguri că despoaie.

Nebunia și amorul

În niște fabule un poet scrie
Că Nebunia și pruncu-Amor
Se jucau singuri pe o câmpie,
În primăvara vieții lor.

Știți că copiii cu înlesnire
Găsesc sujeti de neunire;
Ei dar odată se gâlceviră
Pentru o floare ce întâlnește.

Striga Amorul în gura mare;
Cealaltă, însă, minut cumplit!
Il izbi-ndată atât de tare,
Cât de lumină ea l-a lipsit.
Adânc copilul simți durere,
Rămânând astfel fără vedere.

Trista lui muma jalbă pornește
L-al său părinte, stăpân ceresc:
Va răzbunare, se tânguiește;
Cu ea toți zeii compătimesc.
Mars și Apolon, mai c-osebire,
Arată mumei a lor mâhnire.

S-adună sfatul cel fără moarte
Și hotărâre în obștea lor
Ca Nebunia în veci să poarte,
Să cârmuiască pe orbu-Amor.

Această dreaptă, grea osândire.
Din ziua aceea luă-mplinire;
Din ziua aceea sunt împreună,
Și Nebunia-l ține de mână.

Lebăda și puii corbului

Lebăda odată-aflase
(Însă cum se întâmplase,
Nu pot să vă dau cuvânt)
Cum că într-un colț de lume,
Într-un loc cu mare nume,
Și pe un frumos pământ,

Niște păsări osândite,
Corbi de câțiva ani numite,
În primejdie trăiesc.
Lebedele au din fire
O ciudată presimțire,
Care este dar ceresc.

Așa, să le izbăvească,
Cu o râvnă părintească,
Ea plecă până în zori.
Ajunghând într-o livede,
În culcuș de vulpe vede
Pui de corb nezburători,

Care într-o vizuină
Petrecea ca în grădină,
De-a lor soartă mulțumiți.
Pasărea cea albă-ndată
Către dânșii se arată,
Zice: "Puilor iubiți!

Soarta voastră e de milă:
Spuneți cum pe voi în silă
Aici vulpea v-a adus?”
Corbuleții în mirare
Răspund iute, râzând tare:
“Noi de voie ne-am supus.

Vulpe ce e, nu știm spune,
Decât că năravuri bune
Acea damă arăta:
Că avea coadă pe spate,
C-al ei păr în galben bate
Și că ochi lucioși purta.

Ea când ne-a luat de-acasă,
Ne-a spus că la a sa masă
Are feluri de mâncări,
Că e prinț de dobitoace,
Că pe noi va a ne face
Să ajungem la mari stări.

Ne-a mai spus că ne e rudă,
Că din vârsta cea mai crudă
Neamul nostru l-a iubit.
Ea, ca și al nostru tată,
Că ne tragem ne arată
Din vulturul cel slăvit.

Și adesea ne vorbește
Că din suflet se silește

A ne da slava dintâi.”

Lebăda strigă cu jale:

Sunteți pe a morții cale,

O, voi ai corbului fii!

Dar al vostru sec părinte

Cum nu și-a adus aminte

Ceea ce i s-a-ntâmpat,

Când își părăsi locașul

Și din gură lăsă cașul,

Iar de vulpe înșelat?”

Puii nebăgând-o-n seamă:

“Cale bună,-i zic, madamă,

Noi nu știm ce ne vorbești.

Și prin astfel de cuvinte,

Să ne scoți acum din minte

Cam degeaba te silești.”

“Eu mă duc, lebăda zise,

Insă vouă vă sunt scrise

Multe rele să răbdați;

Căci prostia-vă cea mare,

Ca ș-a penii-ntunecare,

Nu se poate s-o spălați.”

Privighetoarea în colivie

O cântăreață privighetoare,

De mică prinsă, stă la închisoare,

Și colivia i-era locaș.
Vreme la mijloc multă trecuse,
Dar ea să uite tot nu putuse
De unde-a luat-o¹⁰² omul vrăjmaș.

Nencetat tristă gândea cu jale
L-a tinereții veselă vale,
L-acele crânguri, l-acel izvor,
Unde l-a nopții lină tăcere
Ea a vieții cânta plăcere,
Razele zilei, dulcele-amor.

La câte păsări sunt zburătoare,
Sloboda viață e lucru mare;
Natura este patria lor.
Așa și mica pasărea noastră,
Care de minte era cam proastă,
Căta mijloace să scape-n zbor.

Astă dorință e lăudată,
Când e-ntărită pe judecată
Și când folosul e prevăzut;
Dar ea uitase că mai-nainte
O-nștiințase un pui cuminte
Că vrând să zboare mulți au căzut.

Ea n-avea aripi.
Fără mijloace,
O pasărică ce poate face,
Decât supusă soartei a fi,
Sau să aștepte până să-i crească

Smulsele aripi, și să găsească

Noi miloace de a fugi?

Astfel pe dânsa o sfătuiește

O rândunică ce o iubește

Și care gândul ei îl știa.

Exemple multe des îi tot spune

Și îi arată cu dovezi bune

C-acum să scape nu va putea.

Dar tinerețea neînțeleaptă

Poveți n-ascultă, vremi nu așteaptă;

Toate-nainte-i jucării sânt.

Printre zăbrele ea se strecoară,

Puțin se-nalță, de-o palmă zboară,

Și cade-ndată jos pe pământ.

Ursul și lupul

Împărăția dobitocească,

Ca și a noastră cea omenească,

Statornicie veșnică n-are:

Toate spuse sunt la schimbare!

Din mână-n mână sceptrul se plimbă.

Cel de ieri mare astăzi e mic;

Leu pe urs bate, urs pe leu schimbă,

Dintr-o-ntâmplare prea de nimic.

De curând ursul pe leu schimbase,
Și pe domnescul tron înălțat,
Cârma în labe tare-o luase,
Și cu verzi tufe sta-ncoronat.

Dator eu însă sunt a vă spune
Că ursu-acela, măcar că urs,
Dar sentimente avea prea bune:
De-al obștii bine era pătruns.

Fiarele toate-ndată ce-aflară
Că le-a dat cerul un stăpân nou
Să se închine lui alergară,
Una c-o vacă, alta c-un bou.

Lupul în urmă spre tron se duce,
Și după vechiul bun obicei
Măriei sale plocon îi duce
Și înainte-i pune doi miei.

Într-o frumoasă precuvântare
Îi dovedește c-ar fi având
Niște hrisoave arătătoare
Ce-au făcut urșii, zău nu știu când.

C-aste hrisoave, pe piei de oaie
Scrise cu apă, spun lămurit
Cum au mers urșii la o bătaie
Și câte mure ei au jertfit.

Cu plecăciune apoi i-arată

Cum că din suflet s-a bucurat
De întâmplarea cea minunată
De-ncoronare când a aflat,

Cum că dorește supus să-i fie,
Că totdeauna el l-a iubit,
Că pentru dânsul vieți o mie
Să le jertfească e mulțumit.

Astfel de vorbe se zic în lume,
Însă drept formă se socotesc;
Căci fieșcine le ia de glume,
Care se uită cât se vorbesc.

Dar ursul crede, se amăgește,
În slujbe pune neamul lupesc:
Cum că prieteni are, gândește,
Care persoana lui o slăvesc.

După o vreme leul se scoală,
Tocmai când ursul mort îl credea,
După o mare și lungă boală,
Vine să-și ceară tronul ce-avea.

Locuitorii se îngroziră;
Vestea se duse pân' la palat;
Lupii îndată la lei fugiră;
Pe-al lor prieten toți l-au lăsat.

Taurii numai, ce niciodată
A-i fi prieteni nu s-au jurat,

Peste cinci sute veni-ră-ndată,
Pe crai și țară ei au scăpat.

Prea cu lesnire omul se-nșeală!
Dar foarte mare face greșeală
Cine la vorbe dă crezământ.
Faptele numai ne dovedește
Fieștecine cât prețuiește,
D e-avem prieteni și care sânt.

Boul și vițelul

Un bou ca toți boii, puțin la simțire,
În zilele noastre de soartă-ajutat,
Și decât toți frații mai cu osebire,
Dobândi-n cireadă un post însemnat.

- Un bou în post mare? — Drept, cam ciudat vine,
- Dar asta se-ntâmplă în oricare loc:

Decât multă minte, știi că e mai bine
Să ai totdeauna un dram de noroc.

Așa de-a vieții veselă schimbare,
Cum și de mândrie boul stăpânit,
Se credea că este decât toți mai mare,
Că cu dânsul nimeni nu e potrivit.

Vițelul atuncea plin de bucurie,

Auzind că unchiul s-a făcut boier,
Că are clăi sumă și livezi o mie:
“Mă duc, zise-ndată, nițel fân să-i cer.”

Făr-a pierde vreme, vițelul pornește,
Ajunge la unchiu, cearcă a intra;
Dar pe loc o slugă vine și-l oprește:
“Acum doarme, zice, nu-l pot supăra.”

- “Acum doarme? ce fel! pentru-ntâia dată
După prânz să doarmă! Obiceiul lui
Era să nu șază ziua niciodată;
Ast somn nu prea-mi place, și o să i-o spui.”

- Ba să-ți cauți treaba, că mănânci trânteală;
S-a schimbat boierul, nu e cum îl știi;
Trebuie-nainte-i să mergi cu sfială,
Priimit în casă dacă vrei să fii.”

La o mojicie atâta de mare
Vițelul răspunde că va aștepta;
Dar unchiu se scoală, pleacă la plimbare,
Pe lângă el trece, făr-a se uita.

Cu mâhnire toate băiatul le vede,
Insă socotește că unchiu-a orbit:
Căci fără-ndoială nu putea crede
Ca buna sa rudă să-l fi ocolit.

A doua zi iarăși prea de dimineață,
Să-i găsească vreme, la dânsul veni:

O slugă, ce-afară îl vedea că-ngheață,
Ca să-i facă bine, de el pomeni.

“Boierule, zise, așteaptă afară
Ruda dumitale, al doamnei vaci fiu.”
— “Cine? a mea rudă? mergi de-l dă pe scară.
N-am astfel de rude, și nici voi să-l știi.”

Vulpea liberala

Vulpea fără-ncetare
Striga în gura mare
Că de când elefantul peste păduri domnește
Trebile merg la vale și lumea pătimește.
Că este nedreptate
Să va să cheltuiască
Veniturile toate
Pentru masa crăiască.
De-acestea elefantul, cât a luat de știre,
Temându-se, cu dreptul, de vreo răzvrătire,
Pe iepure la vulpe cu un bilet trimise,
O invită la curte, o-mbrățișă și-i zise:
“Am aflat, jupâneasă, că ai mare talent.
Voi să te pui în pâine;
Și începând de mâine
Îți dăm cu mulțumire,
Ca un semn de cinstire,
Al găinilor noastre întins departament:
Caută-ți bine treaba.”

—“Pe seama mea te lasă”,
Răspunse oratorul și, sărutându-i laba,
Se întoarse acasă.
În ziua viitoare,
Vulpea ca totdeauna veni la adunare;
Dar însă oblojită, pe sub barbă legată,
Și cu un lipan mare la cap înfășurată.
“Ce ai, de ești astfel?” o întrebară toate.
— “Imi e rău de aseară, îmi e rău cât se poate,
Și cu trebile țării să mă lăsați în pace.
Craiul știe ce face;
El ne-ncetat gândește la al obștii folos.
Adio! sunt bolnavă: m-am înecat c-un os.”

Cunosc mulți liberali, la vorbe ei se-ntrec,
Dar până în sfârșit cu oase se înec.

Mierla și bufnița

Într-o pădure deasă, de cetății depărtată,
Mierla se-ntâlni seara cu bufnița umflată.
“Prietenă, îi zise, ți-aș face o-ntrebare,
Dacă a mea-ndrăzneală n-aduce supărare.
Spune-mi, mă rog, lumina de ce nu-ți e plăcută,
De ce stai toată ziua ascunsă, nevăzută?
Nu cunoști, cum se vede, razele dimineții,
Dulceața primăverii, plăcerile vieții.
Poate ești rușinoasă, și crezi că nu cânti bine:

Dar eu și alte păsări mai vrednice decât mine
Îți vom da-nvățătură, și vom pune silință
Să-ți mai subțiem glasul cât va fi prin putință.
Vino mâine la mine să mergem la plimbare,
Ca să faci cunoștință cu o privighetoare.”
Bufnița îi răspunse: “Îți mulțumesc, iubită,
Eu cu soarele vostru nu sunt obișnuită;
Imi supără vederea.
Lumea o să mă vază,
Insă când m-oi deprinde cu a luminii rază.”

Mulți zic că neamul nostru nu este încă-n stare,
Ca altele, să facă cercări de-naintare,
Că-nvățătur-adâncă, idei, filozofie
Sunt prea vătămătoare l-a lui copilărie.
Declamația-aceasta, pompoasă, îngâmfată,
De vreți, poate să fie despoților iertată:
Numai lor le e bună a unui neam orbire,
Căci nu-l lasă să-și vază a sa nenorocire;
Dar în gura acelor ce-o zic pe dinafară,
Sau e o nerozie, sau este o ocară.
Noi le-am putea răspunde puținele cuvinte
Bufniței adresate de mierla cea cuminte:
“Ai vorbit de minune!
Dar ia spune-mi, vecină,
Dacă măcar cercare tu nu faci vreodată
Să scoți cel puțin capul din noaptea-ntunecată,
Apoi cum te-i deprinde cu soare, cu lumină?”

Cucul

Cucul, pasăre proastă, dar plină de mândrie,
Socotind c-al său nume
Este vestit în lume,
Hotărî să mai facă vreo călătorie,
Ca s-adune respecturi, și însuși să privească
Cu ce chip îl slăvește nația păsărească.
Plecă; dar abia merse până-n vecinătate,
Și găsi felurimi de păsări adunate,
Care din întâmplare
Se-ntreceau la cântare.
Stătu să le asculte: toate pe rând cântară,
Care prost, care bine, talentul și-arătară.
Iar bieteii coțofene îi cerură iertare
Că nu-i dau ascultare;
Li ziseră: “Taci, soro, te roagă obștea noastră:
Despre cântec, ne iartă, ești ca un cuc de proastă”.
Astfel păți și cioara: în răs ea fu luată,
Și cu un cuc nemernic de toate comparată.
De asemenea cinste cucul supărat foarte,
Se duse mai departe;
Dar opriunde mergea,
Nimic alt n-auzea.
În sfârșit obosit,
Și deznădăjduit,
La cuibul său veni,
Făr’a se mai opri.
Puii cât îl zăriră Pe loc îl ocoliră;
Apoi îl întrebară:
“Ce mai veste pe-afară?”
— “Urâtă, le răspunse, și vrednică de jale:

Am umblat multe locuri, dar nu m-am mulțumit.
Toate îmi par schimbate și toate merg la vale,
Păsările sunt bete și lumea-a nebunit.”

Tot omul despre sine lesne se amăgește.
Nimenea nu își este aspru judecător,
Dar judecata obștii e o învățătură.
Mulți ce se cred pe sine un ce rar în natură
Mai lesne zic că lumea nu știe ce vorbește,
Decât să va să-și simtă nimicnicia lor.

Uliul și găinile

Ion prinse un uliu și, ducându-l acasă,
Îl legă cu o sfoară,
Lângă coteț afară.
De o vecinătate așa primejdioasă
Găini, cocoși și găște întâi se îngroziră,
Dar cu-ncetul, cu-ncetul se mai obișnuiră,
Începură să vie cât colea să-l privească, încă și să-i vorbească.
Uliul cu blândețe le primi pe toate;
Le spuse că se crede din suflet norocit
Pentru vizita-aceasta cu care l-au cinstit.
Dar îi pare rău foarte căci el însuși nu poate
La dumnealor să vie,
Vizita să le-ntoarcă după-a sa datorie.
Mai adăugă însă că dacă dumnealor îi vor da ajutor
Ca să poată scăpa,

El le făgăduiește

— Și Dumnezeu cunoaște cum vorba și-o păzește —

Că la orice primejdii va ști a le-ajuta:

Încă din înălțime, el le va da de știre,

Când asupra-le vulpea va face năvălire.

Astă făgăduială

Nu mai lăsă-ndoială;

Și găinile proaste, ce doreau să găsească

Pe cineva destoinic să va să le păzească,

S-apucară de lucru: azi, mâine, se-ncercară,

Și cu ciocuri, cu unghii, abia îl dezlegară.

Uliu-și luă zborul. Dar se întoarse-ndată

Și răpi o găină, pe urmă două, trei,

Pe urmă câte vrei.

“Ce pază este asta? strigă una cu jale,

Vorba măriei tale

Era să ne păzești,

Iar nu să ne jertfești.”

— “O! eu știu foarte bine cuvântul ce v-am dat,

Și ce fel m-am jurat.

Dar când mă juram astfel, eram legat, supus,

Acum însă sunt slobod și vă vorbesc de sus”.

Eu, de-aș fi fost găină, nu l-aș fi slobozit:

Dumnealor au făcut-o și văz că s-au căit.

Uliii sunt cinstiți,

Când sunt nenorociți.

Câinele și măgarul

Cu urechea pleoștită, cu coada-ntre picioare,

Câinele, trist și jalnic, mergea pe o cărare.

După îndestul umbrelor, iată că-l întâlnește

Un măgar, și-l oprește:

“Unde te duci? Îi zise,

Ce rău ți s-a-ntâmplat?

Șii, parcă te-a plouat,

Așa stai de mâhnit.”

— “Dar, sunt nemulțumit.

La împăratul Leu în slujbă m-am aflat:

Insă purtarea lui,

De e slobod s-o spui,

M-a silit în sfârșit să fug, să-l părăsesc,

Acum cat alt stăpân; bun unde să-l găsesc?”

— “Numai de-atât te plângi? măgarul întrebă;

Stăpânul l-ai găsit, îl vezi, de față stă.

Vino numaidecât la mine să te bagi:

Eu îți făgăduiesc

Nu rău să te hrănesc;

Nimic n-o să lucrezi, nici grijă n-o să tragi.”

“Ascultă-mă să-ți spui: e rău a fi supus

La oricare tiran; dar slugă la măgar

E mai umilitor, și încă mai amar.”

Vulpoiul predicator

Un vulpoi cuprins de boală
La putere foarte prost,
Însă învățat în școală,
Logica știind de rost,
Făcu plan ca să vorbească
Și să predice-n pustii;
Se silea să dovedească,
C-un stil dulce, vorbe mii,
Că cu o simplitate
Și cu traiul cel cinstit,
Cu năravuri lăudate,
E oricine fericit;
C-astă lume desfrânată
Todeauna ne-amăgește,
Fără a ne da vreodată
Câte ne făgăduiește.
Dar la buna-i predicare
Nimeni nu da ascultare.
Câțiva șoareci, cerbi de munte
Veneau rar să o asculte;
Însă ei în depărtare,
Neavând nicidecum stare
Fără cinste sau favor,
Nu putea da-ncredințare,
Slavă astui orator.
Așa el schimbă vorbirea.
Defăimă năpăstuirea,
Pe urși, tigri, lei, pardoși,
Arătând a lor turbare
Și a sângelui vărsare,
Și că sunt nesățioși.

Atunci cerbi, ciutele toate
Ascultau întru mirare,
Și în lacrimi cufundate
Plecau de la adunare.
Vulpea-și făcu mare nume;
Un leu foarte cu credință,
Domn pe-acea parte de lume,
Să o vază-avu dorință:
Deci și ea cu bucurie
La palat grăbi să vie,
Unde ajungând vorbește;
Tonul ei înmărmurește
Pe-ai pădurilor tirani:
Cu putere ea descrie Slaba nevinovăție,
Pradă acestor dușmani,
Cufundată în durere,
Cerând la-nalta putere
Asupra-le ajutor.
Curtezanii în mirare
Ascultau cu supărare,
Căci așa vrea prințul lor,
Care plin de bucurie
La palat pofti să vie
Vulpea în acel minut.
“Ce-ai vorbit, îi zise,-mi place,
Căci prin tine mi se face
Adevărul cunoscut:
Insă pentru osteneală,
Spune fără de sfială,
Ce vrei? slujbă, rang sau bani?”
Oratorul zise-ndată:

“Prințule, în loc de paltă,
Aș pofti câțiva curcani.”

Privighetoarea și păunul

Filomela drăgăstoasă
Văzând vremea cea frumoasă,
Zile dulci de fericiri,
Povestea cu întristare
La eho răscântătoare¹⁰³
Eho este de genul feminin.
Tristele-i nenorociri.
Atunci însă deodată
Un păun i se arată
(Domn era într-acel loc).
Veni plin de supărare;
Mânios și c-un ton mare
Astfel îi vorbi pe loc:
“Nu vezi că nu-ți șade bine,
Că nici nu ți se cuvine,
Cu acel cioc urâcios,
Cu a ochilor grosime,
Cu a penei-ntunecime
Să cânți în ăst crâng frumos?
Frumusețea cu dreptate
Cât va vrea a cânta poate,
Pe ea cântece n-o stric:
Dar tu cum n-ai stâmpărare?”

Eu sunt frumos de mirare,
Și tot nu vorbesc nimic.”
Fiolomela îi răspunde:
“Iartă-mă, nu pot ascunde.
Frumoasă deloc nu sânt;
Și de cânt câteodată
În pădurea adâncată,
Soarta mea este de cânt.
Tu însă, ce cu mândrie
Astfel îmi poruncești mie
Și atâta zgomot faci,
Tu nu cânți, căci n-ai putere,
Și singura-ți mângâiere
Este căci gândești că placi.
Trupul tău frumos s-arată,
Și cu coada-ți laudată
Poate mult să strălucești:
Dar amorul vederi n-are;
La auz s-aduci mirare,
Asta vezi să dobândești.”

Papagalul și celelalte pasări

Lăsând a sa colivie,
În pădure vru să vie
Papagalu-a se plimba;
Și îndată ce ajunse
Să judece el se puse
Păsările ce cânta.
Că deloc nu suie bine,
Că glasul ei prea lung ține,

Filomelei tot zicea.
Și așa pe orișicare
Pasăre mică sau mare
El să tacă le făcea.
Dar odată supărate,
Păsările adunate, împotriva lui strigând,
Merseră ca să vorbească
Cu dânsul, și să-l silească
Să cânte ceva, zicând:
“Cântă dar tu, împărate;
Fă această bunătate,
Un exemplu să ne dai:
Căci din a ta şuierare,
Socotim cu-ncredințare
Că prea minunat glas ai.”
El atunci stă la-ndoială,
Și prea cu multă sfială
Le răspunde c-un cuvânt:
“Domnilor! eu rîz prea bine
De-alții; iar cât pentru mine,
Deloc cântăreț nu sînt.”

Cântarul ce-și lauda nobilitatea

Catârul unui părinte
Cu proastele lui cuvinte
Noblețea își lauda,
Zicând fără încetare

Că de o virtute mare
Exemple mumă-sa da,
Că ea a fost la războaie,
Că la cutare bătaie
Singură a biruit,
Și că l-a ei privire,
Oricare om cu simțire
De tot rămânea uimit;
De aceea se cuvine
Oamenii să i se-nchine
Domnul catâr socotea;
Și uitând a sa rea stare,
Părinteasca naintare
La lumină tot scotea.
Dar cum se sfârși noblețea?
Când îi veni bătrânețea,
La râșniță el fu pus,
Unde, prost, în scăpătate,
De tatăl său, măgar mare,
El aminte și-a adus.

Bursucul și vulpea

Bursucului îi venise rândul și el să domnească
Peste un pogon de tufe, în pădurea părintească,
Pe marginea unei ape.
Regatul îi era mic
Și acei ce îl văzură
Toți într-o unire zic,

Se învoiesc a spune că nu era alt nimic
Decât o miniatură.
Dar riga voiajase,
Și-n străinătate-aflase
Că un bursuc domnitor,
Ce va să-și facă un nume
Mare și faimos în lume,
E neapărat dator
Să ia un ton de mărire,
Să dea porunci pe oștire,
Chiar de n-ar avea soldați,
Căci astfel obișnuiesc
Toți acei care domnesc,
Duci sau regi sau împărați.
Așa el și slobozi
Patru ordine de zi Intr-acest chip redijate¹⁰⁴
“Către armile noastre de linie și de mare,
Cavalerii, infanterii și-artileriei ușoare,
Poruncim... și celelalte.”
O poruncă din acestea, nu știu cum s-a întâmplat,
De vânt a fost aruncată în țara învecinată,
Unde domnea leopardul; acest domn s-a îngrijat
Văzând că bursucul are Armie așa de mare;
Spre a fi încă mai sigur, el într-acolo porni
Pe ministru din afară¹⁰⁵ pe vulpe, și-i porunci
Să saluteze pe prințul, dar în taină-a spiona
Și a trage cu urechea, dar mai ales a afla
Cum merg treburile pe-acolo, cât e de primejdios,
Și câtă armie ține vecinul său cel păros.
Sfârșindu-se ambasada, vulpea înapoi veni,
Se înfățișă la curte, se închină și vorbi:

“Porunca am împlinit;
Cu ochii-mei le-am văzut toate,
Și poți dormi liniștit,
Fără să ai griji deșarte,
Căci toate acele armii de linie și de mare,
Cavalerii, infanterii¹⁰⁶ și artilerii ușoare
Nu sunt alt, poți fi prea sigur, pestrițele împărat,
Decât un soldat pe apă și o luntre pe uscat.”
Vanitatea e mic viciu, dar cu bună-ncredințare,
Ea adesea ne expune la ridicol foarte mare.

Șarlatanul și bolnavul

La un neguțător mare
Cărui vederea-i slăbise
Fără nici o invitare
Un doctor vestit venise.
Când zic vestit, se-nțelege că nimeni nu-l cunoștea, însă avea atestate Numai în
aur legate,
Diplome ce-n academii luase, cum el zicea,
Prin țări care niciodată
Nu au figurat pe hartă,
Dar care cu bună seamă el nici le-ar fi părăsit,
De-ar fi mai avut acolo vreun bolnav de lecuit.
Bunul pățimaș¹⁰⁷ îl crede,
Doctorul vreme nu pierde,
Ci-l unge c-o alifie, apoi la ochi l-a legat,
Apoi după ce îi spune din partea lui Ipocrat
Că are să șază astfel o săptămână deplin
Întinde mâna... pe masă era un frumos rubin,

Inel de formă antică, vechi suvenir părintesc;
Doctorul îl ia, se duce, și ca să vă povestesc
Mai pe scurt, el vine iară a doua ș-a treia zi,
Și nencetat, totdeauna, la orice vizită nouă
Luă câte unul-două
Din lucrurile mai scumpe câte în casă găsi.
Când se-implini săptămna, pe bolnav îl dezlegă:
“Uite-te, cum ți se pare, și cum vezi?” îl întrebă.
“Cum văz? răspunse bolnavul, împrejurul său privind
Și din averile sale nimica nemaivăzând.
Cum văz? nu știu, frate, atât numai pot să zic
Că din ce vedeam odată acum nu mai văz nimic.”

Cunosc patrioți politici, care-așa exploatez
Simplitatea populară, și ei singuri profitez.

Atelajul eterogen

Un om având un armăsar
Îl înhamă la jug
C-o vită de măgar
Și cu un bou de plug.
Boul fiind sacat¹⁰⁸
La un picior rănit,
Măgarul ne-nvățat
Și prea rău năvălit,
Stăpânul lor, din car
Striga, plesnea-n zadar:
Calul se azvârlea,

Dar boul îl oprea,
Măgarul îl lovea
Și carul nu mergea.
“Prea rău i-ai potrivit”,
Zice un trecător.
“Ești foarte amăgit,
Domnule privitor,
Răspunse omul; eu
Lumea am vizitat,
Și, dacă vrei să știi,
Intr-înșă am aflat
Multe dregătorii
Tot astfel întocmite ca atelajul meu.”

Iepurele, ogarul și copoiul

Calitățile noastre cele mai lăudate
Ne sunt ades în lume drept crime reproșate;
Aceasta se întâmplă de câte ori prin ele
Oprim executarea intențiilor rele.
Iepurele odată
Fu tras la judecată
De un ogar.
În tufe atuncea prezida
Copoiul, și sentințe fără apel el da.
Ogarul către el așa se adresă
Și-n limba lui strigă:
“O, tu ce prezidezi senatul cel câinesc,

Te rog să mă ascuți: eu viu să jeluiesc
De acest ticălos
Ce sufletul mi-a scos.
Căci vrând a-l întâlni, pe deal sau pe câmpii,
El fuge parc-ar fi gonit de vijelii;
Ș-apoi n-aleargă drept,
Cu el să poți da piept,
Ci merge tot cotiș
Și sare curmeziș:
C-un cuvânt, n-are pas, nici umblet creștinesc.
Dar ce să mai vorbesc,
Când chiar măria ta, de-o fi cum am aflat,
Ai fost adeseori de dânsul înșelat?”
— “Destul, lătră atunci copoiul cafeniu;
Pe el nici îl ascult, purtările-i le știu,
Orice pentru el crez, și iată-l osândit
Să fie jupuit.
Carnea va rămânea pentru judecător,
Iar labele vor fi pentru jeluitor...”

Ursul și vulpea

“Ce bine au să meargă trebile în pădure
Pe împăratul tigru când îl vom răsturna
Și noi vom governa,
Zicea unei vulpi ursul, c-oricine o să jure
Că nu s-a pomenit Un timp mai fericit.”
“Și-n ce o să stea oare Binele acest mare?”
Îl întrebă.
“În toate,

Mai ales în dreptate:

Abuzul, tâlhăria avem să le stârpim,
Și legea criminală s-o îmbunătățim;
Căci pe vinovați tigrul întâi îi judeca
Ș-apoi îl sugruma.”

“Dar voi ce-o să le faceți?”

“Noi o să-i sugrumăm
Ș-apoi să-i judecăm.”

Cutare sau cutare,
Care se cred în stare
Lumea a governa,
Dacă din întâmplare
Ar face încercare,
Tot astfel ar urma.

Corbii și barza

Pe o câmpie Mare, bogată,
Urmă odată
O bătălie
Aspră, cumplită, neasemănată, încât cadavre nenumărate
Zăceau grămadă neîngropate.
Corbii îndată luară știre;
Lacomii de pradă, ei năvăliră,
Și cu grăbire
Aci sosiră.
Și după ce mâncară, și după ce băură
Mult sânge, începură

C-un glas îngrozitor

Să cânte cina lor.

Barza cea simțitoare,

Care pe om iubește

Și-n preajmă-i se nutrește,

Văzându-i, de departe

Le strigă: "Cum se poate

Așa nerușinare:

E locul pentru cină? e ora de plăcere,

Pe un pământ de doliu, în ziua de durere?

Mumele își plâng fiii;

Izvorul bogăției,

Câmpul e ruinat,

Iar voi vă îndopați,

Și cântați!"

— "De-aceasta ne iertați,

Răspunse deodată,

Ceata întunecată.

Omului cât îi place

Poate fi ruinat,

Dar noi suntem în pace

Și mult ne-am îngrășat."

Acei ce de a țării grea soartă profitară,

Ce de străini în posturi, în ranguri se-nălțară,

Ce prin trădări, bazețe¹⁰⁹ sunt astăzi mari, bogați,

Poate și decorați,

După a mea părere, sunt corbi nerușinați.

Dar aș dori să-mi spuneți, domnilor cititori

(Căci eu vorbesc de-o țară De tot imaginară),
La noi se află oare astfel de muritori?
Dacă aveți de oameni idee așa proastă,
Las răspunderea toată asupra dumneavoastră.

Calul vândut și diamantul cumpărat

Plin de bucurie mare,
Oarecine îmi spunea
C-a vândut din întâmplare
Și cu un preț de mirare
Un cal prost ce el avea: “Căci bietul cumpărător,
Zicea el, s-a înșelat
Și puțin cunoscător
Orice i-am cerut mi-a dat.”
La acestea ce să-i zic?
Atunci n-am răspuns nimic:
Dar peste puține zile îl văz, însă furios,
Și-mi strigă: “Nu știi, frate, un mișel, un ticălos,
Ce semăna om de treabă, fără milă m-a-nșelat.
Mi-a vândut o sticlă proastă drept un diamant curat;
Cum ți se pare aceasta?”
— “Zău, așa cum mi-a părut
Întâmplarea de deunăzi cu calul ce ai vândut.”

Strigăm și protestăm tare
Când nedreptatea cercăm,
Dar mulți urmăm la-ntâmplare
Fapta ce o defăimăm.

Mielul murind

Fiu al unui berbece care de mult murise,
Un miel se îmbolnăvisese,
Mușcând din întâmplare
O-nveninată floare,
Sau iarbă, nu se știe;
Destul că a lui moarte
Nu mai era departe.
Acum el își făcuse datoriile toate
Câte și le fac mieii în ceasul cel cumplit.
Mumă-sa cu durere începuse să zbiere;
Îl săruta, sărmana, plângând neconținut,
Și-i zicea: "Ce mi-e bună viața fără tine?
Cui mă lași, fătul meu?
Spune tată-tău, dragă, că viu curând și eu,
Căci pe această lume nu mai aștept vrăun bine!"
Dar ce să-i răspunz, mamă, întrebă micul miel,
De-mi va face-ntrebare
Despre a turmei stare?
Tu știi bine că el lubea mult să vorbească
De dulăii din turmă și de ceata lupească."
"Spune-i că turma toată zace de rea gălbează;
Că are șapte doctori ce prea rău o tratează.
Mai spune-i că ciobanul a pus pe un nepot,
Ce tată-tău-l cunoaște, îngrijitor la turme.
Ca să stârpească-abuzul și relele să curme;
Atâta spune-i numai și-nțelege el tot."
După acei din preajmă care îi ocolesc,
Poți judeca prea lesne pe cei ce cârmuiesc.

Lișița, rața și gâsca

Spun că-n vara trecută o lișiță și-o rață,
Ai lebedei de baltă consilieri privați,
Sub președinția găștei s-au strâns de dimineață
Pe lac la Cișmigiu; acolo invitați
Erau din înalt ordin, a hotărî în sfat
O pricină de stat,
Adică prin dezbateri adânc să chibzuiască
Pentru un pește mare, cu ce sos să-l gătească.
Căci lebăda gătoasă
Voia să dea o masă:
Mare le fu gâlceava și lungă convorbirea;
Prezidentul le zise: "Fraților senatori!
Să lăsăm chibzuirea,
Pricina, cum se vede, e foarte delicată,

Și după-a mea părere trebuie amânată;
Veniți mâine de zori.”
Propunerea aceasta cu toți o aplaudară
Și pentru-ntâia oară
Pe găscă lăudară
Pentru a ei idee, apoi se risipiră
Și a doua zi iară l-același loc veniră.
Până-a doua zi însă știți ce s-a întâmplat?
Fiind vară și soare și o căldură mare,

Peștele s-a stricat Și racii l-au mâncat.
Cuvintele-aci scrise să nu vă pară glume;
Consiliuri de-acestea vedem destule-n lume
Și la noi mai ales Se-ntâmplă foarte des.

Castorul si alte lighioane

Mai multe lighioane, locuind într-o vale,
Erau des vătămate de-un iute râu vecin,
Care, ieșind cu zgomot din malurile sale,
Strica viziunii, cuiburi, și traiul lor cel lin.
Ele dar se-adunară
Și mult se consultară,
Ce fel ar putea face,
Și prin care mijloace
Stavilă ar opune
L-acea înecăciune.
“Frați, zise un castor,
Zidar de soiul lui,

Eu asta socotesc,
De mi-eți da ajutor,
Să m-apuc să clădesc
Zid tare de pământ și apei să-l opui.”
— “Bravo! bine-ai gândit,
Strigară toți pe loc;
Ești patriot vestit
Și mare dobitoc.”
Castorul încântat,
Făr-a mai zăbovi,
S-apucă de lucrat,
Dar nu fu ajutat,
Și prea rău izbuti,
Căci râul furios,
De multe ploi umflat,
Izbi și-azvârli jos
Pământul înălțat.
Atunci ceilalți fugind
Pe meșter blestemau
Și toți îl defăimau
Zicând: “Ce ticălos,
El a pricinuit
Răul că a cercat,
În neroada-i dorință,
Lucru peste putință;
Eu l-am povățuit
Dar nu m-a ascultat,
Și de aceea noi
Tragem aste nevoi”.

Adeseaori virtutea așa se prețuiește:

Orice nobilă faptă, orice dreaptă-ncercare,
Pentru-al mulțimei bine ș-a țării apărare,
Mișeii o defaimă, dacă nu izbutește.

Zugravul și portretul

La un zugrav foarte vestit mergând din întâmplare,
Portretul meu îi comandai; întâi însă-ntrebare
Artistului îi adresai, de poate să mi-l facă
Așa cum oricui l-o vedea portretul meu să placă;
Căci am un mare interes, voi ca-n străinătate,
Ș-anume-n Franța mai ales, la ochi să pot eu bate,
Fiind acum de măritat o fată foarte rară,
Ș-ai ei epitropi căutând bărbat în astă țară.

“Prea lesne, îmi răspunse el, nu e întâiași dată
Când pe urâți făcând frumoși luai o bună plată:
Ești negru, te voi face alb; ești slab, te îngraș bine,
Numai vezi de portret departe a te ține.”

Vorbind așa, mă zugrăvi, și dacă al meu nume
Jos la portret n-ar figura, nici un creștin pe lume
N-ar putea crede că sunt eu, atât sunt de schimbate
Trăsăturile-mi, ochi, gură, nas, și înfrumusețate.
Ai noștri râd câți mă cunosc, dar prea puțin îmi pasă,
De voi putea să dobândesc pe nobila mireasă,
Și dacă vreun venetic, ieșit din țări străine,
Sau vreun român mai îndrăzneț n-o izbuti mai bine.

Redactori care lăudați

Pe unii dintre candidați¹¹⁰

Ce proștilor le dați virtuți,
Și elocvență celor muți,
Ce pe răi faceți virtuoși
Și patrioți pe ticăloși,
Crez că nu rău vă potriviți cu omul ce m-a zugrăvit,
Sau cu vestitul Carcalechi¹¹¹ , redactor care a trăit,
Al cărui jurnal fabulos
Era destul de mincinos,
Dar care cel puțin spunea
Acelor care nu-l credea
Că adevăru-adevărat
Este prea lesne de aflat;
Că n-au decât să ia pe dos
Câte a scris el de prisos,
Ș-atunci pot fi încredințați
Că n-au să fie înșelați.

Catârul cu clopoței

Deunăzi un văcar de sat
Catârului i-a atârnat
Salbă de clopoței,
Numindu-l el îngrijitor
Și înainte mergător
Cirezii de viței.
Insă curând s-a-ncredințat
Că și-a făcut mare păcat
Cu bietul dobitoc,
Care, cât s-a simțit

Așa împodobit,
Strigă:”O, ce noroc!
În sfârșit, iată-mă chemat
La gradul ce am meritat.
Meritul meu recunoscut
De lumea toată e văzut.
Acum de sus am să tratez
Soiul dobitocesc;
Pe nimeni nu mai salutez
Căci prea mă umilesc.”
Așa zicând, așa făcu,
Și plin de îngâmfare
El clopoței începu
Să-i sune foarte tare;
Așa de tare îi suna,
Cât mintea i se răsturnă;
Și el care june fiind
Trecea de cam smintit,
Acum mai mult îmbătrânind
De tot a-nnebunit.

Cum socotiți și dumneavoastră,
Dar eu gândesc că-n țara noastră
Se află așa dregător,
Numit chiar excelență,
Ce cu catârul sunător
Poate da concurență,
Care se crede om de stat,
Chiar și politic însemnat,
Și care netăgăduit
De clopoței este smintit.

EPIGRAME

I

Un osândit la moarte pentru o vină mare
Ruga pe un prieten să facă încercare,
Ca unul ce la curte avea multă putere,
De la prinț sau miniștri iertarea lui a cere.
“A! răspunse acela, nu te pot ajuta,
Pentru că de așa face-o, eu te-așa compromita.”

II

Celui ce scria că poezia este boală nelecuită
Dar, boala poeziei este nelecuită:
Ai zis și tu-n viața-ți un singur adevăr;
Dovadă la aceasta e muza-ți cea pocită,
Și versurile tale, care se trag de păr.
De-atâta vreme lumea își bate joc de tine,
Și-n loc să pui silință a scri ceva mai bine,
Din zi în zi mai tare te văz că șchiopătezi.
Ce doctor așa mare poate să se găsească,
De a ta nebunie să te tămăduiască,
Sau cel puțin să facă în proză să visezi?¹¹²

III

Dlui ****

M-am silit totdeauna să-mi dobândesc bun nume,
Și prin purtări cinstite să mă cinstesc în lume,
Fără să am mândria să zic c-am izbutit.

Dar de când luai știre că tu, ș-alții ca tine,
Mă defăimați în obște și vorbiți rău de mine,
Încep să mă crez singur de ceea ce-am dorit.

IV

Un preot cuvios

Odată spovedea

Un crai religios,

Și astfel îi vorbea:

“Ajută, domnul meu,

Pe câți săraci găsești,

Căci chiar pe Dumnezeu

Într-înșii îl cinstești.

Știi ceea ce-a grăit

Al lumii ziditor,

Că cerul e gătit

De moștenire lor.”

- “O! dacă e așa, răspunse mulțumit

Acel spoveduit,

Nici o grijă să n-ai, cuvioșia-ta;

Căci bunul Dumnezeu de mă va ajuta,

Eu îți făgăduiesc

Pe toți supușii mei de rai să-i pregătesc.”

V

În iad, mai deunăzi, câțiva răposați,

Care în viață treceau de-nvățați,

Dăduseră jalbă, arătând că cer

Să se pedepsească jupânul Voltaire,

Pentru câte rele de dânșii vorbea,

Atunci când trăia.

“Domnilor, strigă Voltaire mânios,
Jalba ce ați dat este de prisos;
Ce pedeapsă-mi vreți? ce rău îmi doriți?
Eu vă socoteam destul mulțumiți,
Când în București, după cum v-am spus,
Doi vrăjmași ai mei știți cum m-au tradus¹¹³ .

POEZII POPULARE

Cântec vechi

La curte la Stefan-Vodă
S-au strâns boierii la vorbă;
Stau închiși, se sfătuiesc:
Ostașii la uși păzesc.
Crez, vreun bine nu gătesc,
Ce știi ce mai născoces!

— “Beți, boieri, și ospătați,
Și în urmă vă culcați,
Și vă sculați în prânz mare
Să plecați la vânătoare
După păsări gălbioare,
Ce sunt lesne la vânare
Și ușoare la purtare,
Când îți avea vreun zor mare.
Noi le vânăm asudând,
Iar voi pe saltea șezând,
Căci ne jupuiți pe noi

Și vă-mbogățiți pe voi!

Da-va Dumnezeu cel mare
Să facem noi vânătoare,
Cu flintulița-n spinare
După corbi cu barba mare!”

Cântece de peste Olt

I

Foaie verde aluniță,
Aolică fa, leliță!
Fire-a-ți pieptu-o grădiniță
Și țâțele lubeniță
Și gura o fântâniță,
Măselele pietricele,
Și buzele ghizdurele,
Și limba o ciutura,
S-adăpi pe neica din ea,
Seara și dimineața,
Peste zi, totdeauna.

II

Între Olt și-ntre Olteț Răsărit-au nuculeț,
Nucu-i mare, frunza rară;
Strânși-s toți cucii din țară
Și cântă de se omoară.
Iar mai sus, pe rămurele,
Cântă două turturele,
Ce sunt mândruțele mele.

Dar în vârful nucului Cântă puiul cucului
Rășchirîndu-și penele,
Ca mândra sprincenele,
Și tot mișca din codiță
Ca mândruța din rochiță.

III

Cântă cucul, se rotește;
Neica se călătorește.
Foaie verde sălcioară,
Călător ești, frațioare,
Nu mă pune la uitare,
Nici la plâns amar de jale,
Cât îi fi și-i fi pe cale.
Foaie verde usturoi!
A plecat neica de joi...
Parcă mi-e de-un an, de doi.

IV

De nu ț-ar fi leleo, dor,
N-ai veni după obor,
Tremurând cu capul gol.
De nu ț-ar fi, leleo, milă,
N-ai veni după gradină,
Tremurând, cu furca-n mână.
De-aș muri de dor, de drag,
Târg cu fete nu mai fac,
C-am facut eu târg cu tine
Ș-am pierdut firea din mine.

V

Foaie verde arțărăș,
Te iubii de copilaș
Ș-acum te duci și mă lași!
Aoleo! ce foc mă calcă!
Neica mă lasă și pleacă
Și mi-și trece prin dumbravă
Și pe mine nu mă-ntreabă,
Parc-aș fi de nici o treabă.

VI

Lele, ce păgână ești,
Pe la biserică treci
Și nu faci o sfântă cruce,
Când pe mine mort mă duce.

VII

Dacă-ți este, neică, dor,
Dă-mi basmaua ta odor
Și-n basma un leușor,
Să-mi botez un finișor,
Și să-i pun numele tău,
Nume dulce ca și-al meu,
Când m-o prinde dor de tine
Mi-oi striga finul cu bine,
Zi și noapte l-oi striga
Și pe ochi l-oi săruta.

VIII

Nu știi, vecină, ceva?
M-a-mbolnăvit nevasta.

Ba eu știu, vecine, bine,
Leacul tău e-n sân la mine.
Nu știi, cumătre, ceva?
S-a-mbolnăvit nevasta.
Ia porumb și fa la moară,
Că nevasta ți se scoală.
D e-ar da Dumnezeu o sloată
Se găsești la moară gloată,
Să șezi o lună-ncheiată,
Și porumbul să se moaie
Să nu treacă prin piscoaie.

IX

Cuculeț, unde-ai iernat?
Peste Jiu, la Vadul lat,
Intr-un cătun afumat.
Cât e Cladova de mare,
Haz ca Siberelul n-are!
Siberelu-i mititel
Ș-a-mpuiat dragostea-n el.
Dragostea ce-aveam odată,
Gândeam moartea ne-o desparte
Ș-o grădină cu bucate,
Să nu mai avem păcate,
Ș-o leasă de mărăcini,
Ca să nu mai fim vecini.

X

Foaie verde măr mușcat,
De când neica mi-a plecat,
Furca-n pod am aruncat.

De când neica mi s-a dus,
Trei fire pe fus n-am pus.

XI

Bată-te crucea de cuc!
Cântă-mi bine că te-mpușc.
Și te-mpușc și te mănânc,
Nici fript bine, nici sărat,
Numai prin cenușă dat.

XII

Bălă, cărtogelele
Fi-le-ar bătut stelele,
Gardul cu nuielele!
Bălă, cărtogelul tău
Fi-l-ar bătut Dumnezeu,
Că l-ai fost pus la loc rău,
Pe-o margine de pârâu.
Râul mare mi-a venit,
Cărtogel mi-a nămolit.
Bălă, cărtogele noastre,
Cum stau pustie pe coaste,
Să le văd nu le-aș cunoaște.
În cărtogul de la vale,
Răsărit-a iarbă mare,
În cărtogul din mijloc
Mi-a răsărit busuioc
Și-mi vine ca să-i dau foc.
Am pus fir de trandafir
Și n-a ieșit nici un fir,
Parc-a fost mâna de sare,

Că ce pun nu mai răsare!

XIII

Frunză verde otrăţel,
Pe deal, pe la Corlăţel
Fuge dorul mărunţel
Cu dragostea după el.
Unde te duci, dorule?
La voi, puişorule,
Să-mpărţim dragostele,
Cât la mine, şi la tine,
Să trăim amândoi bine.

XIV

Frunză verde mărăcine,
N-a lăsat Dumnezeu bine.
Frumosul fuge de mine
Şi urâtul calea-mi ţine!

XV

Frunză verde mărăcine,
S-a dus neica, nu mai vine,
Tuturor le pare bine,
Numai mie-mi pare rău
C-a fost puiuşorul meu.

XVI

Frunză verde de sipică,
Bine-a fost cu nevestică
Şi prin sat cu ibovnică.
Nevasta te primeneşte,

Ibovnica te-ncălzește
Ș-inimioara voios crește.

XVII

Frunză verde de secară,
Ibovnico de-astă-vară,
Vină să ne iubim iară.
De iubit să ne iubim,
Numai amândoi să fim
Și de dragi să ne fim dragi,
Dar nădejde să nu tragi,
Că nădejdea de la mine
E ca sârma de subțire.
Când o-ntinzi pe mărăcine
Și mi-o bate vînt cu rouă
Se despică sârma-n două.

XVIII

Foaie verde calomfir,
Am ibovnicei copil
Și mi-l cheamă Constantin.
Dușmanii mi-l pun la bir
Și nu-l pun ca pe-un copil,
Ci mi-l pun ca pe-un mazil.
El de frica birului,
De groaza zapciului,
Trecu vadul Jiului.

XIX

Foaie verde de areu,
Ibovnică ce-aveam eu

Nu se găsea-n sat la Leu,
Nici la Leu, nici la Ghindeni,
Numa-n sat la Coșoveni.
Leică, de dragostea noastră
A răsărit pom pe coastă
Cu tot felul de odraslă.
O să-l sap, să-l bag în casă,
Ramurile nu mă lasă.
O să-l sap, să-l bag în tindă,
Ramurile dau de grindă.

XX

Mândro, când eram iubiți,
Toți pomii era-nfloriți
Și dafinii-mbobociți.
De iubit cât ne-am lăsat,
Toți pomii s-au scuturat
Și dafinii s-au uscat.

XXI

Colo-n luncă la privită,
Găsii pupăza-nflorită
Și mândruța mea mâhnită.
Nu știu pupăza s-o rup
Ori pe mândra sa mi-o pup.
Foaie verde mărgărit,
Păcat c-am îmbătrânit
Ș-încă bine n-am trăit!¹¹⁴

XXII

Foaie verde usturoi,

De ți-e dor, neico, de noi,
Fă-te negustor de boi
Și vino-n gazdă la noi,
C-are taica șase boi
Și din șase vinde doi,
Doi îi vinde, doi oprește,
Doi mi-i dă mie de zestre,
Pe roșul și pe plăviț,
Cumpărați din Mehedinți.
Până boii veți tocmi,
Amândoi ne-om logodi.

XXIII

Foaie verde măcăcine,
Cât te ții, mândro, de mine,
Poartă-te puțin și bine,
Că nu știi moartea când vine
Și te ia de lângă mine,
Iar mie nu-mi pare bine
Și plec și eu după tine.

XXIV

Luna-afară-mi luminează,
Puica-n casă mi-și oftează.
Oftează, puică, oftează,
Toată lumea să te crează.
Oftează și pentru mine,
Că eu m-am topit de tine
Și văz că nu-mi vine bine,
Că nu sunt pe-un loc cu tine.
Aideți, puică, să fugim,

Amândoi să pribegim,
Că-acum e vremea de fugă,
Până-mi este iarba crudă,
Unde calci,
Urmă nu faci,
Unde șezi,
Nu te mai vezi.

XXV

Bată-te crucea de vale,
Cum oi să rămâi de jale,
Făr'de glas de fată mare,
Fără voinicel călare.
Câți în tine se-ntâlniră
Doi cu doi nu se uniră.
Câți în tine se jucară
Doi cu doi nu se luară.
Vale lungă, vale-adâncă,
Aici lupii mă mănâncă.
Stăi, lupe, nu mă mânca,
Pân' să-mi văd ibovnica.

XXVI

De te duci, neică, cu bine,
Să iei și dorul cu tine,
Și dorul și dragostea,
La mine n-ai ce lăsa.
Du-te, neică, și să vii
Colea-ntre Sântă-Mării,
Când se coace boaba-n vii
Și-i bine de veselii.

De-i zăbovi peste-o lună,
Mă găsești pe câmp nebună,
Dar de-i zăbovi un an,
Mă găsești neagră buștean.

XXVII

Du-te, neico, să te duci
Până-i cădea rob la turci,
Să te duci la Marea Albă,
Să tragi ziua la catargă,
Și s-o tragi tot pe uscat,
Să șezi noaptea-n lanț băgat,
Să știi că te-am blestemat,
Și să-ți faci inimă rea
Cum ai făcut-o pe-a mea.

XXVIII

Frunză verde mărăcine,
Oliolio, neică Marine,
Nu ți-e păcat și rușine,
Noaptea fugi de lângă mine
Și te duci l-alte străine.
Dusu-te-ai și la surata,
Și te-a priimit, șirata!
Surata mi-e ca o sor,
Nu pot să dau s-o omor.
De mi-ar fi ca o străină,
I-ar plânge mă-sa de milă.

XXIX

Trage, bălă, bobii bine,

De-mi spune, neica când vine?

De-ar da bobii până-n nouă,

Neica taie Oltu-n două.

De-ar ieși bobii la cinci,

Nu mai văz pe neica ici,

Și plec și eu să-l gălesc

Măcar să mă prăpădesc;

Trage, bălă, boabele,

De-mi ghicește zilele,

De la Paști pân' la Ispas

Câte necazuri am tras.

XXX

Cântă cucul să mă duc

Și mierlița să mă-ntorc,

Să pun dușmanilor foc.

Spune-mi, cuce, de-unde vii?

De la noi, de peste Jii?

Dar de bălă ce să-mi spui?

— Băla ta e sănătoasă,

Șede la umbră și coasă,

Și lucrează tot plângând,

Ziua, noaptea așteptând.

XXXI

Spune-mi, bălă, și-mi ghicește,

Voinic de ce-mbătrânește

Ș-așa curând se topește?

De umbletul drumului,

De bătaia vântului,

De arsura soarelui,

De grija argintului,
De-nverzirea codrului,
De cântarea cucilor,
Sau de dragul mândrelor?
Că mândrele pot mai mult,
Ele te bagă-n pământ!

XXXII

Decât neica-n cale dus,
Mai bine la cruce pus,
Să mă duc duminica,
Să tamâi pe neicuța,
Să mă uit pe cruce sus,
Să văz chipul neicăi scris,
Să mă mai mângâi de plâns.
De când te-ai dus, băiețele,
N-am mai pus la gât mărgele,
Nici la coadă panglicele,
Vai de păcatele mele!
Toată ziua cânt și plâng Și tot neica mi-este-n gând.

XXXIII

De n-ar fi ochi și sprâncene,
N-ar mai fi păcate grele.
Ochii și sprâncenele
Fac toate pricinele;
Pentru ochi negri din cap
Trecui Jiul fără vad,
Pentru sprâncene din frunte
Trecui Jiul fără punte,
Ș-ajunsei la puica mea,

De-mi răcori inima.

XXXIV

Nu blestema cucul, lele,
Că să jumule de pene
Și se trânteste de lemne.
Și cucul nu-i vinovat
Că mai la mulți a cântat,
Mai pe toți i-a mângâiat.

XXXV

Cucule, drăguțule,
Surule, mândruțule,
Vara vii, vara te duci;
Spune-mi, iarna ce mănânci?
Mănânc putregai de fag
Și viu să vă cânt cu drag.
Cuculeț, pasăre sură,
Mânca-ți-aș limba din gură,
Ca să pot și eu cânta
Să fiu drag la puica mea.

XXXVI

Ierte-i Dumnezeu păcatul
Celui ce-a lăsat oftatul,
Că omul dacă oftează
Parcă se mai ușurează.
De oftat ce oftai tare,
Și soarele zare n-are,
Parcă eu l-am blestemat
Și de tot s-a-ntunecat.

Du-te, dor, până e nor
La puica pe delișor
Și-i spune că stau să mor.

XXXVII

Puico, pentru Dumnezeu
Și pentru binele tău,
Nu mă tot ținea de rău
De la sânișorul tău,
Că m-ai mai ținut o dată
Ș-am zăcut o vară toată,
De mi-au plâns atunci de jale
Chiar și iarba de pe vale
Și norii oprți din cale.

XXXVIII

Auzi, lele, cucul cântă;
Ieși afară de-l ascultă,
Ș-ascultă cum popa toacă,
Ieși afară de te roagă,
Te roagă lui Dumnezeu
Să moară bărbatul tău,
Să mă-nsor și să te ieu.

XXXIX

Lată-i, lată-i Dunărea!
Las-o la pârdaInica,
Ca pe ea s-a dus neica.
Nu mai plânge, Mărioară,
Că iubitul-ți vine iară.

El s-a dus cu șaică veche,
Când bătea vântul de streche,
Ș-acum vine-n alta nouă,
De taie Dunărea-n două
Și trage la opt lopeți.
Ieși, Mărioară, de mi-l vezi.

XL

Foaie verde de malure,
La cârciuma din pădure
Băui astăzi, băui mâine,
Băui patruzeci de zile.
Băui prețul a trei cai,
De vin nu mă saturai.
Băui prețul murgului
Și cioltarul negrului,
Aflai sațul vinului,
Vinului, hainului.
Rugineau oțelele În care-mi stau zilele.
Cât codrul frunza mi-și ține,
Toți voinicii trăiesc bine;
Dacă codrul frunza-și lasă,
Toți voinicii pleacă-acasă
La copii și la nevestă.
Cât mi-e codrul de frumos,
Iarna putrezește jos
Și voinicii stau culcați
Ca stejarii răsturnați.
Codri, codri, loc iubit,
Nu te-oi mai vedea-nverzit,
Să zic c-am întinerit?

XLIII

Topitu-s-au ghețile!

Oi să-mi caut armele,

Armele și căișorii

Ș-oi să-mi adun și feciorii.

Croiește-mi, maică, croiește,

Și de lupte mă gătește;

Croiește-mi de-un comănac

Verde ca foaia de fag,

Să-l port în codru cu drag.

Croiește-mi, maică, cămașă,

Că mă cheamă harambașă

Să mă puie bulucbașă.

Peste cincizeci de voinici,

XLI

Luniță, luniță,

Fa-mi o luminiță,

Că am înserat

La umbră de gard,

Cu doi călușei

Negri, mititei,

Și nu-s de furat

Ci-s de cumpărat

De la noi din sat,

De la popa Vlad.

Mărturie-am dat leslea cailor,

Ușa grajdului,

Drumul codrului.

XLII

Codri, codri, frate codri,
Nu mă da, codri, legat,
Că nimic nu ți-am stricat,
Numai o cracă-am tăiat
Și de arme-am atârnat,
Că le băteau ploile,
Toți încălțați cu opinci,
Opince de săftian,
Nojițe de găitan;
Găitanul de mătase,
Împletit în câte șase,
Cu poturii roșiori...
Unde-i vezi, te iau fiori.

XLIV

Cine e voinic, voinic,
Nu șază ca vulpea-n crâng,
Ci să iasă la colnic,
Făr' de-arme, făr' de nimic.
Fie potira aleasă,
O lovesc unde mi-i pasă.
Aibă flintă și pistoale,
O lovesc unde mi-o doare.

XLV

Când mă primblam pe culare,
Aveam în pungă parale.
Scoborând de pe culare,
Mă-ntâlnii cu frați în cale,
Golii punga de parale

Și strigai din gura mare:
Nu vedeți voi, fraților,
Nu vedeți, voinicilor,
Că se iau banii la crâng
Și se cheltuiesc la câmp?

XLVI

Rău, maică, m-ai blestemat
Să stau în pușca rezemat
Și prin codru înfundat,
Să mănânc tot de furat,
Să fiu groaza satelor
Și spaima potirelor.
M-a făcut maica pe mine,
Nu-și aude nici un bine!
M-a făcut taica fecior,
Ca să-i dau vreun ajutor.
Ajutorul ce i-am dat,
Șapte sate c-am prădat,
Șapte sate de pe Olt
Și Mehedințul mai tot!

XLVII

De când maica m-a făcut,
Soarele nu m-a văzut!
Daleu! soro căprioară,
Căprioară, surioară,
Roade poala codrului,
Să văd raza soarelui
Pe muchea cuțitului,
Pe coiful pistolului,

Și pe coama murgului.

Cântecul Jianului

Frunză verde măr crețesc,
Stau în loc și mă gândesc:
Cu ce să mă arănesc?
Cu arana moșului,
De coarnele plugului;
Plugul este-o goangă rea,
Umblă de-a dărătelea,
Cu niște coarne-ndărăt,
Mă lovește tot în piept;
Niște lemne învrăjbite,
Niște vite prăpădite;
Niște lemne-ncrucișate,
Niște bucate stricate.
Au s-o face,-au nu s-o face,
Au de vară n-avem pace.
Mă gândii ca s-o brodesc,
Mai bine să mă hrănesc,
Să pun plugul, să brăzdesc,
Unde-o fi crângul mai des;
Să trag brazda dracului
Prin ușa bogatului,
Să-i dau măciuci după cap,
Să-l aduc la plug legat,
Să-i iau ce a câștigat.
Arde-vă focul, ciocoi!
Pune-voi mâna pe voi,

Cu măciuca să vă moi,
Că voi ne beliți pe noi.
Bate vântul, viscolește,
Eu de gazdă n-am nădejde.
Căci mi-e gazda-n valea rea,
Mi-o pândește potira,
Potira din Slatina,
Bat-o Maica Precista
Și sfânta Duminica!
Ține, gazdă, nu mă da,
Că ți-oi face-o malotea
Cu florile cât palma,
Să se mire și doamna,
Și doamna lui Caragea.
Ține-mă cum ai ținut
Să mă văz Oltul trecut.
Măi bădiță, măi podar,
Greu de mine, greu ș-amar!
Trage podul să trec Oltul,
Că ne-am prăpădit cu totul;
Trage podul mai la vale
Că-ți arunc un glonț în șale,
Trage podul mai de-a drept
Că-ți arunc un glonț în piept,
Mi-e degrab, nu pot s-aștept,
Și mi-e murgul cam nebun,
Trece prin Olt ca pe drum,
Și mi-e murgul cam nerod,
Trece Oltul ca pe pod.
Dă-te, murgule, pe lat
Și mă trece neudat.

Frunză verde de lipan,
N-ați auzit de-un Jian,
De un hoț de căpitan?
Bea vin de la cârciumari,
La miei de pe la ciobani
Și nu le dă nici un ban.
Măi bădiță cârciumar,
Scoate o oca de vin,
Ș-încă una de pelin,
Scoate una, scoate două,
Scoate patruzeci și nouă.
Scoate vin de ne cinstiți,
Că-s feciorii osteniți.
Scoate, mări, vin să beau
Că bune parale-ți dau.
Dar de-oi sta să tot plătesc...
La ce foc mai haiducesc?
Ți-oi da, mări, niște palme,
Ți-ar părea că sînt parale,
Și ți-oi da niște măciuci,
Ți-ar părea că-s lei bătuți.
Ardă-te focul de prun!
Ce-ai făcut rachiul bun,
De-a adormit lancu-n drum?
Iancule, ciocoi turcit,
Ce te porți numa-n argint,
Din creștet pînă-n pămînt,
Căci mintea nu ți-a venit?
— Iancule, Jianule,
Lasă-ți nebuniile;
Lasă-te de nebunii

C-am să-ți dau și boierii.
— Nu-mi trebuie boierii,
Nu mă las de nebunii,
Că ce câștigi tu-ntr-o vară,
Eu câștig numa-ntr-o seară,
Și geaba, mări, umblați
Pe mine să mă-nșelați.
De-oi pune mâna pe voi,
De piele-o să va despoi
Și din pielea după cap
Să-mi fac un toc de băltag,
Iar pielea de la picioare
Să-mi fac tocuri la pistoale.
Oltu-i mic, Oltețu-i mare,
Trece-un căpitan călare
Cu cincisute de cătane,
Tot cătane spătărești,
Unde dă nu nimerește
Și pe Jianul gonește.
Dar Jianul e voinic,
Șade la tulpină-n crâng,
La brâu cu două pistoale,
Strălucesc ca sfântul soare,
Și cu flinta la cătare,
Fuge potera să moară.

PROZĂ

Memorial de călătorie

După o preumblare de o lună și jumătate¹¹⁵, mă întorsesem în București, loc obișnuit al rezidenței mele. N-apucasem încă să mă scutur bine de praf, când îmi aruncaii ochii pe o scrisoare sosită de la Iași, în lipsă-mi. Amicul ce mi-o adresa¹¹⁶, informat de mai-nainte de voiajul nostru, își arăta părerea de rău că n-a putut să ne însoțească și sfârșea zicând că se mângâie cu ideea că literatura noastră se va îmbogăți cu vreo producție vrednică de...

Neînțelegând tocmai bine spiritul celor din urmă fraze, convocai îndată consiliul meu obișnuit, care se compunea de mine și de Ioan Ghica, tovarășul călător și statornic părtaș al întâmplărilor bune sau rele. Aici citii menționata scrisoare și cerui opinia Adunării; toți, afară de mine, îmi răspunseră astfel: "Înțelesul scrisorii este că tu trebuie să descrii tot ce ai văzut pe la locurile pe unde ai umblat." O asemenea opinie din partea consilierilor în judecata căroră am multă încredere făcu să-mi cază hârtia din mână. Ideea de a face o carte sau o broșură mă umplu de fiori, necunoscute oamenilor fericiți care n-au căzut niciodată în ispită de a se numi autori, ca să ia un rang pe polițele librarilor; căci fiecare autor ce se tipărește, o dată sau de două ori, și face a se vorbi de dânsul, parcă ar lua o îndatorire către public, și fiecare se crede în drept a-i cere socoteală de întrebuințarea timpului, când el, ce ar putea să facă la mulți aceeași întrebare, n-are curajul nici a deschide gura, fiind sigur că ar auzi drept răspuns că scrisul nu este treaba lor. Dar ca să mă întorc de unde plecasem, ideea de a face o carte mă umplu de fiori: sperând însă că judecătorii se vor fi înșelat, ca niște muritori ce sunt, mă aruncaii într-un fiacar¹¹⁷ și ieșii pe uliță.

Aceasta era la 30 august 1842¹¹⁸, zi și seară în care toată suflarea era datoare să se bucure: toate cunoștințele ce întâlneam îmi strigau de departe: "— A! te ai întors de la mănăstiri. — Acum să mai vezi! O să viu să-mi arăți ce ai lucrat pe acolo." În sfârșit, zării pe I. Văcărescu, care, amestecat în mulțimea ce privea cu gurile căscate o păcătoasă luminație, părea a alerga după vreun vers

pierdut sau după vreo copilărie de 16 anișori.

El asemenea mă opri și-mi ceru să văd versurile ce nu le făcusem. Atunci în credința că amicii mei aveau dreptate și că sunt negreșit osândit să descriu voiajul nostru, mă întorsei acasă, sigur că luminația își poate urma cursul fără de mine.

Apoi se întâmplase să fiu și cam supărat în seara aceea, și-mi era teamă să nu mă văd astfel jandarmii poliției, care păzeau pe ulițe, și să socotească cu greșeală că sunt om îndărătnic, care nu se bucură de fericirea publică; jandarmii au pentru mine niște fiori deosebite, care îmi aduc aminte că am primit odată vizita unui comisar și unui căpitan de dorobanți șchiop, care venea cu multă plecăciune să-mi ceară hârtiile, ca să văd ce am scris, fiind mari amatori de literatură; și de atunci vederea unui om al poliției îmi face impresia unei omizi ce ar cădea pe mine, adică dezgust și cutremur.

Acasă mă gândii serios la datoria ce îmi dovediseră că am; dar că să înșel speranța unora care așteptau versuri, ca să evit bănuielile altora, care nu prea cred adevărurile poeziei (cu toate că proza este asemenea de minciunoasă, cu osebire numai că minciunile celei dintâi mângâie inima și înalță sufletul, iar ale celei din urmă sunt amare și păgubitoare), mă hotărâi în fine să scriu voiajul meu în limbajul dlui Jourdain¹¹⁹ și începui astfel.

Din copilăria mea auzeam vorbindu-se de mănăstirile de peste Olt, de poziția lor, de munți înalți, de peșteri minunate, și simțeam un fel de rușine că nu le cunoșteam, eu care cunosc cu deosebire toate ulițele și mahalalele capitalei. Așa găsim pe Ioan Ghica cu aceeași dorință, hotărâram să facem împreună o expedițieune, el cu un cuget de știință¹²⁰, iar eu ca simplu privitor al naturii sălbatice și admirator al eroilor care au zidit acele sfinte locașuri.

Până a nu pleca, am găsit de cuviință să ne înarmăm cu ceva recomandații, neapărat trebuincioase ca să călătorească cineva în țară la noi, și ne-am adresat pentru aceasta la dl V¹²¹, de a căruia bunăvoință ne credeam siguri; se poate înțelege însă mirarea noastră, când el ne răspunse că trebuie mai întâi să ceară voie de mai sus, căci suntem cam bănuți și poate să nu fie plăcută întreprinderea noastră. Dându-ne cu aceasta să înțelegem că aveam de gând să complotăm vreo răscoală cu pașnicii locuitori ai oltarilor. Ne-am mirat îndeșt de o reputație uzurpată, care am dobândit-o fără să o căutăm, și aceasta ne-a făcut să gândim că dacă libertatea presei ar fi fost ceva mai întinsă, noi am fi putut, fără a atinge guvernul, nici religia, nici morala, să demascăm pe acei care inventează asemenea calomnii, ce interes găsesc în ele, cât de vătămător e soiul acesta de oameni, ce deosebire există între breasla spionilor și calomniatorilor nerușinați, dintre care cei dintâi se mărginesc a repeta ceea ce aud, și cum un guvern care își cunoaște interesul și consultă opinia publică trebuie să trateze pe cei dintâi; dar pentru că lucrurile mergeau altfel, aceste reflecții le-am păstrat pentru noi.

Așa, iubite cititor, fără să mai așteptăm dezlegarea, ce putea să nu vie, iată-ne într-o frumoasă trăsură (caleașcă care nu era a noastră), alergând pe drumul

cel mare al poștii, trași sau mai bine târâți de opt cai ce aveau multă greutate să se târască singuri. Ar fi de prisos să vorbesc de starea poștilor: căci prea puțini sunt care să nu știe de câte ori se deznod ștreangurile, “de câte ori se rup hamurile” și câți cai rămân pe drum de la o poștă până la alta; întru aceasta¹²² nu ni s-a întâmplat nimic mai neobișnuit decât altora; dar tăcând despre lucrurile obișnuite, nu mă pot opri de a spune în treacăt câteva amănunte care ne-au interesat.

Căpitanul de la a 2-a poștă, numită Baciul, pe drumul Slatinei, era un om foarte glumeț; el avea vreo zece câini de o grăsime nepilduită, care ne-au primit cu lătrături vrednice de câinii cei mai vestiți în istorie. Contrastul grăsimii lor cu slăbiciunea cailor, din care aduseserăm cu noi numai cinci, ne făcu să întrebăm pricina, căci bănuiam că poate căpitanul, abuzând de puterea sa, împarte la câini nutrimentul ce se cuvine cailor; dar el, înțelegând cugetarea noastră, intră în odaie fără să răspundă, și ieși îndată încărcat cu o condică: “Cât pentru câini, zise, știți dv. că nu mănâncă fân; așa mă puteți crede că i-am îngrășat eu și călătorii ce trec pe aici; iară pentru cai am făcut mai deunăzi un raport la casă, arătând starea lor și cerând adăugire la hrană: iată răspunsul ce am primit”. Atunci ne citi un ordin al casei, în care îl dojenea strașnic pentru cererea lui și îi porunca să nu mai dea crezământ la minciunile surugiilor, care se silesc să-i dovedească pentru interesul lor că sunt caii slabi. “Neputând îmbunătăți starea cailor, urmă căpitanul, mă silesc să îmbunătățesc pe a mea și a câinilor.” Și adevărat, după rotujimea obrazului său, putea judeca cineva că a doscoperit pentru aceasta cel mai bun metod. Așa, mulțumiți de conversația lui, îi poftirăm sănătate și plecarăm.

Era cinci ore după-amiază; abia avuserăm timp să ajungem la poștia de la Talpa, unde hotărâram să petrecem noaptea; coborându-ne din trăsură, văzurăm două arcuri de triumf care decorau cele două intrări ale poștii. Această vedere într-un loc ce poartă un nume faimos, scris cu sângele a două nații puternice¹²³, întoarse gândul meu spre timpii trecuți; îmi închipuiam că sunt în lagărul viteazului împărat care a spălat rușinea armelor romanești¹²⁴, și așteptam să văz acvila taberei fluturând înaintea triumfătorului¹²⁵. Dar iluziunea nu ținu mult, căci locuitorii poștii, care n-auziseră niciodată vorbind de daci sau de romani, îmi spuseră că acele arcuri s-au făcut de curând pentru o onor. persoană ministru de Interne, care în adevăr n-a triumfat în contra nimului¹²⁶, dar a bătut pe mulți surugii, trecând pe acolo, lucru ce făcea totuna după părerea lor. Înșelați în iluziile noastre, căutarăm un loc unde să ne putem despăgubi cu somnul; un umbrar sub care se odihniise strălucita persoană ne servi spre aceasta. Ne flatam cu speranța că sub un asemenea acoperiș ne vom odihni mai bine decât am merita; dar aci încă o amăgire: avurăm curând prilejul să ne încredințăm că cei mari dorm adesea pe ghimpi; lighioane de purici ne-au muncit toată noaptea: socoteam că Decebal și oștirea lui, ce credea la metempsicoz¹²⁷ au înviat negreșit sub forma acelor insecte, ca să ne pedepsească, căci nu puteam crede că cercam aceasta din partea armatei lui Traian, care n-ar fi avut nici un interes să-și facă o glumă din

repaosul nostru, pedepsind fără milostivire pe nevinovații și debili săi strănepoți.

A doua zi, foarte de dimineață, ne grăbirăm a închina arcurile de triumf geniurilor ce triumfaseră de pielea noastră și a pleca cu repeziciune, fără măcar a întoarce ochii spre locul de osândă. Pe la amiază sosirăm la Slatina, oraș vechi, dar cel mai anevoie de vizitat ce am văzut vreodată. Risipit pe coastele dealurilor ce îl înconjoară, orașul înfățișează o vedere împetrițată, și poate mulțumi privit de departe; însă cele mai multe case, după pozițiunea lor, sunt un fel de baterii care trebuie să le iei cu asalt, în pericol de a-ți frânge gâtul, dacă din întâmplare vei avea acolo vreun amic pe care să dorești a-l vedea.

Pe la anul 1530 trăia în acest oraș un boier, anume Vintilă, ce ocupa postul de jude sau de judecător, după cum se zicea în idioma¹²⁸ părinților noștri. Simțămintele lui religioase și patriotice erau în genere cunoscute, căci nu era sărbătoare să lipsească el de la biserică, și nu era ocaziune în care să nu declame împotriva tiranilor lui Moise I¹²⁹. După moartea acestui din urmă, și după scurta domnie a lui Vlad al IV-lea¹³⁰, care se sfârși în undele Dâmboviței, alegătorii prinților, ca să înceteze neunirea ce domnea între ei, deteră tronul acelui boier din Slatina, și Vintilă fu unul din domnii cei mai tirani și vărsători de sânge¹³¹.

În scurtul timp ce zăbovirăm acolo până să ne aducă caii, văzurăm pe noul prefect, care trecea în județ, ocolit de o ceată întregă de dorobanți. Tistul¹³² sau șeful lor venea, în urma trăsorii, ținând deasupra capului și înfățișând fără rușine orășenilor vederea unei mobile misterioase, ce da tuturor să înțeleagă că dl cârmuitor este supus la slăbiciuni care îl apuc adeseori în mijlocul târgului.

Acum era aproape de România Mică¹³³. Această parte a țării e cea mai bogată în suvenire istorice: mănăstirile ei, pădurile, munții, râurile ce o adapă, toate poartă un caracter de sălbăticiune și de mărire; cântecele haiducilor, tradițiile populare, costumul pitoresc al pandurilor, toate arată un popor născut pentru arme și demn de a le purta. Valoroșii Buzești, nobili cavaleri ai patriei și ai libertății, preotul Farcaș, general al românilor, bătrânul Manta, banul Craiovei, spaima tătarilor și amicul lui Mihai Viteazul, și însuși acel Mihai, fala oștirilor și eroul creștinătății, sunt fii ai acestui pământ.

Impacienți dar de a vizita teatrul atâtor întâmplări mari, a vedea locul nașterii atâtor bărbați demni de comemorare, ne pornirăm curând de la Slatina și sosirăm la 7 ore pe marginea Oltului, care în acel loc este de o lățime ca la 200 picioare¹³⁴. Aci până să tragă podul, ce se află de ordinar¹³⁵ de cealaltă parte¹³⁶, ne ocuparăm privind un măreț apus. Soarele înconjurat de nori vineți avea o față sângerată și forma în unde o coloană de aur ce se părea că iese dintr-un vulcan de flăcări. Apoi, când fu aproape a se ascunde, norii rămâși deasupra-i subțindu-se și întinzându-se ca o pânză de păianjeni, îi formară o diademă strălucită de diferite culori. Valurile, cu o șoaptă înecată, se sfărâmau de mal, și tăcerea misterioasă ce domnea împrejur predispucea sufletul la cugetările melancolice care ne cuprinseseră, când după puțin umblet sosirăm la locul numit Drăgășani, loc cunoscut de iubitorii petrecerilor pentru dealurile lui și calitatea vinurilor, iar de

amicii omenirii nefericite, pentru moartea atâtor atleți ai libertății grecilor.

Noaptea ne ascundea vederea obiectelor, dar cerul era limpede și stelele scânteietoare păreau a-și aținti cătătura spre câmpul de rezbel. Din când în când, câte unul din acele focuri care călătoresc în spațiu se desfăcea din tărie,¹³⁷ lăsând după dânsul o urmă luminoasă, și se cobora a vizita batalionul sacru prefăcut în țărână.

A doua zi cercetarăm cu de-amănuntul locul acela: nici o urmă nu arăta că aici a fost începutul luptei pentru libertate; plugul a trecut peste oasele grecilor, și sângele lor nutrește semănăturile; singură cruce înnegrită de timp e monumentul ce îl arată locuitorii care au fost martori întâmplărilor de atunci. Simbol al păcii, ea unește sub umbra sa pe turci și pe creștini, care se odihnesc împreună în liniștea morții, marele împăciuitoare al patimilor și sfârșit al luptelor omenești. Am auzit pe mulți condamnând entuziasmul unui istoric, care pune batalionul de la Drăgășani în aceeași linie cu batalionul tebenilor¹³⁸ spartiaților¹³⁹ de la Termopile și garda împărătească de la Waterloo.¹⁴⁰ Cu toate acestea sunt de părerea lui: trebuie să facă cineva o comparație relativă; trebuie să judece că o mică oștire rău armată, străină de tot felul de tactică, și având a se lupta în contra unei mulțimi de zece ori mai mare, e tot atât de demnă de laudă ca și oastea acelei faimoase batalioane care, în fine, n-au făcut alta decât a muri până la unul, ca și cei de la Drăgășani. Grecia le este datoare onoarea întreprinderii; cele din urmă strigări ale lor au mișcat munții Epirului și inima lui Boțari și au făcut să nască soldați din fiecare stâncă. Dar oamenii înțeleg anevoie și râd bucuroși de întreprinderi al căror sfârșit li se pare himeric: numai spiritul libertății urmează un punct luminos prin mulțimea anevoințelor: numai el singur inspiră curajul a semăna fără a culege; și acei care mor pentru libertatea unei națiuni sunt demni a trăi în memoria națiunilor.

Puțin mai-nainte de valea unde odihnesc jertfele oamenilor, pe marginea unui pod, ne oprirăm la vederea unei jertfe a naturii sau mai bine a întâmplării: acesta era un copil ca de zece ani, născut fără mâini; mila ce el inspira era amestecată de groază: în locul umărului drept avea un deget de forma degetului cel mare al mâinii, și se slujea de dânsul cu o iuțea deosebită. Li aruncarăm un sfaț, care îl luă cu gura; apoi plecându-și puțin capul, îl aruncă după deget; întinzând piciorul, apucă pâinea ce îi deterăm și fără cea mai mică greutate o aduse la gură. În poziția ce avea atunci și după furia cu care mușca din pâine, semăna mai mult o fiară sălbatică sau o pasăre carnivoră, decât ființă cuvântătoare. În statură unde mijloacele iert a avea instituturi pentru asemenea oameni nedreptățiți de natură, acest nenorocit și-ar ține viața învățând vreun meșteșug potrivit facultăților ce îi mai rămân; dar acolo unde se afla, era pericol a muri de foame și de frig, dacă sătenii dimprejur nu ar fi îngrijit de hrana lui.

În aceeași zi sosirăm la Ocnele-mari¹⁴¹ unde fuseserăm primiți și tratați ca niște mari prinți, mulțumită dlui Otteteleşeanu¹⁴², care ține acele ocne și cu care

uitasem să spui că veniserăm până acolo. Două zile am întrebuințat a vizita locurile și munții dimprejur: pe vârful lor se văd două mici schituri: unul făcut de spătarul Mihai Cantacuzino¹⁴³ și numit Titireci, spre mulțumire că în timpul fugii sale în Transilvania, pe la 1677, s-a ascuns câteva zile în acele păduri și a scăpat de sateliții¹⁴⁴ ce Duca-vodă pornise după dânsul, și pentru că luaseră sfârșit nenorocirile familiei sale; iar celălalt schit, mult mai nou, s-a clădit de un călugăr al căruia nume nu l-am găsit.

Ioan Ghica, încântat atât de maniera cât și de frumusețea cămărășitei¹⁴⁵, i-a făcut pe ascuns portretul. E de prisos să laud talentul pictorului; vă spui numai că, după ce mi-a arătat portretul, zicându-mi că este femeia cămărașului, pe care o vedeam în tot ceasul, m-am încredințat că amicul meu este un mare politic¹⁴⁶, un bun matematic¹⁴⁷, un bun mineralog, în sfârșit că este orice alt afară de pictor.

După aceasta, ca să nu lăsăm nimic nevăzut, ne coborârăm în ocnă, care e de o adâncime ca de 30 stânjeni¹⁴⁸; se auzise că guvernul avea de gând să ne-o dea drept lăcaș, cu prilejul unui complot himeric, și îmi aduc aminte că această idee era atât de întemeiată, încât mulți care nu mă văzuseră pe afară se mirau când mă întâlneau, și în mirarea lor aveau un aer care părea a zice: “Ce păcat că nu sunteți acolo!” Așa nu vrurăm să pierdem ocazia de a face cunoștința unei mine atât de tristă pentru cei care o locuiesc și atât de profitabilă pentru dl Otteteleşeanu, care o exploată.¹⁴⁹

După aceasta ne adunarăm în formă de tribunal ca să cercetăm reclamația unui ciobănaș care se plângea că l-a lăsat femeia sa; făcând toate protestațiile de buna sa purtare în timpul unei scurte căsătorii, conchidea zicând că trebuie să se îndatoreze femeia a veni să locuiască cu dânsul. “Dar ce vină îți găsește?” îl întrebarăm. “Nici o vină alta decât că nu mai va și că s-a împlinit sorocul” — “Dar ce soroc?” — “Pentru că, să vedeți d-voastră, noi ne luaserăm cu învoială să trăim împreună doi ani, și, de ne-o plăcea, să mai trăim; acum, pentru că ei nu-i mai place, zice că s-a împlinit sorocu, dar eu știu bine că mai este o lună, și am făcut cu dânsa cheltuieli de care trebuie să mă despăgubesc.” — “Preotului care v-a cununat spusu-i-ați învoiala?” — “Ba nu, pentru că, să vedeți dv., nu ne-a cununat nici un preot, numai după ce am făcut vorba între noi llinca s-a mutat acasă la mine”.

O asemenea demoralizație sau furialism¹⁵⁰ în mijlocul munților și la oameni care n-au nici o idee de Fourier, ne-a făcut să ne gândim mult la starea civilizației noastre; dar aceasta nu fu singura distracție ce avurăm acolo. Intre micii funcționari ce veniră să se închine înaintea dlui O., era unul îmbrăcat boierește, și după aerul său de mândrie părea a se socoti mai presus decât toți ceilalți; întrebând despre dânsul, aflarăm că se numește banul Nicolaie, și că mândria lui nu este neîntemeiată, căci este, sau a fost aproape să fie ban mare; împrejurarea urmează astfel: el avea amicitie cu un beilicciu¹⁵¹ turc; protectorul acestui turc, ajutat de desele revoluții ale saraiului, devenit vizir, și protejatul mare hasnatar¹⁵²; atunci Nicolae al nostru, mergând cu unt și cu miere la Constanti- nopol, rugă pe

amicul său să facă ceva pentru dânsul, și acesta îl recomandă bucuros marelui vizir. Nicolae dar se învrednici a săruta poala acelu înalt funcționar, care, în considerația favoritului său, îl întrebă ce post este mai mare în țară. “Domn”, răspunse Nicolae. “Știu, zise vizirul, dar domn nu pot să te fac, căci cel de acum este sprijinit de mai multe puteri; spune-mi însă după domn cine este mai mare la voi?” — “Mitropolitul” — “Mitropolit să fii, bre!” — “Să mă ierți, înălțimea-ta, dar acesta este un rang bisericesc și trebuie să fie cineva călugăr și să treacă prin toate treptele; apoi să fie consacrat de patriarh.” — “Nu strică nimic; trimit eu la patriarh să le facă toate acestea într-o zi.” — “Dar aceasta ar fi

împotriva religiei noastre.” — “Spune dar rangul mirenesc cel mai mare.” — “Acest rang este ban.” — “Ei bine: ban să fii!” Atunci porunci de aduseră un caftan de postav roșu cu care îmbracă pe Nicolae; apoi îi dete o scrisoare de recomandare către prințul Caragea¹⁵³. Sosind în București, N. aduse scrisoarea la prințul, care, după citirea ei prin dragoman, îi propuse să-l facă serdar¹⁵⁴ și vătaf de plai¹⁵⁵, dar el răspunse că nu poate primi nimic mai jos de banie. În zadar i-au dat să înțeleagă că aceasta este împotriva legilor țării, că e peste putință. Nicolae nu se îndupleca. Așa, domnul supărându-se, ordonă să-l așeze într-o căruță de poștă, și îl porni la o mănăstire; iar vizirul îi răspunse că recomandatul său este un hain¹⁵⁶ și nemulțumitor către înalta Poartă, pentru care s-a și pedepsit.¹⁵⁷

Sunt 190 de ani de când, într-o seară de toamnă ploioasă și friguroasă, trei călăreți urmați fiecare de câte o slugă intrau în strâmtoarea acestor stânci: pătrunși de ploaie până la oase, și sfâșiind cu pintenii coastele obosiților armăsari, ei aruncau în urmă-le căutături speriate, se păreau a fugi de o mare primejdie. Sosind la locul unde este azi mina, o luară în stânga pe muchie și se înfundară în desimea cea mai întunecată a pădurii. “Să ne oprim aici, zise unul dintr-înșii care se părea mai în vârstă, caii nu sunt în stare să ne mai ducă, al meu a căzut detot; apoi pe ăst întuneric, necunoscând bine drumurile, poate să cădem în vreo prăpastie.” — “Prea bine, răspunse cel mai june, eu însă nu sunt liniștit până nu vom pune piciorul pe hotarul Transilvaniei; îmi e teamă în tot minutul să n-auz umbletul sateliților lui Duca, dar în sfârșit nu putem face altfel.” Atunci descălecase toți și legând caii de copaci se trântiră pe iarbă, cu capetele rezemate de buturugi și înfășurați în ghebele¹⁵⁸ ce le slujeau de mantale. “E frig aici”, zise cel mai june. “Și căpătâiul meu nu e nicidecum moale”, adăugă cel de al doilea. “Căpătâiul tău, Matei, este mai moale decât acela ce îl avu la Znagov nenorocitul nostru tată — răspunse cel mai mare — și ție, Gheorghe, trebuie să-ți fie mult mai cald decât în temnița lui Gr. Ghica, sau în aceea care ne pregătea câinele de Duca¹⁵⁹. În adevăr, fraților, când mă gândesc la relele ce a suferit familia noastră pe nedreptate, îmi vine să crez că este o ursită care gonește neîncetat pe unele familii.” — “Asta poate să fie, zise Matei, dar când vei cerceta mai de aproape, găsești că unele le pățim pe dreptate; tatăl nostru, care a fost om bun și drept, a făcut țării un rău cum nu putea cel mai mare vrăjmaș: i-a dat un domn care a lăsat-o în sapă de lemn¹⁶⁰; care a intrigat chiar împotriva tată-său¹⁶¹ și l-a defăimat ca să-l scoată din domnie, și care a plătit făcătorului său de bine cu

moarte. Fratele nostru Drăghici mijloci asemenea pentru un alt tâlhar, și plata îi fu tot aceeași; în sfârșit, nelegiuitul Duca este dator domnia iar unuia din familia noastră, și de aceea noi acum fugim în țări străine și ne ascundem în pustietăți ca niște făcători-de-rele.”

În astfel de convorbire petrecură acei trei oameni o noapte tulburată, deschizând urechea la orice zgomot și ascultând cu bătaie de inimă șoapta vântului printre frunze. Încă nu se luminase de ziuă și ei erau călări pe potecile cele mai ascunse ale munților. Norocirea îi ajută astă dată și ajunseră la hotar, de unde intrară în Transilvania. După câțva timp, soarta familiei lor și a țării luă o față zâmbitoare, sub domnia lui Șerban II, și spătarul Mihai Cantacozino, ce se întoarse cu frații săi, zidi schitul Titireci, în locul unde au petrecut noaptea în vremea nevoiei.

După o ședere de două zile într-un loc unde ne aflam foarte bine, și unde am fi putut zăbovi mai mult, plecarăm într-un după-prânz, și petrecând noaptea în orașul Râmnicul-Vâlcea, a doua zi ne pornirăm la mănăstiri, după ce ne luarăm adio de la dl Otteteleşeanu, cu care veniserăm până acolo, de la caleașca d-sale, de la dulcele d-sale, în fine, de la toate bunurile care fac viața materială, pentru care făcuserăm un drum de ocol, ce trebuie să fi obosit pe cititor mai mult decât pe noi.

Cozia

la trei ore depărtare de Râmnic, pe un braț de pământ ce din poalele Carpaților se întindea deasupra Oltului, este zidită Cozia. Ca operă de arhitectură, mănăstirea aceasta nu diferă întru nimic de cele mai multe. Numai numele fondatorului deșteaptă niște suvenire mărețe, nutrite încă de zgomotul valurilor care udă înaltele ziduri și se închin în treacăt țărâni eroilor. De cealaltă parte a râului, un șir de munți acoperiți de arbori formează mănăstirii o statornică barieră, care o apără despre răsărit și oprește razele soarelui de a tulbura fără timp¹⁶² repaosul părinților. Oltul, în mărețele lui capricii, aci desfășoară cu fală undele sale, aci strecurându-se ca un șarpe printre două stânci, ce se par a se împreuna ca să-i închiză drumul, își răzbună prin urlete sălbatice de strâmtorie ce suferă, și spărgându-se cu furie de pietroasele lor temelii, pare a le amenința că, ajutat de timp, va surpa odată culmea și trufia lor.

În cea dintâi intrare, la ușa bisericii, este un tron de piatră, și vulturul cu două capete ține deasupra-i coroana regală. În acel tron spun că se odihnea Mircea, care se află pictat înăuntrul bisericii, june încă, după cum era când a fondat-o¹⁶³. Statura lui e de mijloc, chipul blând și voios, ochii mari și albaștri, părul casta-niu-blond și buclat. O parte din îmbrăcămintea lui e vechiul costum al cavalerilor cruciați: veșmânt scurt și spată¹⁶⁴, călțuni¹⁶⁵ și culți¹⁶⁶, la genunchi are cusuți în fir

vulturi cu două capete, pe deasupra poartă mantie roșie cu marginară¹⁶⁷ de aur, și pe cap o coroană. Valorosul domn este înmormântat în biserică, în cea dintâi intrare; două mari pietre acoperă mormântul. Inscripțiunea uneia a început a se șterge, încât abia poți descifra câteva cuvinte și numele Mircea, iar pe cealaltă se citesc deslușit aceste cuvinte: “Aici odihnește maica Teofana călugăriță, cu fie-sa doamna Florica și fiul seu Nicolae-vodă, leat 1425¹⁶⁸ .” Descoperire neașteptată și plăcută! Familia lui Mihai Viteazul în același mormânt cu bătrânul Mircea.

Deși o istorie zice că doamna Florica a murit în sclavie la hanul tăăresc, căruia se trimisese în dar de Sigismund Batori în urma bătăliei de la Boroslo¹⁶⁹ dar se vede că sau Mihai însuși a reușit s-o scape cu promisiuni trimise hanului prin deputații săi, sau că Radu Șerban I, moștenitorul tronului¹⁷⁰ , și boierii țării au liberat-o cu dare de bani, crezând că este o dezonoare generală să se afle în mâinile tătarilor familia unui astfel de om. Cât pentru maica lui, Teodora, pe care în anul 1599, în timpul cutezătoarei expediții în Transilvania, o trimisese spre siguranță la Cozia, este de crezut că, amărâtă de moartea dureroasă și timpurie a fiului său, după care ea mai trăi doi ani, a îmbrățișat viața călugărească, și s-a înmormântat acolo lângă un principe de aceeași familie¹⁷¹ și valoros ca și fiul său.

Aci se păstrează asemenea comemorarea aceluși principe religios, amic al sfântului Nifon și cel mai fanatic fondator de biserici¹⁷² . Am văzut cu părere de rău că, pentru o mănăstire cu venit de 4 sau 5.000.000 lei, Cozia nu era îndeștul de bine ținută; picături de ploaie și-au lăsat urmele pe pereții camerelor celor mai bune, și lumina zilei spera să intre curând în biserică prin locurile cele mai oprite. Părintele Ipolit, economul, care după cunoștințele sale ni s-a părut demn de postul ce ocupă, ne spuse că aceasta nu este culpa egumenilor din diferite timpuri, și spre dovadă ne încredința că unii dintr-înșii au murit săraci ca Aristid cel Drept¹⁷³ . Aceasta însă nu oprea banii mănăstirii de a se cheltui, căci părinții egumeni, spre a se ține în posturile lor, erau nevoiți adeseori să dea sume mari la unele persoane. Întrebarăm de ce cuvioșii părinți nu-și dau demisia din egumenie când li se cerea să întrebuițeze rău venitul bisericii; dar o asemenea abnegație de sine se păru ca un lucru peste putință părintelui Ipolit, și ca să ne încredințeze că astfel merg lucrurile lumii ne zise cu cea mai profundă umilință: “Veți vedea d-voastră și celelalte mănăstiri, dar credeți că, dacă la noi pică, la Bistrița plouă.” Nemulțumiți de această rațiune, eram să răspundem prin mai multe moralități, când ne aruncarăm ochii la un aruncător de apă plin de cei mai frumoși păștrăvi, care jucând și sărind se părea că protestau în contra imprudentelor noastre cuvinte. Această vedere ne pătrunse până în suflet, opri nemulțumirea pe buzele murmurătorilor și împacă spiritul nostru cu starea lucrurilor de acum.

După un prânz de acelea ce nu se șterg ușor din memorie, ne aruncăm într-o luntre, însoțiți de un june călugăr, și trecurăm pe malul din dreapta, ca să vizităm un metoh¹⁷⁴ al Cozii, numit Ovedenia, ce se află pe coasta muntelui în desimea pădurii. După ce mergi câtva pe marginea râului, te sui pe un fel de galerie tăiată în piatră, care negreșit face parte din drumul romanilor; apoi o scară cu câteva trepte, iarăși de piatră, facilitează suirea pe o măreață terață¹⁷⁵ ,

spânzurată ca printr-un farmec deasupra abisului. Aci sunt stâncile ce privesc din foisorul mănăstirii se par a se împreuna ca să oprească Oltul. La spatele terasei, pe culmea muntelui, se văd rămășițele unei zidiri ce se numește Turnul lui Traian, loc de observare demn de acei oameni în care toate erau mari, virtuți ca și crime.

Ca să vorbim ceva cu călugărul ce ne însoțea, îl întrebăm ce mână puternică a făcut acel drum? “Traian”, ne răspunse el; până aici foarte bine, dar noi adăugăm: “Și în ce timp?” — “În timpul când se bătea cu Mircea.” — “Dar Mircea a trăit cu o mie de ani în urmă.” — “Aceasta nu face nimic, Dumnezeu a putut să învieze pe Traian.”

Aci părintele ne lasă fără cuvânt, căci, deși se vedea ușurel în istorie, dar era bine întemeiat în credință, și în contra minunilor noi nu ne puteam pune. Adevărat, ar fi frumos lucru să învieze câțiva domnitori care au fost apărătorii națiunii, dar ia închipuiți-vă pe Țepeș și alți asemenea lui ieșind din pământ ca să ne măcelărească; sunt incredințat că ne-ar socoti oameni fără de gust și că n-ar lăsa să se piarză astfel datinile strămoșești¹⁷⁶. Ne trebui mai mult de o oră până să ajungem la Ovedenia, mic schit locuit de vreo zece călugări și fondat de mitropolitul Varlaam¹⁷⁷, pe la anul 1675, în timpul domniei lui Duca-vodă. Părinții, în buna lor voință de a ne arăta tot ce au mai interesant, ne duseră la două chiliuți făcute în piatră, care în termeni bisericesti se numesc peșteri: una din ele, încă neterminată, se lucrează cu cheltuiala unui boier din Râmnic. Am făcut observație părinților că cu 600 de lei ce ziceau că s-au cheltuit la dânsa putea acel boier să facă 5 sau 6 camere, când în chilia de piatră abia te poți învârti. Dar opinia părinților era cu totul contrarie; ei considerau scobitura în piatră ca cea mai completă probă de cuvioșie și cel mai mare serviciu ce poate cineva să facă lui Dumnezeu. Cu un cuvânt, un om care face o peșteră, oricum ar fi trăit în lumea aceasta, este sigur că ar fi mântuit în cea viitoare. Aceste cuvinte semănau zise ca să ne îndemne și pe noi la asemenea faptă; dar din nefericire ne lipseau și mijloace, și voința de a pune în lucrare îndemnul. Ca să nu fim însă crezuți de eretici, dădurăm ceva părinților ca să ne comemoreze. “Aveți și ceva morți?” ne întrebăm. “Avem, dar pentru că au murit de mult i-au comemorat alți preoți.” — “Asta nu face nimic: noi aici n-avem nici o treabă și putem să ne rugăm pentru dânsii.”

Acum era târziu ca să mai pierdem timpul în vorbe, luarăm dar binecuvântarea părinților, promițându-le a cugeta mai serios la fondarea unei peșteri, și ne întoarserăm la mănăstire.

Ziua începuse a se ascunde după munții de la apus, mai luminând încă puțin culmile cele din față. Apropierea serii da obiectelor culori fantastice și deștepta nenumăratele voci ale singurătății. Hotărâți de a pleca a doua zi de la Cozia, ne mai suirăm o dată în foisorul ce dă asupra Oltului: de acolo preum- blarăm căutătura noastră pe deșertele-i țărături, și îndeplinind lipsa talentului cu entuziasmul pentru gloria națională, plătirăm un tribut de laude meritate valorosului Mircea, prin poezia intitulată: Umbra lui Mircea sau O seară la Cozia.

Mănăstirea Dintr-un Lemn

Mulțumiți de buna petrecere de la Cozia, ne pornirăm de acolo în dispozițiile cele mai bune, și întorcându-ne prin Râmnic luarăm drumul Mănăstirii Dintr-un lemn, care este în depărtare ca la două poștii de la cea dintâi mănăstire. Depărtându-ne de oraș și lăsând Oltul în stânga noastră, perspectiva luă altă față : acum n-aveam a mai vedea nici munți înalți, nici ape mărețe. Râuri multe, dar mici, care curg în deosebite direcții, care aci se împreună, aci se despart și se întâlnesc iară, ca să intre deodată în râul cel mare, dealuri în proporția apelor, dar împodobite de crânguri frumoase, în sfârșit, toate mici, dar toate cochete și elegante. Iată ce întâlnești de la Cozia până la Mănăstirea Dintr-un lemn, așezată asemenea în marginea unui deal.

Ca să luăm lucrurile pe rând, trebuie mai întâi să vorbim de tradiția ce se păstrează asupra zidirii acestei mănăstiri.

Cu vreo treizeci ani înainte de a se zidi biserica, un cioban își avea stâna în locul acela pe coasta dealului. Într-o noapte i se înfățișă în vis Maica Mântuitorului, poruncindu-i să taie stejarul cel mare ce era lângă stână. Ciobanul însă nu socoti de cuviință a se osteni să execute porunca: dar visul se repetă în mai multe rânduri, amenințându-l cu pedepse care îl făcură să se arate ascultător; abia lovi de câteva ori cu securea, și copacul, ce era sec, căzu. În mijlocul lui se găsi o icoană pe care ciobanul o aduse la biserica satului; dar noaptea, aceeași viziune i se arătă, poruncindu-i să facă biserică în locul unde a fost copacul; ducându-se la acel loc, găsi iarăși icoana ce dispăruse din biserică. Atunci, ajutat de tovarășii săi, ciobanul făcu o bisericuță de lemn, ce se vede încă pe deal din susul mănăstirii; pe rădăcina stejarului este zidit oltarul, și multe minuni s-au făcut atunci de către icoana aceea.

Mai în jos de biserica de lemn este un alt stejar vechi, nepot al celui tăiat, fiindcă se trage din rădăcinile lui: acesta asemenea face minuni întocmai ca răposatul unchiul său; între altele, este una de care stărița și celelalte maici ne-au încredințat: ele spun dar că, în timpul ocupației turcești, pe la 1822, unul dintre ei, având trebuință de lemne, a voit să-și facă provizie din copacul cel sfânt. În zadar i s-a zis că aceasta este o nelegiuire grozavă, turcul care nu-și aducea aminte să i se fi citit în Coran asemenea lucrări, s-apucă de tăiat ; dar la cea dintâi lovitură toporul îi sări din mâini și el căzu mort. Căpetenia musulmanilor, ca să răzbune nenorocirea mortului, îndatoră pe maici de-l plătiră cu trei sute lei, căci,

deși era bine încredințat că nu l-au tăiat ele, dar zicea că astfel o cere dreptatea, fiindcă copacul este al mănăstirii.

Cel puțin de această minune nu ne putem îndoi, căci toate maicile țineau minte că au plătit bani.

La sosirea noastră acolo, găsim patru dame craiovece, care făcuseră sfântul pelerinaj pentru deosebite pricini. Am avut plăcerea a le însoți la vizita ce au dat minunatului stejar, din care, cu multă devoție, au rupt câteva frunze, s-au închinat, le-au sărutat și le-a băgat în sân.

Matei Basarab, prinț religios, ca cei mai mulți din timpii vechi, auzind de aflarea icoanei de care vorbirăm, fondă pe la 1640, în poalele dealului, în josul bisericii de lemn, o frumoasă biserică, în care se vede că icoana a primit să fie mutată. Devoția credincioșilor, și mai ales a femeilor credincioase, a împodobit cu cercei de smaranduri, coleturi¹⁷⁸ și diademe scumpe această veche icoană, îmbrăcată peste tot în argint de logofătul C. Câmpineanul.

Înăuntrul bisericii, în dreapta, se vede un mormânt a căruia inscripție abia se citește; pe piatră, la cap, este săpată o cunună, în ea vulturul, și de amândouă părțile câte un heruvim: acest mormânt este al familiei tale, viteazule Șerban¹⁷⁹, prinț demn a te odihni în sfântul lăcaș zidit de Matei Basarab; timpul și oamenii ți-au lipsit pentru libertatea noastră! dar românii îți vor fi totdeauna recunoscători pentru bunele tale cugetări; tu știai că luminile și învățătura, vrăjmași ai tiraniei, sînt prieteni și reazem al prinților celor buni. Ocolit de învățați străini, onorând și încurajând pe ai țării sale, introducând artele și întemeind școli¹⁸⁰ pentru educația publică, tu ai vrut să formezi cetățeni, și ai fost din micul număr de prinți începători ai civilizației și fala noroadelor. Odihnește în pace, măreață umbră, ocolită ca de atâtea diademe de suvenirele faptelor tale; și, când bolta bisericii răsună de gloria dumnezeirii, când credincioșii își fac rugăciunea în limba părinților noștri,¹⁸¹ când înțelegem aceea ce vrem și aceea ce zicem, gândește atunci cu mulțumire că numele tău ne va fi totdeauna scump, pe câtă vreme vom fi români și vom avea o limbă.

Mănăstirea are un aer de veselie și se ține în starea cea mai bună, în curățenia cea mai plăcută. Aceasta face onoare stareței de acum și dovedește că femeile au pentru îngrijirea casnică un dar deosebit, la care bărbații sau nu vor, sau nu pot a ajunge. Acolo locuiesc vreo nouăzeci de maici, și eu nu îndemn pe nimeni să le viziteze, de voiește a-și mântui sufletul. Multe din ele sînt june, multe încă copile, care nu știu nici cum, nici pentru ce se află acolo.

Ar fi de trebuință să ridice cineva glasul împotriva nedreptului obicei de a închina la slujba lui Dumnezeu niște ființe a cărora judecată încă slabă nici știe prețui mărimea îndatoririlor, nici poate avea libertatea alegerii; cu cât mai ales de vom zice că multe sînt silite de părinții lor să îmbrățișeze această viață! Oare pentru greșelile ce pot face și păcatele în care pot cădea, cine trebuie să răspundă, ele sau părinții? Când în ochii acoperiți de vălul fecioriei arde focul dorințelor, când sub rasa călugărească bate o inimă fierbinte, oare sînt ele de

osândit dacă, în loc de rugăciuni sfinte, de cugetări cerești, duc la altar suspinuri înecate și patimi osândite? A fi primite acolo femeile care dezgustate de lume și de nenorociri își aleg azilul acesta ca liman de scăpare, sau acelea ce au o aplecare hotărâtă pentru viața din mănăstiri, nimic mai bun ; pentru aceea s-au înzestrat de fondatorii lor cu dări și venituri; dar ca un tată, spre a-și împuțina cheltuielile, spre a scăpa de grijile înzestrării să sacrifice pe una din fiicele sale ca să norocească pe alta, aceasta mi se pare a păcătui deopotrivă înaintea oamenilor și înaintea lui Dumnezeu. Multe nenorociri, ca să nu zic crime, s-au întâmplat din pricina acestui necreștinesc obicei.

Un boier bătrân cu care vorbeam despre aceste lucruri îmi dete un manuscris în care citii următoarea nuvelă, ce mi se păru a merita să fie cunoscută, și pe care o inserai aici, modificând puțin stilul manuscrisului ce era anevoie de înțeles.

Fragment¹⁸²

Dintr-o nuvelă intitulată "Călugărița"

Aceasta era în timpul domniei fericitului sau, ca să zic mai bine, a nenorocitului prinț Constantin Brâncoveanu, pe care l-am cunoscut în viață și l-am plâns după moarte.

Să ne aducem puțin aminte de puterea familiei lui, de nenumăratele lui bogății, de dulcele unei lungi vieți pline de desfătări, și vom mărturisi că soarta nu putea face nimic mai mult pentru un Cris¹⁸³ modern. Apoi să ne întoarcem cu gândul în capitala sultanilor la leatul 1714: să vedem un bătrân cu o fizionomie măreață, cu barba lungă, cu părul alb, ce îi cădea în plete pe umeri, înaintând către locul osândeii, ocolit de fiii și de nepoții săi; să vedem capetele acelor copii căzând câte unul-unul înaintea bătrânului, și sângele lor stropind hainele nenorocitului tată martor, deznădăjduit al sfârșitului lor; să-l vedem în minutul morții, aruncând o dureroasă privire asupra celui din urmă copil care-i mai rămăsese, îmbrățișându-l cea din urmă îmbrățișare și întinzând capul la satârul gealatului¹⁸⁴ ; să le vedem acestea, și vom zice cu¹⁸⁵ un filozof: "Nu ferici pe nimeni înaintea sfârșitului!"¹⁸⁶ Dar curajul cu care știu a muri și statornicia ce avu în religia sa fură demne de un vechi creștin și spălară o crimă.¹⁸⁷

Familia Corbenilor era una din cele mai însemnate sub domnia acestui prinț, și soția marelui logofăt Corbeanu, pe lângă o bunătate naturală, avea cea aplecare la faceri de bine, care o dobândise în societatea prințeselor Brâncovence; pentru biserici mai ales, nici un sacrificiu nu i se părea mare, și toată părerea de rău îi era că nu poate să închine la mănăstiri atâtea moșii câte ar fi dorit. Locul de întâlnire a călugărițelor din toate părțile era casa sa, sigure fiind

că vor găsi acolo ajutorul și înlesnirile de care ar avea trebuință.

Două fete și un băiat compuneau această familie; fata cea mare, Elena, în vârstă de 17 ani, era nu numai frumoasă, nu numai că moștenise calitățile sufletești ale mamei, dar se afla încă împodobită cu învățătura câtă se putea dobândi pe acele vremi. Mulți juni s-ar fi socotit norociți să o ia de soție; dar atunci zestrea nu era cea dintâi condiție a căsătoriei, și ei ar fi vrut mai întâi să se încredințeze de pot fi plăcuți, lucru cam anevoie într-o epocă când adunările erau rare, și când fetele, departe de închinăciunile cele viclene și interesate ale bărbaților, n-aveau altă societate decât a mamei sau a tovarășelor de copilărie.

Apoi cum, prin toate aceste greutăți, junele Leurdeanu găsi prilej a face pe Elena să gândească la dânsul, acesta este secretul amorului, și îl cunosc toți aceia care au iubit vreodată; el nu era mai frumos decât ceilalți juni, dar se deosebea din mulțimea lor prin niște sentimente romantice și un caracter cavaleresc, daruri deopotrivă prețuite de femei, cel dintâi pentru că răspunde la viața lor de iluzii, și cel de al doilea pentru că femeile, neputând dobândi singure gloria, iubesc chiar umbra ei, în aceia care o au sau care se par vrednici a o avea; și junele amorez se purtase ca un brav în bătălia din 21 august 1690, bătălie în care românii câștigară o biruință strălucită asupra nemților.¹⁸⁸

Apoi afară de aceste cuvinte, poate că Leurdeanu avea facultatea a iubi mai mult decât alții, poate că pătrunderea femeiască descoperise în el o inimă tânără și neprefăcută. Adevărat, în adunări el niciodată nu pomenea numele Elenei, ba încă se părea a cerca un fel de supărare și mânie când auzea pe alții numărând frumu-sețiile ei; dar pentru acel ce s-ar fi interesat să-i afle secretul, chiar purtarea aceasta ar fi fost o dovada. Oricum ar fi însă, Elena auzise vorbind de dânsul; îl văzuse de câteva ori călare în parada domnească, ba chiar în casa părinților săi, unde însoțea câteodată pe tatăl său la zile de vizită, și atâta a fost destul ca să-l judece demn de iubirea sa.

Înțelegerea lor se urma de mai multă vreme, și acum hotărâseră ca el să trimită pe tatăl său a o cere formal în căsătorie: toate se puseseră la cale pentru aceasta, când o întâmplare neprevăzută le strică planul, cel puțin pentru câțiva vreme.

Doi oameni însemnați în istoria lumii¹⁸⁹ atrăgeau atunci interesul și atenția; unul, general mare și războinic viteaz, până la nesocotință, destoinic de întreprinderile cele mai îndrăznețe, natură de fier, fără slăbiciuni și fără de preget, deștepta acel interes ce-l inspiră gloria în nenorocire. Celălalt, viteaz și înțelept totdeodată, care smulgea în silă după ochii supușilor săi valul superstiției și al neștiinței, care prin despotismul cel mai absolut civiliza o nație sălbatică, insufla un interes obștesc și exalta spiritele acelor care vedeau într-însul un liberator al creștinătății. Românii ar fi putut profita de ocazia ce se înfățișa; dar caracterul cel nehotărât al prințului Brâncoveanu și împotrivirea unor boieri bătrâni zădărnicea toate speranțele.

Războiul se declanșase între Rusia și Poarta otomană, din pricina unui rege

odată puternic, ¹⁹⁰ care, dispozând ¹⁹¹ mai-nainte de mai multe coroane ajunsesse acum să aștepte pe a sa de la mărinimia unei puteri străine: oștirile rusești se coborau dinspre nord, și ura și neunirea domnea între prinții români. ¹⁹²

În astă stare a lucrurilor, bătrânul Corbeanu plecă la Moldova, însărcinat cu o misie tainică, și tot în acea vreme muma Elenei căzu într-o boală grea din care toți ai săi pierduseră speranța de-a o putea scăpa; ea avea puțină încredere în doctoriile omenești, și prin urmare doctorii săi cei mai favoriți erau călugărițele care îi înconjurau patul ziua și noaptea. Ele îi aduceau toate ajutoarele sufletești ce le era prin putință, o încredințau că faptele ei cele bune îi vor dobândi sănătatea și îi dau despre aceasta mai multe exemple de boale primejdioase tămăduite prin credință; cuvinte negreșit mângâietoare și drepte, căci, când va, își întinde mâna și ne oprește pe marginea mormântului. Dar ele îi mai spuseră că mulți și-au câștigat tămăduirea închinând călugăriei câte unul din copiii lor sau pe singurul copil ce au avut, și sfârșiră povățuind-o a face asemenea.

Nimic nu putea fi mai potrivit cu dispozițiile religioase ale bolnavei; spiritul ei cel slăbit de suferințele trupului văzu în această idee cea din urmă ancoră de scăpare: soarta căzu pe Elena, care, după starea inimii ei, nici dorea o asemenea onoare, nici era demnă de dânsa; dar jurământul se făcuse și sacrificiul trebuia să se împlinească.

Boala începuse a merge spre bine, și logofătul Corbeanu se întorsese de la Moldova. Acesta era timpul dorit de amorezi. Dar vai! durerea trebuia să fie cu atât mai mare, cu cât era mai neașteptată. Nu fu cu greu doamnei Corbencei să înduplece pe bărbatul său la ceea ce hotărâse în lipsă-i.

Deși el nu era atât de stăpânit de fanatismul religiei, dar vedea în împruținarea copiilor un mijloc de a asigura moștenitorului său o avere mai însemnată și a scăpa de o înzestrare ce din zi în zi se apropia. Acum trebuia să spuie fiicei lor ceea ce i se gătește. Sărmana copilă nu știa încă nimic de hotărârea părinților; ea se afla gândind totdeauna la iubitul ei și, închipuindu-și ziua când va îmbrăca hainele de mireasă și când unirea lor se va consfinți de binecuvântarea părinților: “Fata mea, îi zise tatăl său într-o dimineață, știi că maică-ta a fost bolnavă, dar ceea ce nu știi este că, pentru dobândirea sănătății, a făgăduit să te închine călugăriei, și...” Abia cuvântul de călugărie izbi urechile fetei, și gălbeneala ce îi acoperi obrazul ridică tată-său curajul de a urma. Deznădăjduirea se zugrăvi în ochii săi, suspinurile o înecară și lacrimile, făcându-și loc, începură a curge în șiroaie fierbinți. “Trebuie să fii mândră de asemenea cinste, urmă mumă-sa, în care zelul pentru religie îneca simțul naturii: ce sunt plăcerile lumii pe lângă plăcerea de a servi lui Dumnezeu? Eu când eram jună m-aș fi lepădat bucuros de lume, dacă părinții ce mă aveau numai pe mine mi-ar fi îngăduit. Știi tu ce noroc poți să ai și de o să nimerești un bărbat cum trebuie? Apoi grijile căsniciei, boale de copii, și alte; numai în mănăstiri poate cineva să scape de ele; îmi aduc aminte de grozăviile de mai-nainte, de nenorocirile atâtor familii care s-au risipit prin țări depărtate, pentru că unii bărbați țineau cu un

domn, iar alții cu altul, care, dacă biruia, trebuia toți vrăjmașii lui să scape cu fuga, și mă îngrozesc când gândesc că acele vremi pot să se întoarcă pentru copiii mei.”

Un șir de asemenea cuvinte ieșiră din gura dnei Corbencei, ca să facă pe fiica sa să înțeleagă folosul și trebuința unei vieți liniștite; dar aceasta era ca cum ar fi cântat la urechile unui surd; fata vedea cu un ochi detot deosebit perspectiva vieții; în locul grijilor casnice, o fericire fără sfârșit, în locul boalelor, sănătatea; în locul neînțelegerilor, o unire netulburată. Cât pentru expatrieri, nu puteau să se mai întâmple, căci bărbatul său trebuia să ție totdeauna cu partea cea mai dreaptă, cu domnul cel mai puternic. Ea căzu la picioarele părinților, și îi rugă cu cele mai pătrunzătoare cuvinte să-și schimbe hotărârea: ea vru a mărturisi că iubește, dar frica îi opri pe buze taina ce era gata a-i scăpa: “Ei bine — îi zise tată-său — du-te numai să vezi cum e pe acolo, să petreci câtăva vreme, și de nu te vei putea obișnui, ne vom mai gândi”.

Nenorocita n-avu curajul a se împotrivi mai mult, și mumă-sa îi vesti că trebuie să se gătească, că a doua zi să plece împreună.

Nici o altă idee de mântuire nu se înfățișa Elenei; numai supunerea putea să-i folosească; vorbele cele din urmă ale tată-său îi mai sprijinea oarecum nădejdea. Dar mai înainte de toate vru să vază pe iubitul său și să se consulte cu dânsul.

Niciodată nu s-a socotit el atât de norocit ca în seara aceea când Elena îl înștiință că îl așteaptă singură în grădina sa. Până atunci toate întâlnirile lor se urmaseră de față cu doica cea bătrână, care o crescuse, și toate favoarele ce dobândise el până acum se mărginiră în a-i săruta mâna, lucru prea puțin după părerea mea, dar care el îl prețuia mai mult decât orice ar fi putut câștiga de la alte femei.

Aceasta însă nu îl opri de a-și face mulțimi de închipuiri plăcute pe care urmarea¹⁹³ Elenei le adeverea oarecum. În bucuria lui, el fu aproape să îmbrățișeze pe sluga care îi curăța hainele, sărută cățelul pe care îl bătea altă dată și îl strânse în brațe, încât era aproape să-l sugrume: acum se credea la sfârșitul dorințelor, și cu cea mai adâncă mulțumire zicea în sine: “Iată cum sunt femeile! nici o rugăciune, nici o dovadă de dragoste nu le scoate din hotărârea lor, orice greutate le sperie, orice sacrificiu li se pare peste putință; dar când nici gândești, ideile lor se schimbă și tot li se pare lesne; poate că ele socotesc că un bine nădăjduit este mai prețios, sau poate vor să arate că ele nu se înduplecă decât de sineși și că noi suntem niște sclavi care trebuie să așteptăm buna lor voință: oricum, eu sunt un om foarte norocit. Nu că doar până acum mă îndoiam de iubirea ei, dar mai mult e totdeauna mai mult, și mă asigură în contra temerii ce am câteodată că poate să mi-o ia altul: să vedem câte ore sunt; afurisite ore... mai am încă câteva... Dar să încep a mă găti — până să mă îmbrac, până să ajung, sosește și ora: părinții săi nu șed prea mult seara...” Puțin după aceasta un om se strecură în grădina părinților Elenei, pe la un loc ascuns; se vârî sub o boltă

de frunze, și aci așteptă; multă vreme, căci în nerăbdarea lui venise cu două ore înaintea celei hotărâte; în sfârșit văzu în întuneric un veșmânt alb, și Elena intră sub boltă. “Sunt două ore de când te aștept”, șopti el. Dar fără să-i răspundă la cuvintele acestea: “Am venit, îi zise ea plângând, să te mai văz o dată, mâine mă duc la mănăstire”. — “Ce vorbe sunt astea, vrei să glumești, dar nu, mi se pare că plângi...” Se apropie de dânsa, îi luă mâinile, îi văzu lacrimile. “Pentru Dumnezeu! spune-mi curând, spune-mi fără zăbavă, de ce plângi? ce s-a întâmplat? cine a putut să te mânănească?...” Fata îi povesti hotărârea părinților, împotrivirea ce a opus, și neizbutirea sa. El o ascultă în tăcere, o furtună se formă în inima sa: “Nu, tu nu mă iubești, strigă el fără să se gândească că poate îl aude cineva, tu nu m-ai iubit niciodată, singură ai cerut-o aceasta de la părinții tăi, sau cel puțin nu te-ai împotrivit îndestul: ai vrut să scapi de mine; trebuia să le spui că nu ești liberă, că mă iubești și că n-au dreptul să-mi ridice viața”. — “Ar fi fost mai rău; tu nu cunoști pe mumă-mea, și câtă putere au călugărițele asupra-i: ele au pus-o la cale.” — “Călugărițele? o să le omor pe toate; dar dacă mă iubești, nu trebuie să te duci, să fugim în ceasul acesta.” — “Niciodată, în câtă vreme îmi mai rămâne nădejde: tată-meu mi-a făgăduit să mă aducă înapoi.” — “A, acum văz cât te costă să trăiești fără mine; acum cunosc dragostea ta; bine, du-te, o să auzi de mine, poate că o să mă plângi, dar atuncea o să fie prea târziu...” Fata acum plângea cu amar. “Eu nădăjduiam să găsesc la tine mângâiere — zicea — și tu îmi îndoiești durerea...” El își cunoscuse greșeala, căzu în genunchi și ceru iertare... “Eleno, Eleno! unde este Elena?” strigă mumă-sa, care se deșteptase și o căuta. “Mă duc, zise fata tremurând, și vrând să alerge la glasul ce o striga. Atunci el se sculă, o apucă în brațe cu furie, cu disperare; buzele lor se întâlniră, într-un lung sărutat pârură a-și vorbi sufletele; frunzele se înfiorară de plăcere, și cuvântul pentru totdeauna, cuvânt al iluziei și al amorului, fu cel din urmă care ieși din gurile lor.

Peste câțeva vreme după aceasta, mai mulți juni se aflau adunați la casa unuia dintr-înșii și vorbeau de noutățile zilei și de împrejurările vremii de atunci, care se păreau a pregăti o altă soartă pentru români; doi oameni însemnați erau sugetul¹⁹⁴ convorbirii, și atrăgeau interesul și atenția generală; unul, general¹⁹⁵ mare și războinic viteaz, inspira acel interes ce simte cineva pentru gloria nenorocită; celălalt, totodată viteaz și înțelept, care smulgea în silă după ochii supușilor săi vâlul superstiției și al neștiinței, care prin despotismul cel mai absolut civilizase o nație sălbatică și formase un imperiu puternic, inspira un entuziasm general și ridica spiritele acelor care vedeau într-înșul un izbăvitor al creștinătății.

Toți vedeau un folos însemnat pentru țară în alianța prințului Brâncoveanu cu Petru cel Mare, dar caracterul cel nehotărât al prințului și împotrivirea unor boieri bătrâni inspirau oarecare temere. “Păcat că nu e și Leurdeanu între noi, zise unul, sunt sigur că el ar găsi cu cale să ne unim cu Carol XII, favoritul său.”

“Am băgat de seamă, răspunse altul, că de la o vreme s-a făcut într-înșul o schimbare deosebită; de unde era glumeț și vesel, acum este serios și posomorât; abia îi scoți vorba din gură și se supără de orice; apoi își petrece viața

la vânătoare, lucru ce nu-l obișnuia; Dumnezeu să mă ierte, dar crez că este amorezat; tu Cupărescule, care îi ești amic mai intim, ai putea să ne spui ceva.”

“Ba zău nu știu nimic, el are o natură afurisită, își păstrează secretul numai pentru dânsul.” — “Și prea bine face, strigară mai mulți râzând — când și le-ar spune, ai bate toba, cum faci și pentru ale tale; când erai amorezat de fata Corbeanului, nu te consultai cu toată lumea ce trebuie să faci?” — “Bine că sunteți voi mai buni; mărturisesc că Elena îmi plăcea, dar acum s-a isprăvit tot, săraca fată vor s-o călugărească cu sila, și am auzit că starița, care este o femeie foarte aspră, o maltratează, neputând s-o înduplece; o ține închisă într-o chilie întunecoasă și o sperie totdeauna cu iadul și cu dracii, încât este aproape să-și piarză mintea; adevărat, mumă-sa spune în lume că singură a cerut să meargă la mănăstire, că se mulțumește prea mult... Dar cine o crede?” Ușa se deschise, și Leurdeanu intră; el spuse că s-a întors de la vânătoare.

A doua slujbă a nopții sau priveghere luase sfârșit și cele din urmă făclii se stinseră în biserica schitului... Mulțimea călugărițelor se împrăștia în toate părțile pe la chilii; lungimea veșmintelor și lungile rase ce se târau pe iarba înaltă a curților mănăstirii, care părea a se mișca sub pasurile unor fantome, da acestei scene o față fioroasă și mormântală; lumini se văzură aprinse pe rând în toate odăile, dar peste puțin se stinseră toate, și tăcerea și întunericul rămase singure; un vânt rece sufla despre apus, și glasul cobitor al unei cucuvaie răsuna din vreme în vreme în turnul clopotniței și se prelungea din vale în vale; atunci o luntre se dezlipi de cealaltă parte a lacului, se apropie fără zgomot de mănăstire, și un om din doi ce erau într-însa se îndreptă spre o chilie așezată aproape de locul mormintelor.

În minutul acela starița făcea o revizie de noapte, ca să se încredințeze dacă s-au culcat toate maicile: apropiindu-se de acel loc i se păru că aude vorbind, apoi văzu ieșind un bărbat însoțit de o jună călugăriță; vru să strige, dar ei o văzură; o mână puternică îi astupă gura și o târî în silă până la luntre.

Aci, ca să nu poată chema ajutor, o băgară înăuntru și hotărâră să o lase pe celălalt mal.

Dar abia brațul ce o ținea o lăsă ca să apuce lopata, și ea, văzându-se slobodă, vru să saie pe mal, să cheme ajutor. Luntrea pe nesimțite se depărtase puțin, eleșteul era adânc — ea căzu înăuntru și nu se mai văzu.

A doua zi era o tulburare deosebită în mănăstire: starița și o călugăriță lipseau, și nimeni nu putea spune ce s-au făcut. Toate cercetările rămaseră fără ispravă; în oraș vornicul Leurdeanu era foarte îngrijit pentru fiul său, care de câteva zile nu se știa ce s-a mai făcut.

Peste câțiva ani după această întâmplare, o trăsură cu cai de poștă se opri puțin în dreptul mănăstirii; înăuntru era un bărbat cu o femeie și o copilă ca de 6 ani. După ce se odihni puțin: “Să plecăm mai curând, zise femeia, acest loc îmi aduce aminte o întâmplare nenorocită, la care aș vrea să nu mai gândesc”; apoi

adăugă, netezând părul cel castaniu al junei copile: “cel puțin întâmplarea mea e o învățătură care o scapă de asemenea soartă”.

Bistrița

După o ședere de o zi și o noapte, plecând de la Mănăstirea Dintr-un Lemn și vizitând în treacăt un alt schit de maici, ce se cheamă Surpatele¹⁹⁶ sosirăm pe la amiază la mănăstirea Bistrița.

Barbu Craiovescu, banul Craiovei, și fratele său, vornicul Pârvu, începură zidirea acestei biserici în timpul domniei lui Mihnea cel Rău, la anul 1512. Dar siliți de cruzimile lui, ei fugiră în Turcia, și abia o putură isprăvi, după întoarcerea lor, când cu oștirea adunată de peste Olt goniră pe tiran.¹⁹⁷

Banul Barbu, vrăjmaș neîmpăcat al tuturor prinților ce se alegeau fără voia lui, goni asemenea și pe Vlad al VIII-lea, care se orânduise domn de înalta Poartă¹⁹⁸, dar în sfârșit fu și el ucis de un capiciu-bassa¹⁹⁹ turc ce venise în țară sub cuvânt ca să-l așeze pe tron. La anul 1524, luând domnia Radu al VII-lea, care se afla poprit la Constantinopol²⁰⁰, făcu ban al Craiovei pe vornicul Pârvu, fratele Barbului, și după dânsul Moise I-i îi dete de soție pe sora sa, vrând să aibă mai de aproape puternica familie a Pârvuleștilor, care era groaza mai multor prinți; dar rudenia aceasta nu fu destulă ca să sprijinească pe Moise împotriva furtunii ce cruzimea lui ridicase asupra-i, și banul Pârvu dimpreună cu Moise căzură în bătălia care acesta avu cu Vlad IX, orânduitorul din partea Porții²⁰¹. Amândoi frații Pârvulești, cum și Moise-vodă, sunt îngropați în biserica Bistriței.

Pârvuleștii sunt și zugrăviți în costum boieresc, anterior²⁰² și giubea²⁰³, meși²⁰⁴ cu papuci, și la cap legătura turcească.

Se vede că egumenii după vreme²⁰⁵ ai acestei mănăstiri, mândri de vechimea locuinței lor, n-au găsit alt mijloc să încredințeze despre aceasta pe călători, decât lăsând biserica și împrejurimile ei să cază în ruine. La cea dintâi vedere mi-am adus aminte de cuvintele economului de la Cozia: “La noi pică, dar la Bistrița plouă”. Tot e trist și dărăpănat înăuntru, tot e vechi și neîngrijit pe dinafară. Îngrijitorul de acum, având un respect deosebit pentru antichități, n-a găsit cu cale să se atingă cu vreo înnoire nelegiuită de sfintele chilii, dar pe de altă parte, urmând înțelepciunii omenești, a zidit pentru sine afară din mănăstire o pereche case îndestul de lumești, dar minunate pentru odihnă. Ceilalți călugări, supuși la ploaie și la frig, locuiesc în chilii neînvelite, și suferă tot ce trebuie să sufere cineva ca să se învrednicească a ajunge mucenic. Nu sunt deloc la îndoială că în lumea cealaltă vor fi fericiți, căci într-aceasta sunt îndestul de rău.

După odaia ce ne-o deteră de locuință, ne făcurăm o închipuire jalnică de

prânzul ce ni se gătea, și astă dată nu furăm înșelați. Ca să ne mângâiem, hotărâram a vizita pe pustnicul ce locuiește în munte în susul mănăstirii; un părinte bătrân ne sluji de călăuză. Ne trebui mai mult de un ceas până să ajungem, poteca era strâmtă, înainte și în dreapta prăpăstii, în vale râul ce poartă numele mănăstirii, împotriva²⁰⁶ stânci râpoase și goale, și în stânga peștera, în care intrarăm pe brânci ca într-o vizuină, cu toate că înăuntru e destul de largă. Fiecare dintre noi ținea câte o făclie aprinsă și înaintea tuturor mergea bătrânul pustnic, ce ne ieșise spre întâmpinare. După ce înaintarăm câtva, el se opri și, întinzând mâinile, ne arătă cu un fel de mândrie întunecoasa și umeda sa locuință și mulțimea liliacilor, înaripaților săi tovarăși, care speriați de lumină vâjâiau în toate părțile pe la ochii noștri.

Acest om fără a fi mut, s-a supus de sine la o tăcere veșnică. Este câtăva vreme de când niște tâlhari au intrat la dânsul. Și socotind că poate se află ascunse acolo averile mănăstirii, cu feluri de casne l-au silit să vorbească; dar toate au fost în zadar. În sfârșit, pierzând nădejdea de a afla, în necazul lor, l-au aruncat în prăpastie.

Dar, sau minune, după cum spun părinții, sau întâmplare după cum ar zice un necredincios, el rămase atârnat de un copac; a doua zi îl găsiră în aceeași poziție, și cu multă greutate îl traseră în sus.

Înăuntrul peșterii sunt două mici altare în fața prăpastiei, al cărora pusnicul e singurul slujitor. Nu știu de ce, până să nu văz pe acel om al muntelui, îmi faceam o altă idee de un pustnic. Nu îmi aduc aminte bine ca ce idee îmi făceam: destul numai că un pustnic mi se părea o ființă care nu seamănă întru nimic cu ceilalți muritori, un ce nematerial, care se pierde dinaintea ochilor, sau un fel de sălbatic ce iese din despicătura unei stânci și se pierde într- alta, călare pe un urs îmblânzit de dânsul.

Îmi închipuiam că trebuie să-l prindem cu vânătoarea; dar când îl văzui că își pleacă capul și salutează, când îl pipăii și înțelesei că este de carne și de oase, era aproape să strig: "Nu, acesta nu este pustnicul!" întocmai ca acea damă de provincie care mergând la Paris să vadă pe dnul Balzac, pe care după romanțurile lui și-l închipuia un june galben ca lămâia și elegant ca crinul, subțire să-l tragi prin inel și slab să cază de o suflare, un ce delicat care nici mănâncă, nici bea, apoi văzând în locul acestui ideal un om gras și gros, rumen și rotund, care gustă dimineața nu știu câte biftecuri, a zis în uimirea sa: "Nu, acesta nu poate să fie Balzac".

Bistrița

(Încheiere)

Coborându-ne de la peșteră, însoțiți de vuietul Bistriței, ce curgea în vale, luarăm o potecă ce duce la Arnota, mică biserică, spre miazănoapte, așezată la o înălțime de două ori mai sus decât peștera; deși Arnota se vede din curtea mănăstirii, dar îndată ce începi a sui, desimea pădurii și înălțimea vechilor stejari îți astupă vederea. Nimic nu îți spune că te-ai apropiat, decât lătratul câinilor ce te presimt și vestesc părinților că le vine o vizită.

Ne mirăm de iuțea cu care suia călugărul nostru, căruia mulțimea anilor trebuia să-i fi slăbit puterile, dar care nu se arăta nicidecum obosit, în vreme ce noi avurăm trebuință să ne odihnim în multe rânduri; iată ce e deprinderea. Pe muchia dealului, afară de zidurile Arnotei, este un foișor de lemn, pereții căruia sunt acoperiți cu numele fiecărui vizitator credincios care a avut răbdare să se suie acolo. Intre alte nume citirăm pe al unei dame cunoscute și un fel de aforism scris de aceeași mână împotriva bătrânelor cochete care se joacă cu liniștea familiilor și-și fac o proprietate din bărbații altora; lucru ce ne făcu să credem că de ei se afla atunci în minute de gelozie și că avea să se plângă de vreo necredință casnică.

Din acel foișor vederea se întinde în depărtare peste munți și câmpii, până aproape de Râmnic. În dreapta mai jos, este peștera pustnicului, și în vale Bistrița. Mare trebuia să fi fost anevoința cu care se făceau aceste ziduri la astfel de înălțimi; dar se vede că greutatea biruită era unul din meritele religioase ale vremilor de atunci. Apoi aceste mănăstiri pe înălțimea munților erau ca niște cetăți care slujeau de azil libertății la împrejurări grele. Trei călugări alcătuiesc toată populația Arnotei. Această biserică are un venit de 100.000 lei, și cu toate acestea, nu știu de a cui pricină, călugării sunt siliți să cerșetorească prin sate pentru ținerea vieții lor și a candelii care arde neîncetat la mormântul domnului M. Basarab, mormânt frumos, care despăgubește cu mulțumire pe călător de osteneala ce-și dă ca să-l viziteze.

Acest mormânt este de marmură albă, ridicat pe pământ ca de patru palme și lung ca de 4 picioare. Pe dânsul este săpat în relief armura prințului și a țării, tunuri și steaguri.

Am zăbovit mai multe ceasuri înlăuntrul bisericii, șezând pe piatra mormântului și vorbind de virtuțile unui prinț cu inima nobilă care, știind a birui, a preferat totdeauna bunurile păcii, care, destoinic a dobândi numele de concherant²⁰⁷, a ales pe acela de legiuitor²⁰⁸ și civilizator al nației sale. Generos către vrăjmașii săi și drept către toți, poate să zică cineva că el n-a făcut altă greșală decât aceea de a trăi prea mult. Bătrânețile lui l-au făcut să cază sub influența unor miniștri necinstiți și nevrednici, care i-au întunecat gloria și i-au amărât cele din urmă zile ale vieții.²⁰⁹

Bătrânul prinț este zugrăvit în biserică în fața mormântului; el poartă anteriorul cu flori, malotea²¹⁰ îmblănită cu răs și coroană; statura lui este înaltă, părul alb și chipul bărbătesc.

După ce văzurăm cu de-amănuntul tot ce Arnota avea de văzut, ne

Întoarsem la mănăstire, unde sosiră în lipsa noastră și alți vizitatori. O copilă de trei ani, veselă și frumoasă, se juca pe iarbă. Întrebând de numele călătorilor, aflăm că este un boier craiovean cu familia sa.

Înainte de bogatul coșciug în care odihnesc moaștele sf. Grigore Decapolitul²¹¹, văzui o femeie în genunchi, care părea a se ruga cu fierbințeală; lângă dânsa era altă tânără, ce se părea că n-are să supere pe sf. cu nici o rugăciune; când femeia cea dintâi își întoarse capul, văzui niște trăsuri care îmi aduceau aminte o persoană ce am cunoscut altă dată.

Dar vechea mea cunoștință avea un chip însuflețit de culorile dimineții, ochii plini de foc și de vioiciune și un ce zâmbitor în toate mișcările; acesta dimpotrivă avea suferința și gălbeneala pe chip, ochii stinși și fără expresie și un ce dureros în toată ființa. Ea se uită la noi, apoi șopti un ce tovarășei sale, apoi, după ce ieșirăm din biserică, îmi dete cunoștința. “Sunt sigură — zise — că nu mă mai cunoști; dar nu pot să mă mir, că știu bine cât m-am schimbat.”

Se poate înțelege uimirea mea, când mă încredințai că este aceeași persoană pe care cu trei ani mai-nainte o văzusem tânără și frumoasă; îmi adusei aminte de cuvintele prorocului: “O suflare trecu și floarea căzu, și pământul ce o purta nu o va mai cunoaște”. Trei ani au fost destul ca să pună o deosebire grozavă între fata de atunci și femeia de acum.

Dar multe sunt durerile omului, și adânci și amare suferințele inimii, schimbarea adusă de vreme este o lege a naturii, ce-și urmează cursul fără să aibă în sine nimic sfâșiitor, căci își găsește un fel de mângâiere în soarta obștească, dar aceea pricinuită de suferințele morale e tristă ca moartea și apasă sufletul cu un sentiment dureros.

Când te primbli seara pe o livadă veștedă și vezi copacii descărcați de podoaba lor și frunzele galbene risipite de vânturi în adâncimea văilor, vederea aceasta deșteaptă în suflet idei melancolice, fără amărăciune, o reverie nedeslușită, și te gândești, poate, la iarna vieții. Dar când primăvara o vijelie neașteptată ruinează parterul²¹², și zambilele veștezite acoperă pământul, de ai vreun fiu pe care l-ai pierdut încă în leagăn, vreun frate, sau un prieten, sau orice ființă iubită care te-a lăsat fără vreme, găsești o asemănare tristă între viața lor cu a acelor plante, și zici că așa piere, așa se trece tot ce e bun și frumos în lumea aceasta!

În puțină vreme cât mai zăbovirăm la Bistrița, călugării ne spuseră multe despre ticăloșia²¹³ lor și obiceiurile aristocratice ale părintelui egumen; norocire că noi veniserăm în trăsură cu 4 cai, cu un surugiu care striga de îți lua auzul și cu 2 dorobanți ce îi eram datori prieteneștii îngrijiri a cârmuitorului aceluia județ. Altfel am fi fost în primejdie să mânem afară din mănăstire, după cum se urmează cu alți păcătoși care vin pe jos și fără suită.

După un adevăr trivial, înaintea lui Dumnezeu suntem toți deopotrivă, și în locașul lui nu este mic sau mare; dar unii din următorii apostolilor, uitând adevărul acesta

și cercetând cu scumpătate distincțiile societății, te primesc bine dacă vei fi boier, și încă boier mare; mai puțin bine dacă vei fi neguțătoriu, iar de vei fi țăran te poftesc afară.

Apoi se plâng că stăpânirea îi nedreptățește, luând o parte din veniturile mănăstirești pentru trebuințele statului; stăpânirea le-a lăsat îndestul ca să trăiască după cuviință, și încă să facă și ceva bunătăți; să ne arate dar bunătățile care le fac, sau care le-au făcut, chiar până să nu li se ia aceste venituri; să ne arate fetele sărace care le-au ajutat, copiii săraci care i-au pus în școale, spitalele care le-au întemeiat; să ni le arate acestea, și atunci vom zice că trebuie nu numai să li se lase veniturile, dar încă să li se mai adauge. Cei dintâi călugări cărora li s-au încredințat direcția mănăstirilor s-au arătat vrednici de sarcina lor și au împlinit în cuget curat dorința fundatorilor; dar alții mai târziu, molipsindu-se de patimile și vanitățile care muncesc societatea, au vrut să adune comori și să înoate în aur. Dumnezeiescul fiu al Mariei era sărac și smerit, iar oamenii care au făcut jurământ de sărăcie și de smerenie s-au întrecut la bogății și au preumblat trufia lor în mijlocul obștii. Știu că sunt la aceasta excepții vrednice de cinste, dar aș dori să fie încă mai multe, pentru interesul unei credințe care slăbește din zi în zi, care nu s-a întins atât decît prin morala sa cea desăvârșită, prin abnegație și iubire de omenire, și al căreia întemeietor zicea ucenicilor săi: “Cel dintâi dintre voi să fie cel din urmă”.

Polovraci

Cu toate că mănăstirea Polovracilor nu este din cele însemnate ale Miciei Valahii ²¹⁴ dar poziția ei și frumoasa peșteră de stalactiți ce se află acolo o fac vrednică de băgare de seamă. Ea este așezată pe o întinsă câmpie, între 2 stânci care încep două șiruri de munți și ale cărora coaste cenușii și vulcanice se văd de departe; între ele în vale curge râul Oltețul, care printr-un fel de urlet sălbatic dedește rudenia ce are Oltul. Biserica este pe malul din dreapta, are curți de zid și vreo 5 — 6 chilii, care slujesc de locuință unui

gros arendaș. Nici un călugăr nu se află acolo, afară de preotul orânduit pentru slujba bisericii.

Această mică mănăstire s-a fondat pe la anul 1640 de jupân Danciu Părăianu și Stan, marele postelnic.

Acești boieri erau din numărul acelor ce se ridicaseră asupra lui Leon I, sub comanda aghii ²¹⁵ Matei Basarab ²¹⁶.

Norociți în bătălia de la satul Ungureni, ei se biruiră la Persiceni și își găsiră scăparea în mănăstirea Tismanei, de unde fugiră în Transilvania. Apoi, pe la anul 1633, se întoarseră cu șeful lor, care era chemat de dorința obștească, și cinstiți

de dânsul cu posturi mari, luară o mare parte la biruința lui Radu XI și asupra lui Vasile Arnăutul²¹⁷, domnul Moldaviei.

Puțină vreme ne trebui ca să ne îndestulăm de vederea bisericii; lucru cel mai însemnat ce găsirăm într-înșă fu un mormânt, pe piatra căruia este săpată o ghirlandă, în ea o mână care ține o sabie, și dedesubt cuvintele: Andrei Scorei.

După cercetările ce făcurăm în vechile hârtii ale mănăstirii, aflarăm că acest Scorei trăia pe la anul 1690, că era fiu al unui cioban și în copilăria sa păzea oile părintești, în poalele muntelui Vâlcan, unde se află și astăzi stâna familiei sale, ocupată de ciobani din același neam. Despre aceasta putem fi înșine chezași, căci am petrecut o noapte în stâna familiei lui Scorei și am băut acolo cel mai dulce lapte. La anul 1687, când Șerban al II-lea se gătea, prin alianța sa cu Ioan și Petru, țar al Rusiei, a scutura jugul turcilor²¹⁸, și aduna pe taină oștirea în munții de peste Olt, tânărul Scorei intră ca voluntar în slujba lui Șerban și ajunse prin destoinicia sa la rangul de căpitan.

Cea dintâi grijă după sosirea noastră acolo ne fu să vizităm peștera de salactiți, ce este într-una din stâncile de care am vorbit. Ieșind din curtea bisericii pe o portiță spre miazănoapte, apucarăm pe malul Oltețului pe sub stânca din dreapta: acum trebui, după expresie țărănească, să ne luăm inima în dinți, căci poteca era râpoasă și așternută cu pietriș, care, la cea mai mică mișcare, se pornea în prăpastie. Aci un pas greșit sfârșește o viață. Ne țineam dar cu multă greutate de colțurile pietrelor și chemam în ajutor pe sfinții călătorilor. În sfârșit sosirăm la intrarea peșterii; acolo aprinserăm făcliile și intrarăm. La cele dintâi pasuri noi ne oprirăm; ni se păru că ne aflăm într-una din acele cetăți încântate ce le-a inventat imaginația zâmbitoare a poezilor arabi; ne văzurăm ocoliți de o mulțime de figuri de pietre, care, la lumina făcliilor, luau o formă de figuri omenești.

Ici se vedea un grup de copii, ce părea a se îndeletnici la lucrările vârstei lor; mai încolo alte ființe care se împărțășeau²¹⁹ de om și de hiare, fauni, sau silvani²²⁰ care se ascund după o coloană piramidală. Înaintezi, și aceleași figuri parcă au trecut înainte ca să te aștepte; unele îți râd, altele, cu un aer misterios, îți fac semn de tăcere. Într-un colț la întuneric se văd 2 chipuri sălbătice ca 2 tâlhari, care, cu armele gata, așteaptă pe trecător. Împotriva, contrastând cu această scenă, o despărțire formează un alcov; o femeie se arată în fund și privește prin dantelele unei perdele ce se coboară din bolta stâncii, în îndoituri grațioase; la un loc bolta se pleacă, încât abia te strecuri de cealaltă parte; apoi iar se ridică, apoi se întinde și se lărgește, formând o a 2-a peșteră și desfășurând o nouă priveliște.

Aci nu simți nici umezeala aceea pătrunzătoare, nici aerul greu, care te apasă în peștera pustnicului; o răcoare dulce te însoțește, pieptul răsuflă mulțumit, o uimire plăcută rătăcește vederea. Varietatea boltelor gotice, albeața și luciul parchetului, nenumăratele statui care te înconjoară, grozave sau blânde, posomorâte sau zâmbitoare, după cum le privești, de aproape sau de departe, la

lumină sau întuneric; toate îți cuprind cu putere simțirile, și omul cel mai fără iluzii se crede transportat într-o altă lume.

Ca să lăsăm un suvenir de vizita noastră, ne scriserăm numele pe o coloană care lucea de mii de steluțe, ca acelea ce licăresc dimineața pe un mal de zăpadă. Dar picătura muntelui, adăugând piatră peste piatră, va șterge cu încetul acele nume; sau, de vor mai rămânea câteva litere până când un alt călător va trece pe acolo, ele vor fi pentru dânsul ca acele simboluri nedeslușite, înscrise pe monumentele unui norod necunoscut ce nu mai trăiește.

Tismana

(încheiere)

Iată cea mai veche și mai măreață din toate mănăstirile de peste Olt. Începută de Radu al II-lea Basarab, la 1366, ea se săvârși de fiul său, Dan, și mult mai târziu se prefăcu de Neagoe Basarab, în semn de recunoștință că și-a găsit acolo scăparea când se afla gonit de Radu cel Mare, pentru găzduirea ce dăduse sfântului Nifon²²¹. Dar prietenul unui sfânt, religiosul și blândul Neagoe, n-avea trebuință de această nenorocire ca să înnoiască biserica. Oricum va fi, el a fost unul din prinții cei mai buni; dar virtuțile lui au pierit cu dânsul și n-au adus nici un bine statornic la nația în care au strălucit. Atât este de adevărat că calitățile personale nu pot aduce nici un folos temeinic, când toate lucrările se întemeiază pe voință, iar nu pe legi. “Când Marcu Aurelie muri, zice Chateaubriand²²² — romanii se readânciră în relele năravuri cu o astfel de înfocare, încât i-ar fi luat cineva de oameni care și-au dobândit de curând libertatea, ei însă nu scăpaseră decât de virtuțile celor din urmă stăpânitori.”

Ca să zidească Tismana, Radu al II-lea avu trebuință să reteze o parte din munte. Așezată la o înălțime ca de 100 picioare, apărată în față de o măreață stâncă ce se pleacă deasupra-i, ocolită de zidiri vechi, care se întind pe marginea prăpastiei, și încoronată de turnuri, această zidire, privită din vale, seamănă²²³ unul din acele palaturi din veacul de mijloc²²⁴, una din acele cetăți feudale, din care baronii și cavalerii înfruntau puterea absolută, absoluți ei înșiși în proprietățile lor.

În stânca de care pomenirăm și care se înalță îngrozitoare la spatele zidurilor, este o mîncătură adâncă, un fel de peșteră, din care iese un izvor ce trece pe sub pământ, prin curtea mănăstirii, se aruncă din înălțime ca un torent, și, împreunându-se cu râul Tismanei, ce curge în vale, formează împreună o gărliță ce șerpuiește între 2 șiruri de munți și se pierde în depărtare. Tot în aceeași stâncă, deasupra peșterii, la o înălțime ca de 30 picioare, este o vizuină adâncă, chilie nemuritoare a sfântului Nicodim, care se află egumen al Tismanei. Călugării și locuitorii de primprejur vorbesc multe despre minunile acestui sfânt; și

negreșit trebuie să fi făcut, de vreme ce putea să locuiască așa de sus, pe un perete de piatră, fără să aibă aripi.

Un singur călugăr, un tânăr frate, s-a deprins să se suie acolo. L-am văzut înșine agățându-se de pietre cu unghiile ca o pisică sălbatică, intrând în chilie și scoțând cenușă din vatra sfântului. Ceilalți călugări, mai înțelepți și mai puțin iubitori de gloria cerească, se mărginesc a cinsti pe sfântul în biserică, unde își are coșciugul; căci trupul s-a făcut nevăzut într-o noapte, după ce o vedenie amenințătoare a îndatorat pe egumen să taie degetul sfântului, ca să rămâie drept suvenir bisericii.

Aci se păstrează asemenea crucea de fier a sfântului, haina cu care a trecut prin foc, și un patrahir de o stofă bogată, ce se zicea a fi dăruit de mateiaș Corvin, regele Ungariei. În această mănăstire se adunau la 1820 vitejii panduri ai Mehedințului sub steagul lui Tudor Vladimirescu, om mărginit și crud, dar a cărui întreprindere înaintă cu un pas libertatea politică, după cum se urmează²²⁵ pretutindenea, unde oamenii sunt siliți a intra vremelnicește în independență naturală; supunându-se pe urmă la legi, ei păstrează totdeauna pomenirea slobozeniei lor.

În vreme când ne îndeletniceam a vizita biserică și priveam toate amănuntele, cu acel interes ce-l deșteaptă un monument istoric de care multă vreme ai auzit vorbind, văzurăm venind către noi un bătrân, de talie scurt, cu ochii cufundați în cap, dar vii și vorbitori; el ne spuse că este fiu al împăratului Americii; ne arată câteva decorații de hârtie și ne întreabă ce face împăratul Nicolae²²⁶; de a răspuns la scrisorile ce i s-au adresat de dânsul și de are de gând să declare război. Ii răspunserăm că toate merg bine și împăratul se închină cu plecăciune, și-l rugarăm să ne spuie de când este fiu de împărat. “Din vremea lui Capudistria²²⁷ — ne răspunse —; la moartea lui mă aflam în biserică, și toată Grecia s-a sculat să mă puie pe tron, dar n-am primit”. Acest nebun este unul din cei mai fericiți ce am văzut vreodată; el ține o corespondență ideală cu toți suveranii Europei, care au să pornească curând un război obștesc pentru drepturile lui.

Îndemnați de bunii părinți, noi plecarăm să vizităm un metoh al mănăstirii, zidit pe munte spre miazănoapte, la o înălțime deosebită; el este făcut de sfântu²²⁸ l Nicodim, și atât de mic, încât abia cinci sau șase oameni pot încăpea într-însul. Părinții de acolo ne spuseră că în susul acestei zidiri, la o depărtare ca de trei ore, pe creștetul cel mai înalt al muntelui, este o altă biserică făcută de același sfânt care slujea în aceeași zi la câteșitrele biserici; întreprindere cam anevoie, și pot zice peste puțină pentru un om care nu ar fi sfânt. Cu toată râvna ce aveam a nu trece nimic cu vederea, dar astă dată vremea sau mai bine curajul ne lipsi și ne întoarserăm iarăși la mănăstire, unde ne odihnim puțin în foisorul ce dă asupra prăpastiei în fața drumului.

Seara începuse a da obiectelor o culoare fantastică, dar în fața noastră, spre răsărit, o lumină roșietică vestește apropierea lunii; peste puțin o văzurăm licurind ca o stea depărtată, ca o făclie, care se aprinse în deasa întunecime a copacilor

ce acoperă muntele, apoi un glob rubinos se văzu legănându-se printre frunzele desfăcute de vânt și, înălțându-se puțin, aruncă o rază piezișă pe rămășițele unei zidiri ce se vede pe coastă, apoi deodată arătându-se deasupra stejarilor celor mai înalți, ca pe un pedestal de verdeață, lumină peștera sfântului, turnurile mănăstirii, potecile tainice și stâncile din față, în vreme ce o parte a pădurii, rămasă în umbră, făcea să se auză un vuiet fioros, asemenea cu zbieratul depărtat al hiarelor sălbatice.

Am văzut de multe ori răsărind și apunând luna, dar niciodată acea priveliște nu mi-a făcut atâta impresie. Tăcerea acestei cetăți unde răsuna odată zgomotul armelor, întinderea pustiului, singuratică lună ce se înălța melancolică pe câmpiile cerului mi se părea a înota în atmosferă ca un fanal aruncat pe nemărginirea oceanului; toate umpleau inima de melancolie și deșteptau ideea unei vieți petrecute în singurătate, în sânul naturii.

Pe la miezul nopții plecarăm de la Tismana, fără a ne lua ziua bună de la părinți, care gustau în ceasul acela dulcele somnului, și îndreptarăm calea noastră spre Turnul lui Sever.²²⁹

O nuntă

Sunt câțiva ani de când pentru păcatele mele mă aflam înrolat sub steagurile armiei noastre²³⁰. Dumnezeu să ierte pe aceia care, socotindu-mă destinat a apăra patria de primejdii, mă însărcina cu străjuirea Dunării și vizitarea numeroaselor picheturi de pază. Născut sub o stea blândă, eu sunt de caracterul cel mai liniștit și niciodată sabia mea n-a fost în ispită a se mânji de sânge. Dacă vrăjmașii țării ar fi știut cu ce om au a face, s-ar fi purtat negreșit cu oarece obrăznicie, la care pașnicile mele aplecări m-ar fi oprit de a le răspunde. Cu toate acestea, sunt departe de a regreta vremea ce am pierdut cu acea ocupație: traiul ostășesc face pe om răbdător și exact. Când ai petrecut câtva sub pământ în bordeie afumate sau în colibe bătute de valuri, spulberate de vânturi, varietatea vremilor și schimbările soartei nu te sperie lesne. Apoi câte relații prietenești, câte dulci suvenire sunt rezultatul acestei vieți! Dar iată cuvinte de prisos când este vorba de niște obiceiuri țărănești ce am avut prilej a cunoaște în cursul strălucitei mele

cariere ostășești; obiceiuri cu atât mai curioase cu cât originea lor e mai necunoscută.

Acestea erau, după cât îmi aduc aminte, în județul Râmnicul Sărat, într-un sat numit Râmniceni. Subcârmuitorul locului, om vesel și deștept, mă invită să merg la o nuntă ce se făcea în vecinătate: propoziția nu-mi păru de refuzat, și peste puțin norociții nuntași văzură sosind o trăsură ocolită de dorobanți care făcea să se ridice de departe căciulile, în cinstea persoanelor de ei escortate.

În ceasul când sosirăm, adunarea se dispoza a merge la biserică spre săvârșirea cununiilor. Un car cu patru boi și acoperit cu procoave²³¹ sta gata pentru mireasă, care se și sui într-însul, însoțită de câteva bătrâne, mume, nune sau soacre, și îmbrăcată cu trei malotele, lux ce mărturisea în favorul stării părinților, dar care nu-mi pricinui mai puțină mirare, căci ne aflam în luna lui iulie și căldura era grozavă. Oricum va fi, mireasa se sui în car, după cum vă spusese, și plecă precedată, urmată și ocolită de cavalerii satului călări, împodobiți cu flori, înarmați cu pistoale.

Aici poate așteptați să desfășor înaintea dumneavoastră pateticul romanț al acestei căsătorii, sau să vă descriu frumusețea miresei, eleganța taliei, colora părului, strălucirea ochilor și altele după obiceiul nuveliștilor. Dar pentru cel dintâi punct vă arăt cu mâhnire că nici o luptă de patimi, nici o scenă tragică nu a însemnat istoria acestei perechi: se zice numai că potriviți întru toate ei se uneau cu mulțumire; că deși mai-nainte cântărețul bisericii și văcarul satului arătaseră oarecare pretenții asupra inimii ce acum se lega pentru totdeauna, dar greutatea brațului delicatei copile le lăsase semne neșterse de antipatia sa.

Cât pentru frumusețile miresei, vă mărturisesc că hotărârea mea era să vi le descriu cu de amănuntul; dar fatalitatea, care pune adesea stavile la execuția celor mai nevinovate planuri, mă oprește de a vă mulțumi, căci mireasa, afară de celelalte podoabe, purta pe cap un lung șal de pânză ce i se pogora până la picioare.

Statornic în dorința de a vedea figura acelei femei, o urmași la biserică cu mulțimea nuntașilor și mă așezai lângă dânsa, căci am avut totdeauna o slăbiciune deosebită pentru mirese — se înțelege, pentru ale altora — din ziua de când se numesc femei și până când încetează de a merita acest nume. Dar formalitățile religioase se săvârșiră, și pâinea cu vinul sfânt fură gustate de mireasă sub statornicul ei voal. Când zic gustate, va să zică mâncate și băute cu desăvârșire, paharul ce era ca de o litră nemaicuprinzând în urma acestei operații nici o picătură de vin.

Mâhnit de neplăcutul rezultat al cercărilor mele, mă întorsei cu nunta la casa socrului, unde se începură în băătăura gunoioasă danțurile și hora. Orchestra nu era numeroasă: doi lăutari trențăroși alergau împrejurul cercului, cântând la urechea fiecărui dănțuitor: operație ce era, după cum pricepui, o mare cinste pentru acela în favorul căruia se făcea; pentru că toți ceilalți cavaleri se păreau a privi cu un fel de gelozie pe alesul ascultător, parcă ei ar fi fost la o mie de pași departe de dânsul.

După ce mireasa întoarse de câteva ori danțul, două bătrâne se apropiară

de dansa și, luând-o fiecare de câte o mână, o duseră spre ușa casei. Aci ea se opri și, punând mâinile amândouă pe pragul de sus, stătu nemișcată. Peste puțin, un glas bărbătesc se auzi înăuntrul casei zicând: „Intră“. Dar mireasa răspunse cu multă filozofie: „Nu intru până când nu îmi vei spune ce-mi dai“. „Îți dau — adăugă glasul din casă — o pereche de boi, o vacă cu lapte și zece oi“. Se vede că darurile făgăduite nu se părură îndeștule înțeleptei mirese, căci nu se grăbi nicicum a schimba poziția ce luase. Dar acela care încercase mijloacele amăgitoare ale făgăduielilor, văzând că prin acestea nu izbutește, se arătă îndată ținând în mână un frâu și un căpăstru, simboluri magice ale supunerii, și cu cea mai desăvârșită eleganță le puse de gâtul miresei, apoi o trase înăuntru, fără a mai adăuga nimic la darurile sale.

Acum nunta era săvârșită și masa întinsă pentru cei chemați. Ce s-a mai urmat după aceea nu știu: îmi place numai a crede, pentru cinstea neamului omenesc, că femeia era frumoasă, și atât mai frumoasă cu cât am văzut-o mai învelită. Nădăjduiesc că ginerele, de nu va fi fost un dobitoc mare, trebuie să-i fi ridicat în mai multe rânduri voalul și să fi prelungit plăcerea lunii de miere, până când arendașul trebuie să fi venit, înarmat cu dorobanțul domnului subcârmuitor, a-i aduce aminte niște vechi datorii ce negreșit nu era dator.

CUPRINS

POEZII

SUVENIRE ȘI IMPRESII. MEDITAȚIE. ELEGII

Trecutul. La mănăstirea Dealului

Umbra lui Mircea. La Cozi
Răsăritul lunii. La Tismana
Mormintele. La Drăgășani
O impresie
Anul 1840
Ucigașul fără voie
Prieteșugul și amorul
Candela
Frumusețea
Suferința
Nu, a ta moarte
Un ceas e de cînd anul trecu
Cînd dar o să guști pacea
încă o zi
Meditație
Buchetul
Reveria
Cimitirul
Barca
Rugăciunea
Viața câmpenească
Miezul nopții
Mângâierea
Eliza
Inima mea e tristă
Te mai văzui o dată
Nina
Fericirea
Așteptarea
Câinele soldatului
Adio. La Târgoviște

Unirea principatelor
Măriei sale domnului Alexandru Ioan I
O profesiune de credință
Cântecul soldatului
Cometei anosate pentru 13 iunie
Răspunsul cometei
Frumoasă e natura

EPISTOLE ȘI SATIRE

Epistolă către Voltaire
Epistolă. Domnului Alexandru Donici, fabulist moldovean
Epistolă Dlui I. V, autorul „Primăverii amorului”
Epistolă Dlui V II
Epistolă Dlui I. C
Satiră Duhului meu
Răzbunarea șoarecilor sau moartea lui Sion

FABULE

Toporul și pădurea
Elefantul
Oglinzile
Câinele izgonit
Șoarecele și pisica
Privighetoarea și măgarul
Câinele și cățelul
Pisica sălbatică și tigrul
Dervișul și fata

Dreptatea leului
Lupul moralist
Nebunia și amorul
Lebăda și puii corbului
Privighetoarea în colivie
Ursul și lupul
Boul și vițelul
Vulpea liberală
Mierla și bufnița
Cucul
Uliul și găinile
Câinele și măgarul
Vulpoiul predicator
Privighetoarea și păunul
Papagalul și celelalte păsări
Cântarul ce-și laudă nobilitatea
Bursucul și vulpea
Șarlatanul și bolnavul
Atelajul eterogen
Iepurele, ogarul și copoiul
Ursul și vulpea
Corbii și barza
Calul vândut și diamantul cumpărat
Mielul murind
Lișița, rața și gâsca
Castorul și alte lighioane
Zugravul și portretul
Catârul cu clopoței

EPIGRAME

*** Un osândit la moarte pentru o vină mare
Celui ce scria că poezia este o boală nelecuită
Dlui ***

*** Un preot cuvios

*** În iad mai dăunăzi, câțiva răposați

POEZII POPULARE

Cântec vechi

Cântece de peste Olt

Cântecul Jianului

PROZĂ

Memorial de călătorie

Cozia

Mănăstirea Dintr-un Lemn

Fragment. Dintr-o nuvelă intitulată "Călugărița"

Bistrița

Bistrița (Încheiere)

Polovraci

Tismana (Încheiere)

O nuntă

-
1. Gh. Bibescu
 2. Pe când scriam aceste versuri, reînnoirea monumentelor nu începuse încă (n. a.).
 3. Capul lui Mihai Viteazul (n. a.).
 4. S-a pierdut

5. Turnul curții domnești (n. a.).
6. Sfântul Nifon, care se zice că a blestemat pe Radu IV (n. a.)
7. Tradiție (n. a.). Nota autorului subliniază că cele consemnate în aceste versuri au fost păstrate în tradițiile orale ale poporului.
8. își clătesc — își clatină.
9. În biserica de la Cozia, Mircea este zugrăvit în costum de cruciat (n. a.).
10. Pe malul drept al Oltului se vede drumul făcut de Traian (n.a.).
11. În 1417 Mircea a fost nevoit să plătească tribut lui Mahomed, sultanul Turciei.
12. Doamna Florica, soția lui Mihai, este îngropată în același mormânt cu Mircea, după cum arată inscripția de pe piatră (n. a.). În realitate Teodora, mama lui Mihai, este îngropată la Cozia. Florica nu e soția voievodului, ci fiica lui.
13. au existat.
14. Este vorba de cununile de dafini (laur), simboluri ale victoriei.
15. Citit pădur'le.
16. La Alexandrescu: clătite.
17. În genul celor din poemele atribuite lui Ossian, poet scoțian legendar.
18. Chilia lui Nicodim, întemeietorul Tismanei.
19. Accentuat murmure.
20. Carol I, regele Ungariei, la anul 1330 (n. a.).

21. Ion Basarab (n. a.).
22. felinar.
23. La Drăgășani, în ziua de 7/19 iunie 1821, armata otomană nimicește "batalionul sacru" al Eteriei (mișcare revoluționară pentru eliberarea grecilor de sub stăpânirea turcească).
24. Steag imperial pe care împăratul Constantin așezase semnul crucii.
25. Construcția cu dar însă nu era considerată un pleonasm în secolul al XIX-lea.
26. Aluzie la luptele navale de la Tenedos (insulă situată în fața Troiei), în care flota turcă a fost incendiată de răsculații greci (1822).
27. Markos Botzaris (1788 — 1823) și Andreas Vokos Miaulis (1768 — 1835), comandanți ai luptei pentru independența Greciei.
28. Demisei — semizei (eroi din mitologia greacă, născuți dintr-un zeu și o ființă muritoare).
29. Prin Arold, erou al poemului lui Byron, Childe-Harold, Alexandrescu îl denuțește chiar pe poetul englez la care se referă întregul pasaj.)
30. Este vorba de pandurii lui Ion Oarcă. Aceștia au împiedicat pe turci să urmărească resturile armatei grecești.
31. În această zi a avut loc pe câmpul Colentinei o manevră militară.
32. Silitră — azotat de potasiu, folosit la fabricarea prafului de pușcă.
33. Egretă — mănunchi de fire albe sau pene de egretă (pasăre albă de baltă), folosite ca podoabe la chipiile militare.
34. A lipsit — a dispărut.
35. Să atragă.

36. Temple.
37. În parte – în interes propriu
38. În ediția din 1863, când nu mai avea să se teamă de cenzură, poetul înlocuiește acest cuvânt cu despoților.
39. Subiectul acestei poezii este o întâmplare adevărată. Osânditul socotesc că trăiește încă, și nu e mai mult de patru ani de când s-a judecat pricina la tribunale, unde el, mărturisind fapta, căuta să se dezvinovățească prin povestirea nenorocosului vis. Dar judecătorii, temându-se că nu cumva îndurarea către acesta să insufle și altora dorința de a visa, au aplicat pravila care nu cuprinde nimic despre vise. Căci pravila criminală, după cum știm, e încă nedesăvârșită (n. a.).
40. Lua citit într-o singură silabă.
41. Pe care
42. Aici cu sensul de: explicația.
43. Spirit, ființă mitologică ce ar fi trăit în aer.
44. .Bălsămit — parfumat.
45. Muncă — chin.
46. Marcus Antonius își jertfește situația politică dragostei pentru Cleopatra, regina Egiptului; învins de Octavian în lupta pentru dominarea Romei, se sinucide (30 î. e. n.).
47. Accentuat panorama.
48. Câmpia Brăilei (n. a.) În vremea când a scris această poezie, poetul se află în armată, la Brăila. Alexandrescu folosește adesea, în scrisori, termenul nimfa pentru "fată tânără", de obicei cu nuanță ironică.
49. Memnon, erou legendar, ajută Troia împotriva grecilor, în fruntea unei armate de etiopieni și este ucis de Ahile. Alte legende, mai recente, îi fixează domnia în Egipt; de aceea se considera, în epoca romană, că una din statuile lui Amenophis al III-lea, regele Egiptului, îl reprezintă. Această statuie vibra sonor în zorii zilei, sub influența picăturilor de rouă și a razelor soarelui.

50. Memnon, erou legendar, ajută Troia împotriva grecilor, în fruntea unei armate de etiopieni și este ucis de Ahile. Alte legende, mai recente, îi fixează domnia în Egipt; de aceea se considera, în epoca romană, că una din statuile lui Amenophis al III-lea, regele Egiptului, îl reprezintă. Această statuie vibra sonor în zorii zilei, sub influența picăturilor de rouă și a razelor soarelui.
51. Cf. Anul 1848, v. 72.
52. părinți — călugări; este vorba de subteranele mănăstirii, unde erau așezate scheletele călugărilor morți.
53. sânghiuri,, pluralul lui sânge.
54. druzii — casta preoților din Galia antică; slujbele religioase aveau loc de obicei în crânguri de stejar și comportau uneori jertfe omenești.
55. Scop.
56. Vornicului Gr. Cantacuzino.
57. Accentuat cristalul (gr.).
58. Se referă la fericire.
59. Întunericul
60. Este vorba de Lethe, în mitologia greco-romană, râu al infernului, din care sufletele morților beau uitarea existenței lor pământene.
61. După poetul francez Casimir Delavigne (1793 — 1843).
62. Palmira, oraș din Siria, ale cărui ruine situate în mijlocul unui pustiu au impresionat pe călătorii din secolul al XVIII-lea și au fost cântate de poeții romantici.
63. Biserica Stelii de la Târgoviște (n. a.). Este vorba de tratatul de pace încheiat în 1639 între Matei Basarab și Vasile Lupu, consfințit prin clădirea bisericii Stelea de către domnul Moldovei și a mănăstirii Soveja de către domnul Munteniei.

64. aruncați încolo și înapoi.
65. Steaua Dunării, ziar al lui M. Kogălniceanu și al partidului unionist.
66. Alexandru Ioan Cuza intră în București în ziua de 8 februarie 1859. Cu acest prilej se dă o serbare la Teatrul Național, unde actorul Matei Millo recită poezia lui Alexandrescu, scrisă cu ocazia acestui eveniment.
67. înveșmântată.
68. Aluzie la Tratatul de la Paris din 1856.
69. Regulamentul Organic
70. Tratatul de la Paris din 1856 prevedea convocarea divanurilor ad-hoc în vederea unei noi forme constituționale în Principate.
71. În 1832, doi ani după recunoașterea independenței Greciei, este adus pe tron principele german Otto de Bavaria.
72. celei.
73. decret domnesc.
74. redactat.
75. Horace (citit Oras), numele francez al poetului latin Horațiu.
76. Donici îi reproșase lui Alexandrescu, într-o epistolă care însoțea fabula Râul = i hele = teul, inactivitatea sa literară.
77. Torquato Tasso, poet italian (1544 — 1595), autorul Ierusalimului dezrobit, a dus o viață întunecată de suferințe.
78. împricinații.
79. I. Văcărescu.
80. Al. Suțu, scriitor grec (1802 — 1863).

81. Astâmpăr pare să aibă aici sensul de “neastâmpăr”.
82. Voinescu II, militar, om politic și scriitor (1816 — 1855).
83. Aluzie la Eliade și la unele poezii ale sale: Cutremurul, Căderea dracilor.
84. Barbu Paris Mumuleanu, autorul Caracterurilor (1794 – 1837).
85. Ion Câmpineanu.
86. frază.
87. Alexandrescu se afla la Focșani. Situația Milcovului și a munților față de punctele cardinale este greșită.
sărăcie, nenorocire, mizerie.
88. Sărăcie, nenorocire, mizerie.
89. Citit Chi=ot, potrivit pronunțării franceze. Pasajul se referă în special la dragostea eroului lui Cervantes pentru Dulcinea din Toboso.
90. Arghir, eroul poemei ce poartă numele lui, a furat de la dracu o pereche de papuci care slujeau drept aripi celui ce se încălța cu dâșii (n. a.).
91. Tragedie a lui Voltaire, tradusă în versuri de Alexandrescu (1847).
92. Tragedie a lui Racine.
93. Pralea, traducătorul Psaltirii în versuri (n. a.).
94. fleacuri.
95. Alexandrescu fusese șef al Arhivelor Statului între 1849 și 1854.

96. Sion tradusese fragmente din Paradisul pierdut al lui Milton.
97. dorobanți.
98. derviș — călugăr musulman.
99. leopard.
100. ceartă, proces.
101. împricinați.
102. Luat monosilab (scris la at).
103. care răspunde (cântând).
104. redactate.
105. din afară — de Externe.
106. Dative singulare de la cavalerie, infanterie
107. bolnav, pacient.
108. vătămat, infirm.
109. Josnicie.
110. E vorba de candidații pentru Divanul ad-hoc (1857).
111. În trei silabe; Zaharia Carcalechi (m. 1856) fusese directorul “gazetei semiofițiale” Vestitorul românesc.
112. Aluzie la visul lui Eliade?
113. Este vorba, probabil, de Eliade, care tradusese tragedia Mahomet (1831) și de V Pogor, traducătorul Henriadei (1838).
114. Ultimele trei versuri par să provină din alt cântec.

- l15. Călătoria făcută împreună cu Ion Ghica în vara anului 1842. O parte a acestei călătorii este descrisă în Memorial.
- l16. Probabil, V. Alecsandri.
- l17. Trăsură de piață, birjă.
- l18. În 30 august cade Sf. Alexandru, patronul lui Alexandru Ghica, domnul de atunci și dușmanul partidei naționale.
- l19. Limbajul dlui Jourdain - proză. Dl Jourdain, personajul principal al piesei lui Moliere, Burghezul gentilom, aflând de la profesorul său de filozofie că orice propoziție vorbită este "proză", exclamă: "De mai bine de patruzeci de ani fac proză fără să știu" (actul II, scena IV).
- l20. Memorialul trebuia să cuprindă și o relatare științifică, datorată lui Ion Ghica, pe vremea aceea profesor de mineralogie la Iași.
- l21. A. Vilara, om politic, ministru al Finanțelor sub Al. Ghica, al Justiției sub Bibescu.
- l22. Intru aceasta - în privința aceasta.
- l23. Este vorba de lupta dintre romani și daci de la Tapae, în anul 101 (nu 100, cum notează mai jos Alexandrescu). Situația la Talpa a bătăliei e greșită.
- l24. Romane. O armată romană condusă de Corneliu Fuscus fusese nimicită de daci pe vremea împăratului Domițian (86—87); o a doua armată, condusă de împăratul însuși, fusese înfrântă în anul 89.
- l25. Traian la anul 100 după Hristos. Cronicarii diferă asupra locului acelei lupte (n.a).
- l26. Nimănu
- l27. Metempsihoză.
- l28. Idioma — limba.
- l29. Moise I, domnitor fidel turcilor (1529 — 1530), intervine, la porunca sultanului, în luptele interne din

Transilvania. "Tiraniile" de care vorbește Alexandrescu sunt uciderile de boieri din partida potrivnică domnitorului. Este la rândul lui ucis în lupta de la Viișoara de o armată turcească, adusă de boieri împreună cu un nou domnitor, Vlad "înecatul".

30. Vlad (1530 — 1532) moare înecat în Dâmbovița. Numerotarea domnilor este foarte nesigură, de aceea nu mai luăm în discuție eventualele erori ale lui Alexandrescu.
31. Vlad Vintilă, fiu al lui Radu cel Mare, a fost ales domn după moartea lui Vlad (1532); are de luptat împotriva comploturilor boierești, este însă până la urmă ucis de boieri, în timpul unei vânători (1535).
32. Comandantul, căpetenia.
33. Oltenia.
34. Un picior echivala cu aproximativ o treime de metru.
35. De obicei (franțuzism) (n.a.).
36. Până atunci nu se făcuse podul stător (n. a.).
37. Bolta cerească.
38. Din orașul Teba, în Grecia centrală; în lupta de la Cheronea, în care Filip al Macedoniei a înfrânt o coaliție de cetăți grecești (333 î. e. n.), batalionul sacru al tebanilor a fost complet nimicit.
39. Spartanii.
40. Aici a fost înfrânt Napoleon în 1815; la capătul acestei lupte comandantul gărzii ar fi răspuns unei somații: "Garda moare, dar nu se predă!"
41. Ocnele-mari la Râmnicu Vâlci (n.a.)
42. I. Otteteleşeanu (1795 — 1876), om politic, ministru de Finanțe sub Cuza-vodă. Era unchiul, prin alianță, al lui I. Ghica.
43. Spătarul M. Cantacuzino (mort în 1716) a clădit, în afară de Titireci, mănăstirea Sinaii, Colțea din

București, Fundenii etc.

- .44. Soldații mercenari, angajați în garda sau în serviciul cuiva.
- .45. Soției cămărașului; la ocele de sare cămărașul îndeplinea funcția de casier și de intendent.
- .46. Politician
- .47. Matematician
- .48. Până atunci mina nu era sistematică și te coborai într-înșă cu frânghia (n.a.). Stânjenul era egal cu aproape 2 m.
- .49. Explodează
- .50. Fourierism — socialism utopic preconizat de Charles Fourier (1772 — 1837), socialist utopic francez.
- .51. Funcționar turc însărcinat cu strângerea beilicului — dijmă de oi în țările române.
- .52. Vistier, ministru de Finanțe, în Imperiul Otoman.
- .53. Ioan Gheorghe Caragea, domn al Munteniei (1812 — 1818).
- .54. Serdar — rang boieresc inferior.
- .55. Vataf de plai — șef al unei diviziuni administrative.
- .56. Trădător
- .57. Această întâmplare este povestită și de Ion Ghica în Prefața la Scrisorile către V. Alecsandri, dar situează întâmplarea la Cloșani (Mehedinți).
- .58. Ghebă — haină lungă bărbătească.
- .59. În întregul pasaj este vorba de luptele pentru supremație care s-au dat în Muntenia, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, între partidele boierești ale Cantacuzinilor și Bălenilor. Informațiile lui Alexandrescu provin dintr-o sursă favorabilă celor dintâi.
- .60. Gr. Ghica.

- .61. Gheorghe Ghica
- .62. La un moment nepotrivit.
- .63. La 1386 (n.a.). Tatăl lui Mircea, Radu Basarab, a întemeiat Cozia, dar nici el, nici fiul său Dan n-au putut-o termina. Mircea reface, pe cât se pare, din temelii, mănăstirea, prin 1388.
- .64. Sabie cu două ascuțișuri, paloș.
- .65. Ghete, cizme
- .66. Ciorapi
- .67. Bordură, tivitură
- .68. Alexandrescu transcrie necorect, din memorie.
- .69. Înfrânt de Mihai Viteazul la Guruslău (aug. 1601), Bathory se retrage în Moldova; trecând prin Făgăraș, răpește pe membrii familiei lui Mihai și-i trimite hanului tătăresc.
- .70. Radu Șerban a fost ales domn de către boieri, după moartea lui Mihai, dar este învins de Simion Movilă și silit să fugă; își reocupă tronul în anul următor (1602) și domnește până în 1611.
- .71. Teodora, mama lui Mihai Viteazul, călugărită sub numele Teofana, nu este rudă cu Mircea cel Bătrân. Alexandrescu se referă, probabil, la descendența problematică a lui Mihai Viteazul din Pătrașcu-vodă (1554 — 1557), care, la rândul său, ar putea fi considerat din familia lui Mircea.
- .72. Neagoe Basarab
- .73. Aristide (540-467 î.e.n.), om politic și comandant militar atenian. Supranumit "cel Drept" pentru modestia și corectitudinea sa.
- .74. Mănăstire mică închinată alteia mai mari.
- .75. Terasă
- .76. Lipsa de legătură între această frază și cea precedentă se datorează suprimării unui pasaj din versiunea anterioară: "Aș voi să văz ce ar zice el, când ar auzi că românii au un Regulament și că nu este de modă să se puie în țeapă."
- .77. Varlaam, mitropolit al Munteniei (1673 — 1689), cunoscut mai ales ca întemeietor al unei tipografii în București.

78. Parte a îmbrăcăminții care înconjoară gâtul; în text pare să însemne „colier”.
79. Șerban Cantacuzino, domn al Munteniei (1678—1688), nu e înmormântat în această mănăstire. Alexandrescu îl confundă probabil cu Ștefan Cantacuzino (1714—1716), care a refăcut mănăstirea.
80. Șerban întemeiază în 1679 la Sf. Sava o academie, în care se predă, în limba greacă, fizica, matematica, filozofia, teologia, gramatica, istoria, greaca și latina.
81. Sub Șerban Cantacuzino se tipăresc în românește mai multe cărți bisericești, culminând cu celebra Biblie din 1688.
82. Nuvela este întreagă aici; titlul provine din publicările fragmentare din periodice.
83. Cris —Croesus (cu pronunțare neogreacă), rege al Lydiei (sec. al VI-lea î.e.n.), celebru pentru bogățiile sale și pentru sfârșitul neașteptat al puterii sale: înfrânt de Cyrus, regele Persiei, este făcut prizonier, iar capitala țării jefuită.
84. Gealat — călău.
85. La fel.
86. Sunt cuvintele pe care Solon le-ar fi adresat regelui Croesus.
87. Se zice că C. Brâncoveanu a fost unul din pricinuitoarii morții unchiului său Șerban II (n.a.).
88. În noiembrie 1689 armatele imperiale pătrund în Muntenia pentru a-l sili pe Brâncoveanu să plătească întreținerea unor trupe și o contribuție bănească însemnată; acesta acceptă, dar cere ajutor turcilor și tătarilor. Lupta a avut loc în Ardeal, între Zârnești și Tohan, în 11/21 august 1690, și s-a soldat cu victoria trupelor muntene și turcești.
89. Carol al XII-lea al Suediei și Petru I al Rusiei.
90. După bătălia de la Poltava (1709), Carol al XII-lea se refugiase la Tighina și îndemnă e sultan să pornească război împotriva Rusiei. Războiul izbucnește în 1711.
91. Disponând franțuzism).
92. Autorul se referă la neînțelegerile dintre Constantin Brâncoveanu și Dimitrie Cantemir.

93. Procedul, acțiunea
94. Sugetul (franțuzism) — subiectul.
95. Frazele care urmează sunt repetarea aproape textuală a unui pasaj anterior.
96. Surpatele se despart de Mănăstirea Dintr-un Lemn numai printr-o gărliță; acest schit, așezat pe-un deal și ocolit de un crâng, s-a clădit pe la anul 1591, de către Ștefan al II-lea Surdu, fratele lui Mihai Viteazul, prinț blând, dar necapabil și din marele număr de domnitori neînsemnați care slujesc numai drept date cronologice la repedele curs al întâmplărilor omenești (n.a.). Ștefan Surdul (1591 — 1592) nu era fratele lui Mihai Viteazul, ci fiul (nelegitim) al lui Ion-vodă cel Cumplit.
97. Bistrița este o ctitorie a familiei Craioveștilor: Barbu, mare ban al Craiovei sub Vlad Călugărul și Radu cel Mare, Pârvu, mare vornic, Danciu, mare spătar, Radu, postelnic (genealogia Craioveștilor este de altfel nesigură). Începutul clădirii ei este fixat în anul 1506 (nu 1512, cum spune textul), pe vremea lui Radu cel Mare (1495 — 1508), nicidecum a lui Mihnea cel Rău (1508 — 1510). Mihnea se bucură la început de sprijinul Craioveștilor; conflictul izbucnește prin 1509, și Craioveștii, împreună cu alți boieri, fug peste Dunăre. Pribegii se întorc cu sprijin turcesc și înving pe Mircea, fiul și asociatul voievodului, la Cotmeana (1510). Mihnea cu familia sa se retrage la Sibiu, unde este asasinat în același an.
98. Cu ajutorul turcilor și al Craioveștilor, tronul este ocupat de Vlad al V-lea cel Tânăr (Vlăduț). Dar și acesta intră în conflict cu Craioveștii (1511), care trec Dunărea și se întorc cu oaste turcească. Lupta are loc lângă București, și Vlad este făcut prizonier și decapitat (1512). Tronul e ocupat de nepotul Craioveștilor, Neagoe Basarab (1512 - 1521).
99. Cariciu-bassa (mai corect capugi-ba=a) — mare șambelan al Porții otomane; însoțit de capigii (capugii), era trimis în țările române pentru a comunica și a duce la îndeplinire mazierea domnului și numirea unui domn nou.
100. Alexandrescu este din nou greșit informat; în timpul luptelor pentru tron care au urmat după moartea lui Neagoe Basarab, domnia este ocupată vremelnic de unul dintre Craiovești, Bădica (noiembrie 1523). Turcii trimit un detașament de vreo 300 de oameni, sub pretextul că îi aduc confirmarea; Bădica le iese în întâmpinare, este prins și decapitat, împreună cu boierii din suită. După lupte între un alt pretendent susținut de Craiovești, Vladislav, și Radu (de la Afumați), acesta din urmă, câștigându-și sprijinul Craioveștilor și al Porții (se dusese la Constantinopole) izbutește să-și consolideze domnia (sfârșitul anului 1525). În luptele pe care le-a avut de susținut, Radu este ajutat de banul Pârvu Craiovescu, fiul lui Pârvu, amintit mai sus.
101. Alte informații necorecte la Alexandrescu: după asasinarea lui Radu (1529), turcii îl numesc domn pe Moise, fiul lui Vladislav (amintit în nota precedentă); în același an moare Pârvu-Craiovescu, iar ban al Craiovei ajunge nepotul său Barbu. Acestuia din urmă (și nu lui Pârvu) îi dă Moise în căsătorie pe sora sa (1530); boierii potriviți Craioveștilor se răscoală și, cu sprijin turcesc, aduc ca pretendent pe Vlad, fiul lui Vlad cel Tânăr, voievodul ucis în 1512. După mai multe lupte, Moise este înfrânt și omorât, împreună cu Barbu Craiovescu, în bătălia de la Vișoara (august 1530).

- !02. Haină lungă (purtată la început numai de boieri.
- !03. Haină largă de postav, purtată deasupra anteriorului. Se îmbrăca peste cămașă și se încingea cu un brâu.
- !04. Cizmulițe de piele fină, peste care se puneau papucii.
- !05. De-a lungul timpului.
- !06. în față.
- !07. Cuceritor.
- !08. În timpul lui Matei Basarab s-au tipărit Pravilele de la Govora (1640) și Târgoviște (1652).
- !09. Ultimul an al domniei lui Matei Basarab a fost tulburat de răscoalele dorobanților și seimenilor (mercenari străini). Moare în aprilie 1654.
- !10. Haină lungă îmblănită.
- !11. Predicator religios din sec. al IX-lea (mort în 1840); moaștele lui se păstrează la Bistrița. "Bogatul coșciug" de argint a fost dăruit de Constantin Șerban Basarab în 1656.
- !12. Partea împodobită cu flori și gazon a unei grădini.
- !13. Mizeria, sărăcia
- !14. Mica Valahie — Oltenia.
- !15. Agă — rang de boieri de prima clasă; comandantul dorobanților.
- !16. În octombrie 1630, boierii care luaseră în arendă impozitele sub Leon-vodă, neputând acoperi lipsurile, se hotărâră să se exileze în Ardeal și acolo să strângă o armată împotriva domnitorului; printre ei se afla Matei aga din Brâncoveni. O primă ciocnire are loc la Ungureni, unde trupele credincioase lui Leon fură înfrânte; o a doua, lângă București (12/23 august 1631), s-a soldat cu nimicirea răsculaților. Matei și câțiva răsculați au izbutit să scape și, după un popas la Tismana, au trecut din nou în Ardeal. Matei nu acceptă oferta de "amnistie" a lui Leon și ia contact cu unele căpetenii turcești, care- i promet sprijin pentru ocuparea tronului. În iulie 1632 Leon-vodă este mazilit și domnia se acordă lui Radu, fiul lui Alexandru Iliaș, domnul Moldovei. Profitând de vacanța tronului, Matei pătrunde în țară prin Banat,

obține sprijinul Olteniei și intră în București în septembrie 1632. Radu fuge în Moldova, se întoarce cu o armată, dar este înfrânt lângă Plumbuita (25 octombrie / 4 noiembrie 1632).

!17. Vasile Lupu, albanez (arnăut) de origine.

!18. Este vorba de tratativele care au început după înfrângerea turcilor în asediul Vienei (1683), pentru încheierea unei alianțe a statelor creștine. Regele Ioan Sobieski al Poloniei a avut un rol important în aceste tratative. Șerban Cantacuzino trimite o delegație la Viena și alta la Moscova, pentru a negocia trecerea țării în tabăra creștină, dar moartea sa (1688) împiedică încheierea unui tratat.

!19. Participau, aveau trăsături comune (și de om, și de fiare).

!20. 1,2 Fauni și silvani — divinități câmpenești, protectoare ale pădurilor și turmelor (în mitologia romană).

!21. Tismana este una din cele mai vechi mănăstiri de la noi. Călugărul sârb Nicodim, venit în țară pe vremea lui Vladislav (Vlaicu-vodă), construiește aici mai întâi o biserică de lemn (de tisă); mai târziu, Radu Basarab, fratele lui Vlaicu, începe construcția de zid pe care o desăvârșește fiul lui și succesorul său, Dan I. Neagoe Basarab renovează mănăstirea, acoperind-o cu plumb.

!22. François-Rene de Chateaubriand (1768 — 1848), scriitor francez, unul din precursorii romantismului.

!23. Cu sensul: pare, se aseamănă cu...

!24. Veacul de mijloc — Evul mediu.

!25. Se întâmplă.

!26. Nicolai I, țarul Rusiei (1825 — 1855).

!27. Capo d'Istria (1776 — 1831), om politic grec, luptă pentru independența Greciei, căutând să obțină sprijinul Rusiei. Președinte al Republicii Grecești în 1827, e asasinat în 1831.

!28. Este vorba, probabil, de Cioclovina-de-Sus, schit întemeiat în 1714 de un egumen al Tismanei, Nicodim, confundat de localnici cu omonimul său din sec. al XIV-lea.

!29. Drobeta Turnu-Severin; numele orașului era interpretat greșit: în realitate Severin înseamnă "nordic" și nu are nici o legătură cu numele împăratului roman Septimius Severus. Memorialul se oprește aici. I.

Ghica ne informează asupra continuării călătoriei: “Ne-am coborât la Turnu-Severin și-apoi ne-am întors urmând obârșia munților din stâncă în stâncă, călătorind când pe jos, când călare, din gura Bahnei în Dunăre, până la valea Oltului, la Turnu-Roșu” (I. Ghica, Amintiri despre Grigore Alexandrescu, în Scrisori către V. Alecsandri).

!30. Alexandrescu fusese înrolat în armată prin 1836—1837.

!31. Pături.